Viaţa poetei engleze **Elizabeth Barrett Browning** văzută prin ochii **câinelui** ei

Scrisoarea de dragoste a lui **Robert** Browning

Poeme, **gravuri** din epocă

Animalele Virginiei **Woolf**

Virginia Woolf

Istorisită indirect, cea mai faimoasă poveste de dragoste între doi poeţi victorieni...
NEW YORK TIMES

FLUSH
CÂINELE POETEI

Elizabeth Barrett

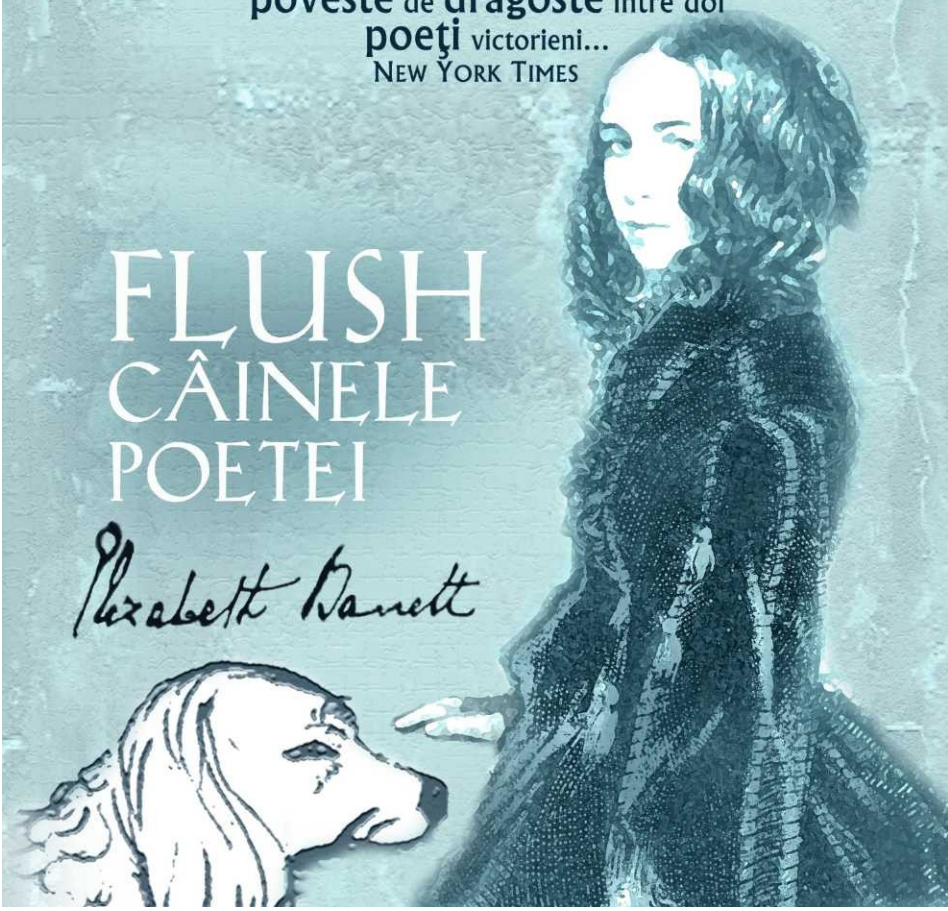

Virginia WOOLF
FLUSH, CÂINELE POETEI

„Colecţia TAJ RETRO – cărţi cu parfum de epocă”…

Nu numai literatură! îmbină plăcerea lecturii cu setea documentării.

Geografii necunoscute… Epoci de mult apuse…

(ADELINE) VIRGINIA WOOLF (1882 – 1941) Unul dintre cei mai importanţi scriitori modernişti îi secolului al XX-lea, a fost fiica din a doua căsătorie a lui Sir Leslie Stephen (cunoscutul om de litere, critic, biograf, editor şi alpinist englez fusese căsătorit înainte cu fiica scriitorului William Makepeace Thackeray).

Mama ei, Julia Stephen, s-a născut în India, ca fiică a uneia dintre surorile Pattle, frumuseţi renumite în lumea artistică a epocii – Julia Margaret Cameron, sora bunicii Virginiei, a fost şi un fotograf cu mult har, imortalizându-l pe poetul Alfred Tennyson, dar şi pe… Robert Browning, poet strălucit şi personaj în romanul de faţă. Străbunica Virginiei după mamă fusese fiica unei familii de aristocraţi francezi.

Virginia a crescut alături de fraţii ei, inclusiv cei din primele căsătorii ale părinţilor. Încă de mică îşi pierde mama şi o soră, apoi tatăl. Este abuzată sexual de cei doi fraţi vitregi, fiii mamei sale din prima căsătorie; trauma îşi va pune amprenta asupra întregii sale vieţi.

Împreună cu Vanessa Bell (sora ei, pictoriţă căsătorită cu criticul de artă Clive Bell), şi cu cei doi fraţi, Thoby şi Adrian, se mută într-o casă din Bloomsbury, unde vor intra în istorie drept membri ai renumitului Grup Bloomsbury, alcătuit din scriitori, filozofi şi artişti, intelectuali cu o influenţă covârşitoare asupra literaturii, esteticii şi economiei moderne, ca şi asupra sexualităţii şi feminismului.

În 1912 se căsătoreşte cu Leonard Woolf, şi el membru al Grupului Bloomsbury. Împreună, înfiinţează editura Hogarth Press, unde Virginia îşi publică romanele. În curând, dintr-un hobby, aceasta devine o afacere; încep să apară aici şi alte titluri de primă mărime ale literaturii universale – volume de T.S. Eliot, Katherine Mansfield, E.M. Forster, Sigmund Freud.

În anul 1941 se sinucide, înecându-se în râul Ouse. Majoritatea celorlalte romane ale sale au fost publicate în limba română în nenumărate ediţii, la mai multe edituri: „Doamna Dalloway”, „Spre far”, „Valurile”, „Călătorie în larg”, „Noapte şi zi”, „Camera lui Jacob”, „Orlando”.

ELIZABETH BARRETT BROWNING (1806 – 1861) Faimoasă poetă victoriană, cu o popularitate imensă, renumită azi mai ales pentru

volumul de versuri „Sonetele unei portugheze”, surprinzând dragostea ei pentru poetul englez Robert Browning. Structura complexă a versurilor ei a fost modelul folosit de Edgar Allan Poe în obsesivul său poem „Corbul”; Poe i-a dedicat întregul volum de poezii care îl conţine, declarând despre lirica ei: „Nu poţi concepe ceva mai măreţ”.

A fost primul dintre cei doisprezece copii ai soţilor Barrett. Familiile părinţilor să-i deţinuseră proprietăţi însemnate în Anglia şi plantaţii în Jamaica, poeta susţinând că în vine îi curge un pic de sânge african. La cincisprezece ani s-a îmbolnăvit. Ducând mai mulţi ani practic o viaţă de invalid în casa tatălui său din Londra, a scris şi publicat nenumărate colecţii de poezii, traduceri şi eseuri critice, sprijinind reformele împotriva sclaviei şi a exploatării copilului. Ca şi Virginia Woolf, a fost educată acasă, spre deosebire de fraţii ei. Ca şi ea, a luptat toată viaţa cu boala şi şi-a pierdut la o vârstă fragedă fiinţele pe care le iubea cel mai mult: în cazul ei, mama şi fratele. Şi, ca şi autoarea din secolul al XX-lea, a fost împlinită de un bărbat apărut în chip cu totul neaşteptat. Şi, tot ca şi ea, a avut un câine cocker spaniel.

La patruzeci de ani s-a căsătorit pe ascuns cu poetul Robert Browning, părăsind în secret casa

părintească şi pe tatăl ei, care a dezmoştenit-o şi, până la sfârşitul vieţii, i-a returnat toate scrisorile nedeschise. Stabilindu-se în Italia, a trăit şaisprezece ani de împliniri alături de soţul ei, el însuşi un mare nume al literaturii engleze. A murit în braţele lui, zâmbind.

Povestea iubirii celor doi poeţi a inspirat cărţi, piese şi filme. După ce s-a jucat în Malvern, Ohio şi pe Broadway, piesa „Familia Barrett din Wimpole Street” (1930, de Rudolf Besier) a fost adaptată de mai multe ori, pentru marele ecran (în 1934 şi 1957, adunând nume sonore pe generic, ca Fredric March, Norma Shearer, Sir John Gielgud, Charles Laughton, Maureen O’Sul-livan), pentru televiziune (serial BBC, 1982), sau sub formă de *musical* în Londra şi Melbourne (în 1964 şi 1966). Un sonet al poetei a fost rostit de eroina din *Love Story,* film-cult al anilor ’70, în scena căsătoriei.

Virginia WOOLF

Traducere din limba engleză Ludmila Shumilov şi Adelina Patrichi

Traducerea versurilor, cuvânt înainte şi note:

Adelina Patrichi

copertă şi formă grafică: ADELINA PATRICHI

Descrierea CIP a Bibliotecii Naţionale a României WOOLF, VIRGINIA

Flush, câinele poetei / Virginia Woolf; trad.: Ludmila Shumilov şi Adelina Patrichi; trad. versurilor, cuv. Înainte şi note: Adelina Patrichi.
— Bucureşti: Taj, 2013 ISBN 978 – 606 – 93050 – 6 – 5
I. Shumilov, Ludmila (trad.)
II. Patrichi, Adelina (trad.; pref.)
821.111 – 312.6 = 135.1

Această carte cuprinde traduceri din:

THE LETTERS OF ROBERT BROWNING AND ELIZABETH BARRETT (1845 – 1846) – London, Smith, Elder, & Co., 15 Waterloo Place, 1900

FLUSH, A BIOGRAPHY
Harcourt, Brace and Company; First Edition (1933)

TO FLUSH, MY DOG (by Elizabeth Barrett Browning) şi A DOG S EPITAPH (by George Gordon Byron) *(The Dog's Book of Verse*, collected by J. Earl Clauson, Boston, Small, Maynard & Company Publishers, 1916)

Pe copertă, în facsimil, apare semnătura poetei Elizabeth Barrett, înainte de căsătoria cu Robert Browning. Gravura care o reprezintă pe poetă este semnată de Macaire Havre şi T.O. Barlow (1859). Portretul lui Flush e realizat după un desen al poetei (1843).

e Editura Taj, 2013, pentru prezenta versiune

www.editura taj.com

editura taj.wordpress.com

CUPRINS

CUVÂNT ÎNAINTE
Virginia Woolf, între animale şi cărţi
Geneza romanului
(Flush între realitate, carte şi film)
Elizabeth Barrett, înainte de Flush şi Robert
Elizabeth Barrett Browning şi Robert Browning
(Poemul, poetul, inelul şi o poveste despre fericire)
Flush şi alţi câini de autor (i)
Ediţia românească...
I. SCRISOAREA DE DRAGOSTE A LUI ROBERT BROWNING
(Corespondenţa cu Elizabeth Barrett)
***II.* FLUSH, CÂINELE POETEI**
(Un roman de Virginia Woolf)

Capitolul 1: *Three Mile Cross*
Capitolul 2: *Camera bolnavei*
Capitolul 3: *Bărbatul cu mantie*
Capitolul 4: *Whitechapel*
Capitolul 5: *Italia*
Capitolul 6: *Sfârşitul*
Notele autoarei
IV. POEME
Lui Flush, câinele meu ***de Elizabeth Barrett Browning***
Epitaful unui câine ***de George Gordon Byron***

V. DOSAR FOTO

CUVÂNT ÎNAINTE

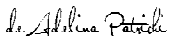

În 1933, la data publicării sale, după apariţia majorităţii romanelor autoarei, inclusiv a celor mai cunoscute („Doamna Dalloway”, „Spre far” şi „Valurile”, care o consacraseră drept unul dintre cei mai inovatori scriitori ai secolului al XX-lea), romanul de faţă a făcut senzaţie, devenind cea mai bine vândută carte a Virginiei Woolf de până atunci.

Succesul de public i-a luat pe nepregătite pe criticii epocii; călăuzindu-se după principiul că un bestseller, mai ales unul cu temă canină, nu poate fi şi un roman demn de a sta pe acelaşi raft cu cărţile „serioase” ale Virginiei Woolf, în jurul lui s-a aşternut apoi tăcerea. Romanul a fost multă

vreme ignorat de istoria literaturii şi chiar de editori, adesea azvârlit pe raftul cu cărţi despre animale „de companie”.

În mileniul al treilea, însă, lucrurile s-au schimbat. Micuţul roman „Flush” este astăzi analizat în detaliu şi descris, pe rând, drept o biografie iconoclastă, o scriere bogată şi complexă, o metaforă autobiografică, o naraţiune anticipând romanul de maturitate „Anii”, o satiră politică, o alegorie a legăturii autoarei cu Vita Sackville-West, o scriere antifascistă, un comentariu acid despre sistemul claselor în societatea engleză sau, pur şi simplu, un strălucit roman istoric.

Virginia Woolf, între animale şi cărţi: cockerul, persana, maimuţica, leul, lupul şi alţii

Familiaritatea profană cu care ne tratăm animalele are în ea ceva dispreţuitor…Este unul dintre păcatele rafinate ale civilizaţiei. Nu vom şti niciodată ce spirit neîmblânzit se poate să fi luat din lumea lui pură, sau cine este – zeul Pan, o nimfă sau o driadă – acela pe care l-am dresat să cerşească de la noi o bucăţică de zahăr…

— V. Woolf – „Despre un prieten credincios”.

Crescută într-un mediu intelectual, într-o familie de liber cugetători, de darwinişti convinşi, Virginia Woolf a urmărit toată viaţa, cu multă dorinţă de a le înţelege, animalele. În loc să cheltuiască primii ei bani câştigaţi din scris (pentru o recenzie literară) pe „pâine, unt, chirie,

pantofi sau ciorapi" a ieşit şi şi-a cumpărat o frumoasă pisică persană. Mai mult, a fost convinsă că numai ignoranţa îl împinge pe om să privească de sus animalele şi să le subestimeze sentimentele, inteligenţa şi capacitatea de a suferi ori a se bucura.

„Există un soi de impertinenţă", susţinea ea în primul ei eseu publicat[1] (scris, la moartea lui, pentru Shag, câinele din tinereţe!), „un soi de nesăbuinţă în felul în care cumpărăm animale cu aurul, cu arginţii noştri, şi apoi socotim că ne aparţin". Autoarea se întreba, retoric, ce gândeşte oare despre om „mistica" pisică persană, „ai cărei strămoşi erau adoraţi drept zei atunci când noi, stăpânii şi stăpânele lor de acum, umblam în patru labe prin peşteri şi ne desenam dungi albastre pe corp. Ea, căreia i s-a lăsat moştenire o vastă experienţă ce pare să stea la pândă în ochii ei, o experienţă prea solemnă şi prea subtilă pentru a putea primi glas. De multe ori mă gândesc că ea zâmbeşte cu înţeles când priveşte târziu înflorita noastră civilizaţie şi îşi aminteşte cum înfloreau şi decădeau dinastiile".

În ochii autoarei, între femeie şi animalele „de companie" exista o solidaritate strânsă în acei ani ai începutului de secol, izvorâtă din faptul că şi unele şi altele erau îngrădite în a se exprima –

---

1 Virginia Woolf – *On a Faithful Friend* (1905, „Despre un prieten credincios"), republicat în *Books and portraits: some further selections from the literary and biographical writings of Virginia Woolf,* Hogarth Press, 1977.

femeile de aroganţa bărbaţilor, animalul de aroganţa stăpânului. Mai târziu, în timpul unei crize, ea a susţinut că vrăbiile cântă în limba greacă – „înzestrând astfel necuvântătoarele cu educaţia clasică refuzată fetelor.”[2] De altfel, în eseul dedicat lui Shag, ea şi-l imagina pe câine beneficiind de privilegiile bărbaţilor, „fumând o ţigară de foi, aşezat la bovindoul din clubul său, cu picioarele întinse confortabil, discutând cu un amic despre ultimele noutăţi de la Bursă”.

Tatăl şi apoi soţul ei au fost membri în Societatea Zoologică. În casa părintească şi mai târziu a fost poreclită în fel şi chip de rude şi prieteni: „Capra”, „Maimuţa”, „Sânge” („maimuţă” în franceză), dându-le la rândul ei apropiaţilor porecle pe măsură: sora ei, Vanessa Bell, era „Delfinul”; familia acesteia avea să fie menţionată de autoare în scrisori drept „tribul delfinilor”. Soţul, Leonard Woolf, a adus în viaţa ei alte două nume de animale: leul *(Leonard)* şi lupul *(Woolf*[3]*).* Împreună, cei doi au avut o adevărată menajerie, incluzând o maimuţică, pisici şi câini – ciobănescul Gurth, maidanezul Grizzle, cockeriţa Pinka. Maimuţa, devotata Mitz, salvată de Leonard, îl adora pe stăpânul ei, stând – practic trăind, susţinea un amic al familiei – în cârca lui, ameninţând pe toată lumea şi veşnic murdărindu-i hainele; Mitz i-a întovărăşit pe soţii Woolf în

---

2 Maud Ellmann în *The Nets of Modernism: Henry James, Virginia Woolf, James Joyce, and Sigmund Freud,* 2010 Cambridge University Press.

3 Woolf – „lup” în limba engleză.

automobil până în Germania, unde se pare că i-a cucerit pe naziști, salvându-şi stăpânul de furia lor, într-un miting antisemit. Leonard o numea pe soţia sa „Mandril”, desemnând o specie de maimuţă, primind de la autoare, drept replică, porecla „Mangusta”.

Dacă Leonard a fost un iubitor de animale foarte sentimental (se ştie cât a plâns, la vârsta de optzeci şi trei de ani când a murit Troy, iubita lui pisică), pe Virginia animalele au interesat-o într-un fel mai reţinut – le urmărea fascinată, le admira şi fraterniza cu ele. Ele au inspirat-o, jucând un rol important şi în scrierile ei, fie că este vorba despre romanul „Între acte” sau „Doamna Dalloway”; în acesta din urmă apare chiar numele unuia dintre câinii ei. Critica a vorbit îndelung despre însemnătatea animalelor în viaţa şi opera ei. În romanul „Spre far”, durerea animalelor aflate la cheremul omului spune mult despre compasiunea pe care Virginia Woolf o nutrea pentru aceste fiinţe fără glas şi fără apărare. Cele două păsări chinuite de Jasper primesc numele părinţilor lui Hristos: Iosif şi Maria. În ultima parte a cărţii, cea mai scurtă secţiune, cea numerotată cu cifra 7, se referă în întregime la un peşte din care băiatul lui MacAlister taie o bucată pentru a o folosi drept nadă, după care corpul mutilat, dar încă viu, al peştelui este aruncat înapoi în apă. Când un personaj ridică un munte de nisip în calea unor furnici, autoarea descrie acest lucru drept o veritabilă intervenţie în cosmogonie; când altcineva privează nişte mici vieţuitoare de

lumină, acoperind soarele cu mâna, ni se spune că a adus întuneric şi pustiire, precum aduce Dumnezeu însuşi milioanelor de creaturi inocente. În eseul „Moartea unui fluture de noapte”, scris spre sfârşitul vieţii, autoarea urmăreşte trăirile bietei insecte, simţindu-se vinovată pentru vastitatea universului în care se poate bucura şi manifesta ea, ca om. Fluturele, cu formidabila lui energie, se bucură de mica lui parcelă din univers, din fereastră de fapt, singura care îi este sortită. Mai târziu, când insecta încearcă de câteva ori să se ridice şi cade cu picioruşele în sus, neputincioasă, autoarea înţelege un adevăr cumplit – e martora apropierii morţii. Şi înţelege că nimeni şi nimic, cu atât mai puţin o biată gâză, nu poate lupta cu acea forţă „uriaşă, indiferentă, impersonală, neinteresată”, o forţă care ar fi putut „scufunda un întreg oraş, mase întregi de oameni”.

Pentru Woolf, cel mai important sentiment adus de un câine în viaţa ei era „partea intimă, partea de joacă”[4]. Poate şi de aceea, în ziua în care şi-a pus capăt zilelor, cititorii ei, mai ales cei iubitori de animale, vor să creadă că, dacă ultimul ei câine, cockeriţa Pinka, ar mai fi fost lângă ea, Virginia ar fi renunţat la acest gest – ştiind că adesea îşi lua câinele la plimbare, este greu de presupus că şi-ar fi umplut buzunarele cu pietre şi ar fi intrat în râu, cum a făcut-o, dacă Pinka ar fi privit-o de pe mal. Ultimele ei cuvinte, adresate

---

4 V. Woolf citată în *Shaggy Muses,* Maureen Adams, 2007, University of Chicago Press.

soţului, intelectualul răbdător, salvatorul din umbră, tămăduitorul Leonard, într-un bilet de adio, spuneau: „Mi-ai dăruit cea mai mare fericire posibilă. (...) Dacă m-ar fi putut salva cineva, acela ai fi fost tu...”

Dar tot ea scrisese odată: „Cât despre suflet... adevărul este că nu se poate scrie despre suflet negru pe alb. Privit direct, el se risipeşte; dar dacă priveşti spre tavan, sau spre Grizzle, ori spre necuvântătoarele aflate în Grădina Zoologică din Regent’s Park, numaidecât sufletul se furişează înapoi”.[5]

Geneza romanului – Flush între realitate, carte şi film –

Căţeluşa de la tine mi-a distrus fusta, tot ronţăind din ea, a mâncat foile lui L şi a făcut ravagii, luptând din toate puterile ei cu covorul – dar e un înger luminos. Leonard spune, serios, că-l face să creadă în Dumnezeu – şi asta după ce i-a udat podeaua de opt ori într-o singură zi.

În afară de câinele poetei care trăise cu aproape o sută de ani înaintea Virginiei Woolf, modelul real pentru Flush a fost Pinka, cocker spaniel ca şi el, o căţeluşă dăruită soţilor Woolf de prietena lor, scriitoarea Vita Sackville-West, cu care autoarea a avut la un moment dat o înflăcărată poveste de dragoste.

2 Citat din jurnalul autoarei, publicat în

5 V. Woolf către V. Sackville-West.

volum cu titlul *The Diary of Virginia Woolf, Vol. 3: 1925 – 30,* editat de Anne Olivier Bell şi Andrew McNeillie, Mariner Books, septembrie 14,1981.

Prima copertă a cărţii, publicată de autoare la Hogarth Press, editura ei şi a lui Leonard, o avea pe Pinka fotografiată pe copertă. Patru dintre cele zece ilustraţii interioare erau semnate de Vanessa Bell, sora autoarei, cea din „tribul Delfinilor".

Cât despre modele omeneşti, pentru povestea de dragoste între cei doi poeţi victorieni, materialele nu lipseau în anul 1930, când Virginiei Woolf i-a încolţit în minte ideea romanului de faţă. Celebrele scrisori de dragoste ale celor doi poeţi Browning fuseseră publicate în volum. Le citise. Destinul familiei autoarei se intersectase cu cel al lui Robert Browning. Leslie Stephen, tatăl Virginiei, îl cunoscuse pe poet. Mătuşa mamei îl fotografiase. Mătuşa cealaltă, prin alianţă, dinspre tată, era Anne Isabella Thackeray Ritchie (fiica marelui Thackeray, scriitorul, şi sora primei soţii a lui Leslie). Anne crescuse înconjurată de personalităţi ale lumii literare, cunoscându-i bine pe cei doi poeţi; a scris capitolul dedicat poetei Elizabeth Barrett Browning în *Dictionary of National Biography,* lăsându-ne unele dintre cele mai amănunţite şi frumoase pagini despre ea.

Iar sentimentul dragostei împărtăşite… Ei bine, să nu uităm că tatăl Virginiei trăise o frumoasă poveste de dragoste cu mama ei, Julia. Distrusă de moartea primului soţ, aceasta acceptase deja, după cum spunea Leslie mai

târziu, că numai durerea avea să-i mai fie partener de viaţă. Dar a apărut el, văduv ca şi ea – şi, în iarna lui 1877, proaspăt întors dintr-o expediţie în Alpi, a simţit dragostea, străbătându-l „ca o muzică”. „Vezi tu, eu nu am niciun sfânt”, îi scria Leslie femeii pe care o adora astfel, „aşa că să nu te înfurii dacă o să te aşez în locul unde ar trebui să stea ei”. Când Leslie i-a schimbat astfel cursul vieţii, Julia a fost, după anii de doliu, ca o înecată readusă la viaţă. „Dumnezeule, cât o adoră omul ăsta”, avea să exclame Henry James, după perioada pe care a petrecut-o cu familia Stephen.

Povestea femeii resemnate în viaţa căreia apare, atunci când nimeni nu se mai aşteaptă, o frumoasă iubire nu era aşadar o poveste cu prea multe necunoscute pentru Virginia Woolf – ea a crescut cu acest miracol în faţa ochilor. Până şi propria ei poveste cu Leonard a fost aceea a unui suflet salvat la timp. Leonard i-a fost iubit, dar şi înger păzitor, partener în creaţie, ori infirmier răbdător, aşa cum fusese şi Robert pentru Elizabeth.

Iar resentimentele pe care le avea Virginia cu privire la faptul că, spre deosebire de fraţii ei, trebuise să înveţe acasă, ca şi comentariile repetate despre statutul femeii în societate, ne indică, de asemenea, o apropiere de personajul ei, poeta victoriană.

Când s-a apucat de scris, Virginia Woolf credea că va aşterne pe hârtie un roman uşor, plăcut, deconectant („pentru a mă destinde”, nota în jurnal), care îi va alunga oboseala cronică adunată în timpul lucrului la romanul „Valurile”.

„Valurile” îi pusese serios nervii la încercare; efortul de a încerca să surprindă şi să aştearnă pe hârtie lucrul acela care îi scăpa, „aripioara de peşte tăind valurile” şi scăpând din chinga cuvintelor, o secase. Referindu-se la romanul de faţă, o anunţa pe Vita Sackville-West într-o scrisoare că se angajase într-o „escapadă menită a contracara insuccesul dezastruos” pe care avea să-l înregistreze romanul „Valurile” („insucces” imaginat de ea, ca întotdeauna înaintea publicării unei noi cărţi). „Flush” trebuie să fi venit deci şi ca o încercare a autoarei de a-şi învinge depresia care se instala după terminarea unui roman, când începea să o macine îndoiala cu privire la valoarea lui, la felul în care avea să fie primit de cititori şi de critica literară.

Ideea unui roman despre viaţa câinelui poetei victoriene înmugurise, se pare, cu o vară înainte, pe când Virginia citea scrisorile Browning, în care Flush apărea des. Atunci, scria ea mai târziu, „m-am gândit că merită o biografie. Cu cât îl cunosc mai bine, cu atâta îl îndrăgesc mai mult”. Dar adevărul este că momentul de pornire, sau poate de cimentare a primei porniri, se situează mai degrabă în ziua în care autoarea a văzut piesa de teatru „Familia Barrett din Wimpole Street”, a lui Rudolf Besier, în care Flush are un rol foarte colorat şi important, fiind prezent în momentele cheie. Piesa începe şi se sfârşeşte cu el. În ultima scenă, citind biletul prin care fiica sa îl anunţa că s-a căsătorit în taină şi a fugit cu alesul inimii ei, tiranicul Edward Moulton-Barrett (tatăl, personaj formidabil, jucat mai târziu, în ecranizările piesei

lui Besier, de Charles Laughton şi de Sir John Gielgud), tocmai hotărâse să îl trimită pe Flush la veterinar, pentru a fi ucis, când Henrietta, sora poetei, rosteşte ultima replică – *„ascunzându-şi cu greu sentimentul victoriei din voce:* Ba scrie în bilet că l-a luat pe Flush cu ea…”[6]

Plecând acasă, după piesă, autoarea a simţit nevoia să recitească scrisorile poetei. Rândurile despre isprăvile lui Flush au făcut-o să nu se mai poată opri din râs. Şi atunci s-a apucat de scris romanul acesta, în care se putea juca, romanul unui câine, căci câinii, spuneam mai devreme, erau pentru Virginia Woolf purtătorii spiritului ludic. „M-am refugiat în *Flush,* scria ea în jurnal”.

Dar socoteala din târg nu s-a potrivit şi Virginia Woolf a început repede să ia în serios micul exerciţiu de vacanţă, fratele acesta mai delicat al lui „Orlando”. Până acolo că i-a luat aproape doi ani să-l ducă la bun sfârşit. A citit enorm şi scria greu, nefiind niciodată mulţumită – ba i se părea că tonul e prea uşor, ba prea serios. Uneori îi părea că e o carte stupidă, alteori că are părţi foarte bune, dar nu era de-ajuns. Ca întotdeauna pe ultima sută de metri a scrisului la un roman, începea să nu îl mai suporte şi se îndrăgostea de următorul, de-abia aşteptând să fie eliberată de cel vechi şi să se apuce de cel nou… A rescris „Flush” de trei ori. Se săturase de „acest câine înfiorător”, voia să scrie altceva… Când în sfârşit termina romanul, răsufla uşurată, declarând: „Nimeni nu poate spune vreodată că

---

6 Ba – porecla lui Elizabeth.

nu-mi muncesc până la sânge povestioarele…”

Teama ei principală era ca „Flush” să nu fie catalogat drept un roman „fermecător, delicat, foarte feminin”. Teama aceasta a Virginiei Woolf de a nu fi considerată prea feminină nu e foarte diferită de teama poetei victoriene Elizabeth Barrett Browning, personaj în romanul de faţă. Cu aproape un secol înainte, aceasta din urmă scria despre o fetiţă de zece ani (uşor de citit, ca fiind poeta însăşi, la vârsta marilor vise romantice) care se visa iubita lordului Byron şi care, dispreţuind „toate femeile din lume” pentru „felul în care, fiind mici, se declarau delicate, pentru drăguţele lor dureri de cap, pentru vocile mărunte şi dulcege, mulţumi zeilor că nu era şi nu avea să fie vreodată feminină” – ea „putea să alerge repede şi să sară foarte sus…”

Virginia Woolf voia şi ea să „alerge bine” şi să „sară foarte sus” – numai să nu se spună despre ea că a scris ca o femeie, pentru femei; ajunsese să fie convinsă că acest lucru se va spune despre ea, după „Flush”. Şi îi era teamă că romanul avea să se bucure de prea mult succes la un public nepotrivit, care îi va submina astfel reputaţia de autoare serioasă.

Şi, de această dată, nu putem spune că s-a înşelat prea mult. Deşi nu au lipsit recenziile favorabile, unele au făcut romanul zob, distinşii domni de la distinsa publicaţie Gramta punându-l pe Flush în compania, distinsă şi aceasta, cum se vede azi, a romanelor „Valurile” şi „Orlando”, toate trei fiind considerate semne clare al „dispariţiei unui scriitor mare”!

Dar a venit un secol mai bun cu animalele. Mai bun cu romanele-hibrid. Sau doar mai curios. Un secol în care a scrie cu „fraze directe, cu continuitate, cu un fir clar al naraţiunii şi o bună ţinere în frâu a faptelor” (cum scria Virginia Woolf că a învăţat să o facă, odată cu „Orlando”) nu mai constituie un atât de mare păcat. Virginia Woolf îşi manifesta în jurnal dorinţa de a găsi „modalitatea de a îmbina cele două căi”, „scrisul dinspre exterior” (folosit în „Orlando” şi „Flush”) şi cel „din interior” (folosit în romanele inovatoare). Pentru cei ce găsesc că este foarte greu să citeşti scrierile Virginiei Woolf, cele două romane cu structură „clasică” sunt un exerciţiu absolut fermecător.

„Flush” a intrat aşadar sub lupă – a criticilor, a editorilor, a cititorilor. Câinele Flush este aşezat astăzi în galeria eroilor „exotici” 1 ai Virginiei Woolf, care pretind a fi „comentatori, protagonişti sau chiar personaje reale, când de fapt sunt… fantezii, în pofida titlului, numelui sau datelor istorice” – ca Judith, o inventată soră a lui Shakespeare în „O cameră separată”, sau Nicholas Greene în „Orlando” (menit a aminti cititorilor de un autor real, Robert Greene).

Adevăratul, istoricul Flush, câinele iubit al faimoasei poete engleze Elizabeth Barrett Browning, se preface astfel, sub pana unei mari autoare, „într-o creatură fantastică ce deţine darul superb al înţelegerii, devenind chiar comentatorul evenimentelor”.

Într-un articol recent din *The Guardian,* prilejuit de revenirea în actualitate a romanului

istoric odată cu premierea cu Man Booker a romanelor lui Hilary Mantel, Stuart Kelly îl foloseşte pe „Flush”, romanul, drept contraargument într-o dispută literară în care se angajează cu criticul James Wood, semnatar al recenziilor din New Yorker, care numea genul istoric drept unul „ieftin şi ocolit de măreţie”. „Orlando şi Flush”, scria Kelly, „sunt romane istorice, prin structura lor, dar amândouă sunt mult mai mult decât nişte simple romane istorice”.

1 Natalya Reinhold (Universitatea din Moscova) în *A Wonderful Compass of Voices,* publ. în *Virginia Woolf: Three Centenary Celebrations* (editat de Lulsa Flora, Maria Candida Zamith).

Elizabeth Barrett – înainte de Flush şi Robert – *Pământul neîncăpător e plin cu rai. Şi-n veştedul tufiş respiră Dumnezeu; Ci numai văzătorul renunţă la-ncălţări; Ceilalţi sunt la cules de mure doar.*

Elizabeth Barrett Browning, *Aurora Leigh*

Cu o sută de ani înainte… A fost odată în Londra o domnişoară bătrână tristă şi bolnăvicioasă ce trăia retrasă în casa tatălui ei. Iubea poeziile lui Byron… Şi ale lui Coleridge… Şi pe Tennyson… Şi versurile lui Browning… Şi scria poezii. Contemporanii o numeau „fiica lui Shakespeare”, şi „urmaşa lui Byron”.

Şi totuşi, povestea începe altfel. Nu în Londra, ci la Hope End, o moşie idilică din Herefordshire. Începe cu o copilărie fericită: strălucitoarea, isteaţa, curioasa fetiţă poreclită Ba – una dintr-o droaie de copii ai soţilor Barrett –

citea pe Milton, pe Shakespeare, pe Pope şi îl citea pe Homer, sau despre drepturile femeilor, călărea cu părul în vânt, organiza picnicuri, scenete şi expediţii în mijlocul naturii împreună cu ceilalţi fraţi, a căror regină era, se tăvălea în fân şi împletea oameni din flori. Ţinea cartea într-o mână, păpuşa în cealaltă. Iubea păpuşile aşa cum le iubea, în altă ţară, dar în acelaşi timp, Hans Christian Andersen, cel căruia poeta de mai târziu avea să-i dedice ultimul ei poem, scris în anul morţii ei: „Nordul şi Sudul”.

Fetiţa a devenit adolescentă, într-o casă plină de râsete copilăreşti, de jocuri, lectură şi cântece. Tatăl său petrecea serile cu copiii în faţa focului din cămin, iar Elizabeth îi spunea uneori, poznaşă, să nu-şi mai încrunte atâta fruntea, pentru că o să-i cadă ochiul de sticlă. Cât despre mama lor, biata lor mamă, ea nu făcea decât să rămână grea, să aducă pe lume copii, să aibă grijă de mica armată, să controleze teme. Ba o ruga din suflet să cumpere de la ea micile poeme pe care le scrisese. Şi Mary Moulton Barrett o asculta, devenind primul ei editor. La opt ani Ba citea traduceri din Homer, la zece ani învăţa greaca, la unsprezece a început să-şi scrie prima operă, epopeea în cheie homerică „Bătălia de la Maraton”.

La nouă ani, Ba i-a întovărăşit pe părinţii ei la Paris. Mama ei şi-a cumpărat o pălărie şi a mers cu Ba la Luvru, dar după aceea s-a plictisit de Franţa. Această mamă severă, serioasă şi iubitoare, a cărei principală devoţiune mergea către soţul ei, adora pe faţă, spre deosebire de alte mame în epocă, romanele, şi o încuraja pe Ba

să citească. La unsprezece ani, fetiţa îl citea pe Walter Scott. Citea şi apoi îşi aşternea părerile pe hârtie, într-o scrisoare către mama ei, deşi se aflau la câteva uşi distanţă, în odăi diferite din aceeaşi casă. Şi Ba o făcea în… limba franceză. Bineînţeles că i s-a pus la dispoziţie şi o meditatoare. Mândri de ea, părinţii o încurajau, iar tatăl său o numea „Poeta Laureată din Hope End”.

La cincisprezece ani, fetiţa cu părul în vânt, războinica poetă ce visa să devină iubita Lordului Byron, să se îmbrace în straie bărbăteşti, să trăiască pe o insulă din Grecia şi să devină un al doilea Homer, s-a îmbolnăvit. Nu i-a mai rămas decât să scrie, ca Homer.

Pentru boala ei, necunoscută de medicii de atunci (simptomele fiind dureri de cap şi de spate, crize de contractare a diafragmei, pierderea mobilităţii şi a apetitului), i s-au prescris laudanum şi morfină; a devenit dependentă de opiu şi aşa a rămas toată viaţa.

Primele sale poezii publicate – despre Grecia, fireşte – au apărut chiar în anul când s-a îmbolnăvit, în New Monthly Magazine. Însă ea debutase cu adevărat demult, când mama ei, Mary Moulton Barrett, îi cumpăra poemele, le transcria. Iar la cea de-a paisprezecea ei aniversare tatăl său o surprinsese, făcându-i un cadou cu totul ieşit din comun: un tiraj confidenţial de cincizeci de exemplare din „Bătălia de la Maraton”.

Apoi, în primăvara anului 1824, când Ba de-abia împlinise optsprezece ani, romanticul ei Byron s-a stins din viaţă, în romantica ei Grecie.

Avea numai treizeci şi şase de ani. Impresionată, Ba a scris. *Stanzas on the Death of Lord Byron.*

La douăzeci şi doi de ani şi-a pierdut mama. La douăzeci şi cinci, bunica dinspre tată.

Afacerile plantaţiei din Jamaica mergeau prost. Familia a pierdut în curând proprietatea din Hope End. S-au mutat într-un final cu toţii în Wimpole Street, locul unde începe acţiunea romanului de faţă. Aici Elizabeth a avut şansa să cunoască lumea bună a literelor, fiindu-le prezentată unor autori cunoscuţi în epocă, precum William Wordsworth, Samuel Taylor Coleridge, Alfred Tennyson sau Thomas Carlyle. Şi aici a întâlnit-o pe Mary Russell Mitford, prietena de o viaţă, cea care i-l va dărui pe Flush. Între timp, a tot publicat: „Un eseu asupra minţii şi alte poeme", „Prometeu înlănţuit" (traducere din limba greacă a lui Eschil), după care a urmat volumul „Serafimul şi alte poeme" (în 1838, la *Saunders and Otley),* care i-a adus un succes instantaneu.

La treizeci şi unu de ani s-a îmbolnăvit din nou. Medicii de astăzi spun că simptomele erau altele, indicând mai degrabă tuberculoză. Legătura ei cu soarele, cu natura copilăriei fericite, se rupsese. Să se întoarcă vreodată în sânul ei, spunea ea, ar fi fost o bătaie de joc, ca o ducere a florii rupte înapoi pe tulpina ei. S-a mutat la Torquay, la malul mării, la aer curat. La treizeci şi patru de ani acolo l-a pierdut pe Bro, fratele cel mai iubit, care, venind să o viziteze şi să o ajute, s-a înecat ieşind la pescuit cu prietenii. Devastată de durere şi roasă de vină, Elizabeth i-a scris scumpei sale prietene că a fost pe punctul de a

înnebuni. Timp de trei luni nu a văzut lumina soarelui, stând închisă între patru pereţi, în întuneric, lipsită de voinţa de a trăi mai departe. Sunetul mării, spunea în scrisori, se transformase într-o lamentaţie funebră. Când a început să-şi revină, a decis că viaţa ei nu va avea alt rost în afară de acela de a scrie. Şi şi-a turnat durerea acestei pierderi de nesuportat în poezii de o neasemuită frumuseţe, cum au fost „De profundis” (în care poeta, singură acum, bate la uşile naturii, cu inima desculţă, flămândă şi săracă, cerându-i să desfacă ceea ce fusese făcut) sau „Tristeţe” – în aceasta din urmă, poeta avansează ideea că doar cei care au cunoscut jumătăţi de tristeţe mai pot verbaliza o pierdere: „Pustiirea pură, în suflet ca într-un ţinut/Cu o armată-nghite lumea sub picioare. /Pământu-i ars şi cu mânie cade soare /Din ceruri cu ochi vertical şi absolut”. Adevărata suferinţă, spun versurile acestui scurt poem, este mută, imobilă, surdă, ca o statuie, „pe veci de strajă, în durere neclintită”: „Atinge-o; pleoapele de marmor ude nu-s. De ar putea să plângă, s-ar ridica şi-ar pieri în zare…”

După un an întunecat, în care nu s-a putut mişca din acel loc al suferinţei, ţinutul pustiit din poezia de mai târziu, familia a adus-o înapoi la Londra, cu o trăsură specială, pentru invalizi. Sănătatea ei şubredă a avut de suferit imens după pierderea lui Bro, şi în următorii ani a fost practic imobilizată la pat în casa din Wimpole Street, unde nu a făcut decât să studieze, să jongleze cu idei şi cuvinte şi crezuri, şi să scrie – ideile ei împotriva sclaviei şi a exploatării copilului (de

pildă în poemul „Plânsetul copiilor”) au contribuit la schimbarea vederilor în epocă.

Trecuseră şase ani de la ultimul volum de poezii când, în

1844, la vârsta de treizeci şi opt de ani, Elizabeth Barrett publica două volume de versuri sub titlul „Poeme”, conţinând faimoasele ei balade „Rimele Ducesei May” şi „Iubind-o pe Lady Géraldine”, care au făcut-o cunoscută publicului. Deşi se bucurase şi până atunci de o primire frumoasă din partea criticilor, cartea a propulsat-o pe firmamentul marilor poeţi englezi ai noului val, reprezentaţi pe atunci de Alfred Tennyson, transformând-o într-un rival redutabil al acestuia.

Poemul „Iubind-o pe Lady Géraldine” a avut însă un impact mai mare decât ar fi putut prevedea cineva asupra destinului ei. Prozodia lui complexă şi inovatoare este modelul declarat folosit de Edgar Allan Poe pentru structura metrică a poemului său „Corbul”, una dintre cele mai faimoase, mai comentate, mai stranii şi mai obsedante poeme ale tuturor timpurilor. Când a citit, în 1845, poemele lui Elizabeth Barrett (publicate între timp şi în America), Poe a fost cucerit pe loc, scriind o recenzie entuziastă în *Broadway Journal,* lăudând-o pe autoare astfel: „Inspiraţia ei poetică este de cea mai bună calitate – nu poţi concepe ceva mai măreţ. Felul în care simte arta este un act de o puritate absolută”. Şi, revenind la lungul poem „Iubind-o pe Lady Géraldine”, Poe declară: „N-am citit în viaţa mea un poem care să împletească atât de multă pasiune din cea mai sălbatică cu atât de multă

imaginaţie, de cel mai gingaş soi”.

Rezultatul? Edgar Allan Poe a fost atât de încântat încât i-a dedicat poetei Elizabeth Barrett volumul său „Corbul şi alte poeme”, numind-o „cea mai nobilă dintre femei”. „Ce-i mai poţi spune unui bărbat care te numeşte *cea mai nobilă între femei”* – glumea ea, „în afară de: *Vai, domnule, iar dumneavoastră sunteţi bărbatul cu cel mai mare discernământ dintre toţi”.*

Elizabeth Barrett Browning şi Robert Browning – poemul, poetul, inelul şi o poveste despre fericire – *A ŞTI înseamnă să deschizi o poartă prin care să poată evada întemniţata ta splendoare, şi nu pentru ca o lumină ce este afară să intre înăuntru…*

Robert Browning, *Paracelsus*

Spunând că poemul „Iubind-o pe Lady Géraldine” i-a schimbat poetei destinul, ne referream la cel literar doar în al doilea rând.

Cum se întâmplă adesea cu micile întâmplări care schimbă vieţi, poeta scrisese această baladă în viteză, împinsă de la spate de editor, care o zorea. Deşi lăudată şi de Carlyle, de Martineau, de Dante Gabriel Rossetti, poeta nu considera că poemul are cine ştie ce valoare. Întâmplarea face însă că Elizabeth Barrett, iubitoare de poeţi, a inclus, între versurile poemului despre care vorbim, şi două strofe, XL ŞI XLI, în care enumeră câteva delicii livreşti, precum pastoralele lui Spenser, sonetele lui Petrarea, versurile solemne ale lui Wordsworth, baladele lui Howitt, vrăjitele reverii ale lui Tennyson şi o rodie din Browning,

care „de-n miez o tai adânc pe mijloc, o inimă-n străfund s-arate, dă sânge care curge râuri în albii pline de umanitate”.

Tot întâmplarea face că poetul Robert Browning era de ceva timp un admirator înfocat al poemelor ei. Cu câţiva ani înainte fusese la un pas de a o întâlni în carne şi oase, dar cel care intrase la ea să îl anunţe (Mr. Kenyon, prezent şi el ca personaj în romanul „Flush”) a primit ştirea că poeta nu putea vedea pe nimeni, din pricina bolii. Ei bine, încurajat de astă dată de versurile ei măgulitoare la adresa lui, Robert Browning i-a scris poetei Elizabeth Barrett. A scris o scrisoare care avea să facă istorie, devenind poate cea mai celebră misivă de dragoste a unui poet. Era 10 ianuarie 1845. Scrisoarea începea cu de acum faimoasele cuvinte: *I love your verses with all my heart, dear Miss Barrett.* („Vă iubesc din tot sufletul meu versurile, scumpă domnişoară Barrett.”)

A doua zi, poeta i-a răspuns. După patru luni de corespondenţă asiduă, s-au văzut. Au continuat să-şi scrie şi să se vadă, vreme de un an şi patru luni. Au fugit şi s-au căsătorit pe ascuns la St. Marylebone Church. Mireasa avea patruzeci de ani, mirele treizeci şi patru. Domnişoara Elizabeth Barrett a devenit doamna Elizabeth Browning; poeta Elizabeth Barrett a devenit Elizabeth Barrett Browning.

Şi, pentru că tatăl ei, între timp devenit un tiran cu acte în regulă, a fost împotriva acestei poveşti de dragoste, cei doi poeţi-iubiţi au fugit în lume. Au trecut mări. El o ridica în braţe, atunci

când efortul era prea mare. Dar fericirea îi dădea poetei aripi. Boala dispăruse aproape complet. Soarele Italiei era medicamentul perfect, cel pe care nu i l-au prescris medicii din Londra, ci peste care a dat din întâmplare, urmându-şi alesul. Când au ajuns în Pisa, ea i-a arătat ce meşterise, pe ascuns, din cuvinte în lunile de curte asiduă – un număr de poezii dedicate lui, inspirate din dragostea lor. Nu avea de gând să-l publice. Era cadoul ei pentru el. Dar Robert Browning nici nu a vrut să audă – nu putea, a spus, să ţină pentru el „cele mai frumoase sonete ce s-au scris vreodată" şi le-a trimis spre publicare. Aşa a apărut cea mai cunoscută operă a autoarei astăzi, şi anume „Sonetele unei portugheze".

Viaţa şi-a urmat cursul. Deşi i-a scris în repetate rânduri tatălui ei (care nu îşi lăsase fetele să se căsătorească şi o dezmoştenise pe Ba a lui, Poeta Laureată din Hope End), acesta i-a returnat misivele nedesfăcute şi nu şi-au mai vorbit niciodată.

Soarele Italiei i-a ajutat pe cei doi poeţi să înflorească, în dragoste şi literatură. Au scris. Au avut un trai îndestulat. Au făcut un copil. Au călătorit. Au făcut politică. S-au cunoscut, pe rând, cu George Sand, Florence Nightingale, Henry James, John Ruskin, Nathaniel Hawthorne, William Makepeace Thackeray (cu fiica acestuia avea să se căsătorească mai târziu, tatăl Virginiei Woolf, înainte de căsătoria cu mama ei!), Hans Christian Andersen. Jurnalul de literatură şi ştiinţă *Athenaeum* o numea, în anul 1850, o poetă fără egal, „cea mai imaginativă autoare a Angliei din

toate timpurile”. În Italia a scris „Aurora Leigh”, capodopera care i-a adus un mare succes. Din păcate, puţin după aceea, vestea despre moartea tatălui ei, cu care nu apucase să se împace, i-a zdruncinat din nou sănătatea şubredă.

Pe 29 iunie 1861, la vârsta de 55 de ani, Elizabeth s-a stins în braţele iubitului soţ, care avea să spună: „Cu chipul ei de fetiţă. a murit în braţele mele, cu capul pe obrazul meu… Dumnezeu a luat-o la el aşa cum ridici un copil adormit şi îl iei dintr-un aşternut întunecat şi neprietenos – îl iei în braţe şi îl duci spre lumină”. Una dintre cele mai mari poete ale Angliei murea, în braţele poetului cu care fugise în lume cu cincisprezece ani înainte. Cincisprezece ani de fericire pentru fetiţa care visase să fie iubita unui poet romantic, să poarte straie bărbăteşti, să fie un Homer feminin şi să trăiască pe o insulă grecească. Nu a fost Byron, ci Browning. Nu a fost Grecia, ci Italia. Nu a fost o insulă, ci o peninsulă. Şi a scris, ca Homer.

A rămas în urmă un bărbat despre care Elizabeth scria: „Preferă, şi este întru totul alegerea lui, să îi dau voie să stea, fie şi numai o oră, la căpătâiul meu, şi asta în locul celui mai luminos dintre visele lui, dacă ar fi un vis ce mă exclude din lumea lui de posibilităţi. Robert Browning a trăit încă douăzeci şi opt de ani. Nu s-a recăsătorit niciodată. A purtat verigheta lui Elizabeth, agăţată de lanţul ceasornicului, până la moarte. Şi-a crescut fiul şi a scris, lăsând în urmă opera unui mare poet. Nu s-a mai întors în Florenţa niciodată. A murit pe 12 decembrie, în

anul 1889, la vârsta de 77 de ani, în casa fiului său, în Veneţia.

Ceruse să fie înmormântat alături de Elizabeth, în cimitirul englez din Florenţa, dar acesta fusese închis. Trupul lui a fost transportat la Londra, cu trenul, acoperit de pereţii a trei sicrie, două de lemn, unul de metal, şi înmormântat la Westminster Abbey, în vestitul Colţ al Poeţilor, alături de Chaucer.

Dar din poveste noi am omis codiţa. Pentru că o fiinţă stranie, capabilă de a dărui multă fericire, şi-a vârât codiţa în viaţă, fuga, scrisorile şi versurile poetei.

Flush şi alţi câini de autor (i)

Ci câinele acesta moare din dorul de stăpân. Corabia lui e-aicea, tocmai intrată-n port. Se întoarce marinarul, dar la un câine mort.

Victor Hugo, *La mort d'un chien*

Din biografia de mai sus l-am extras aşadar pe Flush, adoratul câine al poetei, cel care ocupă un loc central în scrisorile ei, cel care i-a luminat ultimii doi ani înainte de apariţia, în viaţa ei searbădă, a cavalerului poet pe cal alb, animalul umanizat de lângă o poetă aproape invalidă, fiinţa magică pe care stăpâna ei a cântat-o în două poeme („Lui Flush, câinele meu" şi „E Flush ori poate-un Faun?"). L-am extras, evident, pentru a lăsa romanul de faţă să vă vorbească singur.

Sunt destule date şi fapte extraordinare care populează legendarul şi straniul tărâm al devoţiunii pe care mulţi autori de seamă din epocile în care au trăit cele două scriitoare

engleze au îndreptat-o spre animalele lor – ştiind povestea acestor animale, cu greu le mai poţi numi „de companie”. Mulţi creatori au avut, adorat şi plâns animale despre care şi cu care au scris şi au vorbit, pe care au încercat să le înţeleagă, în lumea cărora au fost transportaţi, întotdeauna simţind, cu sensibilitatea lor de artişti, că există acolo, în ţara lor mută, ceva mai mult, o profunzime încă neaparţinând şi omului: Albert Camus, Ernest Hemingway, George Bernard Shaw, Mark Twain, Edgar Allan Poe, Emily Brontë, Victor Hugo, Charles Dickens, Jack London, John Steinbeck, Stefan Zweig, Raymond Chandler, Julio Cortâzar, Jorge Luis Borges, Alberto Moravia, Jacques Derrida, Hermann Hesse, Truman Capote, George Meredith, Charles Bukowski, Ezra

Pound, Louis-Ferdinand Céline, Françoise Sagan, Sylvia Plath, Aldous Huxley, Allen Ginsberg, Thomas Mann, Vladimir Maia-kovski, Don Delillo, Pablo Picasso, Salvador Dalí, Richard Wagner, Gertrude Stein, Haruki Murakami, Patricia Highsmith etc.

Am văzut ce însemna pentru Virginia Woolf un animal – un diapazon al sufletului nepovestit, o fiinţă coborâtă de omul modern de pe postamentul său de zeu din vechime, un critic mut, un spirit sălbatic domesticit într-un spirit mult prea profan, omul săvârşind, prin dresaj, un păcat rafinat.

Cât despre câinii din epoca poetei Elizabeth Barrett… Mai devreme spuneam că între timp a venit un secol mai bun cu animalele. E adevărat; dar este mai bun în sensul acela profan despre

care vorbea Virginia Woolf. În secolul al XIX-lea poveştile câinilor de autor păreau desprinse din paginile cărţilor lor. Legenda spune că Baron, pudelul lui Victor Hugo (de altfel şi un mare iubitor de pisici), pe care acesta îl făcuse cadou unui conte rus, nu a putut suporta despărţirea de stăpân şi, a străbătut pe jos, fără nicio călăuză, nici mai mult nici mai puţin decât distanţa de la Moscova la Paris, apărând la poarta scriitorului, care, plin de remuşcări, nu s-a mai despărţit de el niciodată!

Dincolo de această poveste în care foarte mulţi francezi cred cu tărie, autorul francez a scris un poem numit „Moartea unui câine”, despre un câine pe moarte care îşi aşteaptă, pe malul mării, stăpânul, un marinar bătrân. După trei zile de suferinţă, câinele are fericirea de a-şi mai vedea o dată stăpânul, dă din biata lui coadă bătrână, şi moare.

Mai târziu, legenda spune că, în timpul exilului englez al lui Emile Zola, câinele acestuia ar fi murit de dor.

Walter Scott îşi iubise şi el atât de mult câinii (Camp, Nimrod, Spice, Triton, Ginger, Maida) încât era deseori pictat alături de ei; în ziua morţii lui Camp fiindu-i imposibil să mai meargă la un dineu, şi-a trimis scuzele, invocând moartea unui prieten drag. Era recunoscut pentru felul în care se oprea deseori din discuţia cu cineva, adresându-i-se câinelui, exact ca unui om. Câinii apar pretutindeni lângă el – nu numai în picturi, ci şi în unele statui; în jurnalul său, Scott povestea că Maida, câinele favorit, se săturase de pozat şi,

ori de câte ori un alt artist apărea în casă şi îşi scotea şevaletul, se ridica, plin de dispreţ, părăsind odaia. Astăzi Maida îşi doarme somnul veşnic sub propria statuie, sub inscripţia: „Dormi, Maida, dormi, sub Maida cea de marmor, şi la stăpân de strajă sub ţărână pe vecie dormi…”

Romanticii au ridicat dragostea pentru animale la rangul iubirii nemuritoare. Dacă Lamartine iubea ogarii pentru frumuseţea lor heraldică şi cânta un câine ajuns piele şi os din pricina aşteptării stăpânului, este cunoscut faptul că romanticul, frumosul, sportivul, neadaptatul Byron, poetul la care visa micuţa poetă Elizabeth Barrett, fetiţa de unsprezece ani, a iubit nespus, cu devotament, toate necuvântătoarele. Pe lângă cele obişnuite – papagali, pisici, păuni, şoimi, cai (este cunoscut faptul că a călătorit din Anglia până în Italia cu animalele lui de la acea vreme, zece cai, un vultur, opt câini enormi, trei maimuţe, cinci pisici, o cioară şi un şoim) – el a crescut şi un urs, o vulpe, un cocor egiptean, un viezure, trei gâşte, un bâtlan, o capră cu piciorul rupt. Toate, dintr-o empatie fenomenală, din neputinţa de a asista la suferinţa unui animal fără să intervină. Aşa s-a pomenit că duce acasă, de pildă, cele trei gâşte cocoţate deasupra poştalionului cu care mergea de la Pisa la Genova – auzind că fuseseră îngrăşate şi călătoreau numai ca să fie sacrificate, a trebuit să le cumpere. Grija lui pentru orice fiinţă salvată astfel continua până la sfârşit. Când a plecat spre Grecia, a lăsat gâştele în grija bancherului său genovez. Nimeni nu bănuia însă că, la numai treizeci şi şase de ani, Byron îşi va

pierde acolo viaţa. După moartea lui, bancherul respectiv i-a scris unui confrate din Londra, întrebându-se ce să facă cu bietele animale. Cât despre urs, un bun companion de joacă pentru câinii lui, a fost luat de Byron în spirit de frondă împotriva regulilor stricte de la Cambridge, unde învăţa, care interziceau studenţilor să ţină câini. Cum statutul nu specifica nimic despre urşi, Byron şi-a luat unul.

Dar cel mai iubit dintre toate animalele sale a fost Boatswain, unul dintre câini. După terminarea studiilor luându-şi în primire proprietatea de la Newstead Abbey (domeniul familiei, aflat în ruină), Byron şi-a dus cu el ursul şi câinii. În afară de câinele lup rămas de la precedentul baron Byron, îi mai avea pe Thunder şi Boatswain, cu care înota în fiecare zi în lacul de pe proprietate. Boatswain însă a murit foarte tânăr, de rabie, muşcat fiind de un câine turbat din Mansfield, unde îşi făcuse obiceiul să îl urmărească pe băiatul care ducea poşta. Disperat, poetul i-a şters cu mâinile goale bietului animal spumele de la gură în repetate rânduri, în timpul crizelor, în dorinţa de a-i uşura suferinţa, fără să-i fie teamă că se va îmbolnăvi şi el. Byron era de neconsolat. Monumentul funerar pe care l-a comandat la

Newstead pentru îngroparea rămăşiţelor pământeşti ale lui Boatswain era imens, deşi Byron avea mari dificultăţi financiare. Pe mormântul câinelui, mort la vârsta de numai cinci ani, e gravat poemul „Epitaf pentru un câine”. Introducerea inscripţiei îi aparţine lui John Cam Hobhouse, colegul, prietenul, tovarăşul de

călătorie şi unul dintre executorii testamentari ai poetului (căruia acesta i-a dedicat lungul său poem „Pelerinajul Infantelui Harold”): „Aici sunt îngropate rămăşiţele pământeşti ale celui care a avut Frumuseţe fără de Orgoliu, Forţă fără de Insolenţă, Curaj fără de Ferocitate, şi toate Virtuţile omului, fără de Viciile lui. Acest omagiu, care ar însemna, de-ar sta de strajă rămăşiţelor omeneşti, o deşartă linguşeală, nu este altceva decât un Tribut binemeritat adus Memoriei lui Boatswain, un Câine”.

În anul 1811, Byron şi-a făcut testamentul şi a cerut să fie înmormântat alături de câinele său iubit, „fără niciun serviciu religios şi fără nicio inscripţie, în afară de numele meu şi vârsta”. Din nefericire, la moartea neaşteptată a poetului, noii proprietari de la Newstead (între timp, strâmtorat, fusese nevoit să vândă domeniul) au refuzat să îi îndeplinească dorinţa de a fi înmormântat alături de câinele său. Şi în urma poetului a rămas, singur pe lume, un alt câine, unul poate la fel de devotat ca Boatswain, asupra căruia Byron îşi revărsase din nou dragostea – Lyon. După ce au fost nedespărţiţi în viaţă, Lyon a fost cel ce i-a întovărăşit corpul trimis pe mare, dinspre Grecia spre Anglia, pe vasul *Florida.* De astă data stăpânul era cel ce murea prea devreme, lăsând în urmă câinele. Lyon a trăit până la o vârstă înaintată, în casa surorii lui Byron.

Ediţia românească

Flush nu este atât o carte scrisă de o

iubitoare de câini, cât o carte scrisă de cineva care îşi doreşte din tot sufletul să fie câine…

Quentin Bell

Ediţia de faţă, povestea lui Flush transpusă în cuvinte româneşti, de care cititorul român a fost poate prea multă vreme lipsit, se datorează, într-un fel romantic şi demn de poveştile de mai sus, tot unui câine.

Înainte de a fi editor, am fost un cititor. Şi un student la Facultatea de limbi şi literaturi străine. Secţia engleză. Un iubitor de literatură bună. Chiar şi mai puţin bună. Un om natural.

Un iubitor de animale. De copii. Un jurnalist cultural. Stăpână a unui câine minunat, cu o frumoasă poveste. Cu toate acestea, până de curând nu am ştiut nimic, dar absolut nimic, despre existenţa acestui roman. Nu am auzit de el în lungile cursuri şi seminarii la facultate, unde am studiat scrierile Virginiei Woolf. Nu m-a întâmpinat în librării. Nu a fost editat şi reeditat şi răseditat, ca alte romane de Virginia Woolf, înainte şi după 1989. Nu a venit vorba despre ea, în conversaţiile pe care le port cu apropiaţii care au aceleaşi „apucături” ca mine.

Era o fantomă literară, una pe care într-o bună zi m-am trezit că o pot vedea, în vreme ce pentru alţii rămânea invizibilă. În ziua aceea, când am văzut fantoma prima oară, încinsesem Internetul cu căutările mele, în dorinţa disperată de a-mi însănătoşi cu orice preţ câinele, de a-i înţelege boala, de a lupta cu diagnosticul care mi se transmisese şi care îmi schimbase viaţa.

Şi am dat nas în nas cu Flush. A fost dragoste

la prima vedere. Acum ştiu totul despre el. Ştie şi căţeluşa mea. Atunci nu ştiam nimic. Am comandat cartea. Am citit-o, *împreună.* Am citit piesa lui Besier. Tot împreună. Am citit scrisorile celor doi poeţi. Am recitit „Sonetele unei portugheze”; cu glas tare, uneori. Şi am regăsit, căutând cu înfrigurare în caietele din vremea facultăţii, versurile scrise de Elizabeth Barrett Browning care mă impresionaseră cel mai mult. Mă impresionau şi acum.

Mai departe, a fost o muncă titanică, pentru că voiam să aduc în faţa cititorului mai mult decât romanul despre Flush. Am citit enorm. Am căutat explicaţii, afinităţi sau legături palpabile între lumea celor doi Woolf şi a celor doi Browning. Între câinii lor. Între câini celebri şi autori, stăpânii lor. Şi am urmat fiecare fir până-n pânzele albe. Spiritul lui Flush îmi apărea peste tot – legăturile stranii între el şi lumea în care am intrat de câţiva ani nu mai conteneau. Numai mesele de spiritism mai lipseau. Şi afinităţile au continuat să formeze mici năluci transparente, de la numele autoarei Virginia Woolf, cel nefolosit, care era şi al meu, până la spiritul romanelor pe care le editez de câţiva ani. Lucrul cel mai incredibil dintre toate s-a petrecut când, căutând eu romanul pe site-ul Amazon, pentru a-l comanda, ce mi-au văzut ochii? La secţiunea *Frequently Bought Together,* cartea, aşadar, cumpărată cel mai adesea de cititorii lui Flush era, romanul meu de suflet, al autorului meu de suflet, cea mai frumoasă şi neasemuită carte a lui Amitav Ghosh, obsedantul roman „Linii de umbră”. Mai stranie întâmplare decât această

alăturare de gusturi nici că putea fi. Nimic, dar nimic nu părea să unească aceste două romane. În afară poate de acea aripioară de peşte care ne scapă, pentru că am văzut-o, fiecare dintre noi, preţ de câteva secunde, până ce s-a scufundat iar. În afară de linia de umbră. În afară de setea autorilor lor de a spune ceva, fără cuvinte, sau dincolo de cuvinte, sau sub ele. Cu aripioare de peşte, simţuri de câine sau umbre.

Un singur lucru nu am reuşit să aflu până la data intrării acestui volum în tipografie, oricât am încercat: ce s-a întâmplat cu cele trei gâşte salvate de marele romantic Byron, aflate în grija bancherului la data morţii lui. Dacă va fi o a doua ediţie a acestei cărţi, voi avea poate un răspuns şi în această chestiune.

Fireşte că nu am adus aici tot ce am aflat şi acum ştiam prea bine. Laboriosul lucru la acest volum, ca şi efortul depus pentru editarea poeziilor scrise de Maitreyi în volumul „În arşiţa dragostei”, cu exact un an în urmă, a constat în munca infinită de restrângere, de concentrare a informaţiilor pe care le deţineam, de ajungere la esenţă, la un strict necesar.

Pe de altă parte, dragostea poeţilor Browning, în multe ţări o poveste vestită (este de-ajuns să dai o căutare pe Google ca să vezi că blogurile care se ocupă de ea sunt cu sutele), la noi e deja uitată, dacă nu cumva ţi-e străină din capul locului. Dacă poeta Elizabeth Barrett Browning nu este însă cu totul şi cu totul necunoscută publicului nostru, cel puţin nu cinefililor, şi nu acelor români care erau măcar

adolescenţi în anii ’70, lucrul se datorează faptului că, chiar dacă nu erai cititor, ori poet, ori student, ori profesor în anii aceia, tot era posibil să ştii că Elizabeth Barrett Browning e autoarea versurilor pe care le recita Jennifer Cavilleri (Ali MacGraw) în faţa lui Oliver Barrett (Ryan O’Neal) în filmul *Love Story* (după scenariul căruia Erich Segal a scris şi cartea), care a revigorat fenomenul *Weepie* şi la care, în consecinţă, nimeni din generaţia mea nu s-a dus fără batistă.

Am vrut să umplu acest gol, cu o mulţime de detalii din epocă, începând de la faimoasa primă scrisoare a lui Robert către Elizabeth (care nu putea fi inclusă de Virginia Woolf în roman, pentru că Flush, fiind „doar” un câine, nu ştia să citească – deşi aflăm din scrisori că Elizabeth îl învăţase să recunoască literele A şi B, cel puţin; însă cititorul englez cunoaşte prea bine măcar primul rând din scrisoare, dacă nu şi restul, şi am vrut să fie şi cel român la fel de bine informat), până la fotografii, gravuri de epocă înfăţişând o parte din galeria de personaje a romanului – oameni care au existat de-adevăratelea – portrete ale autorilor care şi-au deschis porţile caselor, sufletelor şi literaturii, primindu-şi animalele înăuntru.

Pentru că aveam nevoie de cineva cu care să împart traducerea, timpul fiind scurt, am ştiut din capul locului că voi avea nevoie de un scriitor. Virginia Woolf, chiar şi în această naraţiune care are o structură „clasică” şi un fir mai clar decât cele din care o cunoşteam, rămâne Virginia Woolf – adică un autor greu de tradus, care îţi cere să îţi dedici viaţa, atenţia, simţurile, cu totul. Frazele

sunt lungi, timpurile verbelor nu au un corespondent imediat în limba română, metafora şi poezia sunt adeseori îngropate adânc în inima unor fraze aparent banale, şi se pot pierde într-o traducere *doar* corectă. Iar reţinerea elegantă în faţa sentimentelor grave, care ar fi cerut, în cazul oricărui alt autor, ceva mai multe cuvinte (pe când la Virginia Woolf încap, dacă e să perpetuăm metafora ei de la „Valurile”, în aripioara de peşte a unuia singur, ieşit doar o fracţiune de secundă dintre valuri) nu are darul să ajute prea mult. Toate aceste lucruri cereau, pentru găsirea unui corespondent românesc cât mai reuşit, nu numai o înţelegere desăvârşită a textului, ci şi har, minuţiozitate, forţă, curaj, imaginaţie poetică. Şi chiar… talent la matematică. Tot ceea ce editez este impregnat de matematică, de poezia ei. (Nu m-a mirat deloc să aflu că unul dintre motivele reuşitei noii ediţii italiene a lui „Flush” a fost considerat faptul că traducătoarea cunoaşte, iubeşte, a studiat şi predat matematica.) Evident, trebuia să fie şi un iubitor de animale. Şi o stăpână de câine. Am găsit-o, în persoana scriitoarei Ludmila Shumilov, care a stat în faţa fiecărei fraze româneşti ca un sculptor în faţa primului său lut – cu har şi răbdare, fără să uite matematica. Faptul că Ludmila locuieşte într-o casă în care stăpâni mai sunt şi doi câini, o ţestoasă şi mai multe pisici a ajutat, cred eu, considerabil.

Silvia Patrichi, mama mea şi bunică a căţeluşei descoperitoare de cărţi misterioase, mama mea, deci, a corectat manuscrisul, în stilul ei, iute, supraomenesc, cu nefirescul ei talent al

observării detaliului, mai ales al celui greşit, într-un timp record. Mama mea poate citi o carte şi de zece ori, cu creionul în mână. Toate cărţile editurii trec prin aceste mâini vrăjite.

În sfârşit, Roxana Heroiu, frumoasă, cultivată şi bună prietenă, a mea, a necuvântătoarelor, a ştiinţei şi a cărţilor, şi ea plămădită cu multe linii de umbră, a trecut cu privirile peste rezultat, a făcut vrăji cu o altă baghetă, şi a fost ultima dintre noi care a plâns.

Am spus cumva că s-a plâns la „Flush”? Cred că, citind un roman despre un câine, e inevitabil s-o faci şi pe asta. Dar, chiar dacă este vorba, în romanul acestui câine, Flush, despre autoarea renumitului vers „Cum *te iubesc? Să socotesc în câte feluri”,* Woolf fiind Woolf, nu avem de-a face cu un roman drăgălaş cu căţei. Ci unul despre un câine care a văzut lumea, a trăit fericit, a cunoscut dragostea şi *gândeşte.* Şi despre stăpâna lui, poeta care a făcut acelaşi lucru. În viziunea ambelor autoare, sentimentele puternice sunt tăcute – precum statuia despre care scria poeta victoriană – dacă ochii ei ar fi umezi, s-ar ridica şi ar pleca. Sunt statui şi în acest roman. Dintre cele mai frumoase ale lumii, pentru că trăiesc în Italia. În ochii lui Flush, ele sunt bune doar la făcut umbră. Şi mai sunt picioare de mese. Spunând „picioarele mesei din sufragerie, în chip cu totul straniu, nici nu s-au clintit din loc”, doar atât, Virginia Woolf te poate face să plângi cât la şapte filme *Love Story.*

Cam multe animale şi femei în formula cărţii pe care o ţii în mână, cititorule. Cu aceeaşi teamă

a autoarelor din alte două epoci, teama că voi scrie ceva posibil a fi catalogat drept clişeu în cea mai bună tradiţie *Weepie,* dar şi cu aceeaşi liniştitoare ştiinţă interioară că această carte nu a fost, nu este şi nu poate atinge vreodată nici măcar periferia fenomenului citat, voi spune ceea ce voiam să spun de la bun început: „Flush, câinele poetei” este o carte editată cu dragoste.

În timpul editării, Flush a fost numai al meu. Apoi şi al celor cu care l-am adus pe lume în limba română. Dar, odată eliberat de pe perna lui confortabilă, el este destinat unui singur scop – acela de a-i face pe cititori să se îndrăgostească şi ei. De un roman bun, de o altă Virgina Woolf, de poezia veche, de Miss Mitford cea generoasă, de un poet ascuns în mantia lui, de un câine care face poezii din mirosuri, de rândurile unui mesaj de amor, de o slujnică londoneză iubind un italian din garda ducelui, de o casă şi o piaţă din Florenţa, de umbra statuilor italiene, de domnul care se credea invizibil. De o carte în întregul ei. Editată, cum spuneam, cu matematică şi dragoste.

Partea I 1845

SCRISOAREA DE DRAGOSTE A LUI ROBERT BROWNING

Din corespondenţa cu Elizabeth Barrett Browning, publicată de fiul celor doi poeţi –

and make my heart start up when the letter is laid to it, the letter full of your news, telling me you are well and walking, and working for my sake towards this hour I — informing me moreover, if Thursday or Friday is the day

May God keep you, my own love —

I wish certainly to bring you an act of the Play .. for this especial reason, in addition to the others .. that — you should like you that. I can like you now more than ever lately!

Ever your own

New Cross, Hatcham, Surrey.

I love your verses with all my heart, dear
Miss Barrett, - and this is no off-hand com-

Portret al lui Robert Browning, realizat de Field Tal-fourd în Roma (1855), şi celebrele prime cuvinte ale primei scrisori de dragoste către Elizabeth, în facsimil.

New Cross, Hatcham, Surrey 10 ianuarie 1845

Vă iubesc versurile din tot sufletul meu,

scumpă domnişoară Barrett, – şi aceasta nu este vreo scrisoare de curtoazie dintre acelea puse pe hârtie din cine ştie ce datorie politicoasă, – orice altceva, numai o recunoaştere searbădă şi banală a geniului dumneavoastră nu este, cu care să mă achit elegant de vreo obligaţie şi cu asta să pun punct. Din ziua în care v-am citit prima dată poemele, săptămâna trecută, îmi vine să râd când mă gândesc cât am tot întors pe toate părţile în cap problema, încercând să găsesc o cale de a vă vorbi despre efectul pe care l-au avut asupra mea, căci, în primul moment, acela de încântare pură, am crezut că măcar de data asta voi reuşi să mă dezbăr de năravul meu de a mă bucura în tăcere, cu pasivă beatitudine, şi asta când într-adevăr beatitudine simt, şi când ştiu că admiraţia mea are temei – poate că, la urma-urmei, ca un loial coleg de breaslă ce vă sunt, ar trebui, cum ar face altul în loc, să vă fac un bine încercând să vă găsesc vreun cusur, şi să am mai apoi prilejul să mă fălesc! – dar ar fi o pierdere de vreme – aşadar, s-a strecurat în mine, şi a devenit parte din mine această lirică bogată şi vie pe care aţi scris-o, din care nici un singur fir de floare n-a fost fără să prindă rădăcini, fără să se deschidă – vai, şi ce diferit e faţă de a fi uscat şi presat şi apoi elogiat, cu surle şi trâmbiţe, şi vârât după aceea într-o carte cu un titlu potrivit sus şi o explicaţie cum se cuvine jos, şi apoi închis în ea, în carte, când se închide ea şi este pusă înapoi în bibliotecă… şi să o mai şi numeşti o „Floră”, fireşte! Până la urmă, nu e musai să renunţ la ideea de a face şi asta, cu timpul; căci, de vorbesc cu un om pe care îl admir

şi care înţelege, pot explica oricând şi motivul care mă face să am credinţă într-una sau alta dintre calităţile care m-au cucerit, muzicalitatea pură şi stranie, belşugul limbajului, patosul strălucitor sau modul îndrăzneţ şi nou de a gândi; dar adresându-mă aici dumneavoastră, sufletului dumneavoastră, direct, şi asta pentru prima oară, mă găsesc cuprins de emoţie. Trebuie să mă credeţi când spun că vă iubesc cărţile din tot sufletul meu – aşa cum vă iubesc şi pe dumneavoastră. Ştiaţi că odată am fost cât pe ce să vă întâlnesc – în carne şi oase? Mr. Kenyon mi-a spus, într-o dimineaţă: Ai vrea să o cunoşti pe domnişoara Barrett? Şi atunci s-a dus să-mi anunţe vizita, – apoi a revenit…Nu vă simţeaţi bine, mi-a spus… Şi acum au trecut deja ani de-atunci – şi nu pot scăpa de simţământul că, în călătoria mea, am intrat într-un loc de răscruce, şi acolo norocul m-a părăsit… Simt că am fost aproape, atât de aproape, de ceva, o minune a lumii, aflată într-o capelă sau o criptă… nu aveam decât a întinde mâna şi a împinge o cortină, ca să intru, dar ceva neînsemnat a intervenit – ceva ce ar părea acum neînsemnat, dar îndeajuns de solid atunci pentru a mă împiedica să intru – şi uşa aceea întredeschisă s-a închis, şi eu mi-am străbătut miile de leghe înapoi spre casa mea… epifania n-a fost să fie.

Ei bine, aceste poeme au fost să fie, şi de asemenea această bucurie adevărată şi plină de recunoştinţă, cu care mă simt al dumneavoastră veşnic, credincios

Miss Barrett, 50 Wimpole St. R. Browning.

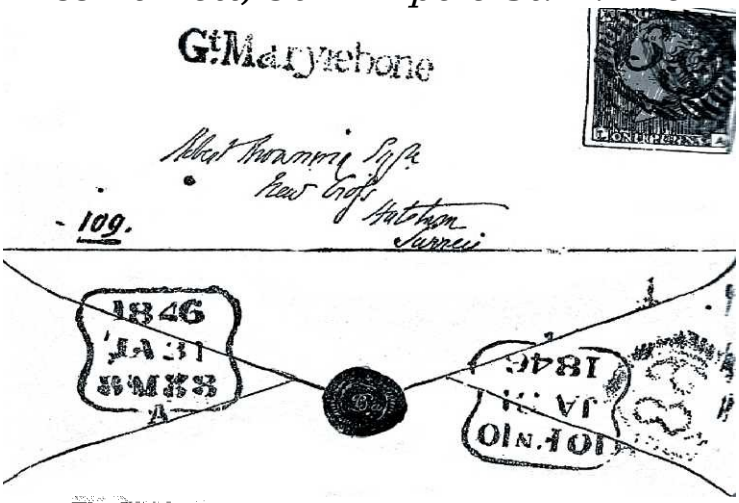

Partea a II-a ***1933***

FLUSH, CÂINELE POETEI

— Un roman de Virginia Woolf –

Miss Mitford – Mary Russell Mitford. Deşi cărţile ei (apreciate de Coleridge, Charles Lamb sau Christopher North), mai ales schiţele rurale (adunate sub titlul *Our Village),* sau bucurat de un imens succes, făcând-o foarte cunoscută (oamenii dădeau copiilor sau animalelor lor numele personajelor ei, poştaşii şi vizitiii le arătau vizitatorilor locurile din scrierile ei), era atât de devotată tatălui său cheltuitor (a cărui moarte a survenit chiar în anul în care începe această poveste şi a lăsat-o plină de datorii), încât a rămas mereu săracă, fiind nevoită să scrie pentru a întreţine căsuţa de la Three Mile Cross (unde cea mai mare odaie avea mai puţin de trei metri pătraţi) vreme de trei decenii. Într-o zi, domnul Kenyon i-a propus, în drumul spre Grădina Zoologică din Londra, să treacă pe la o rudă de-a

lui, o anume domnişoară Barrett... Şi aşa a cunoscut-o prima stăpână a lui Flush (fără de care romanul acesta n-ar mai fi existat) pe cea de-a doua, poeta din Wimpole Street. Prietenia cu Elizabeth Barrett Browning a fost pentru Miss Mitford cea mai frumoasă legătură a vieţii ei.

Ilustraţie pagina 35: *The Letter of Introduction*, *Punch*

Ilustraţie pagina 37: din *Foxholme Hall*, W.H.G. Kingston

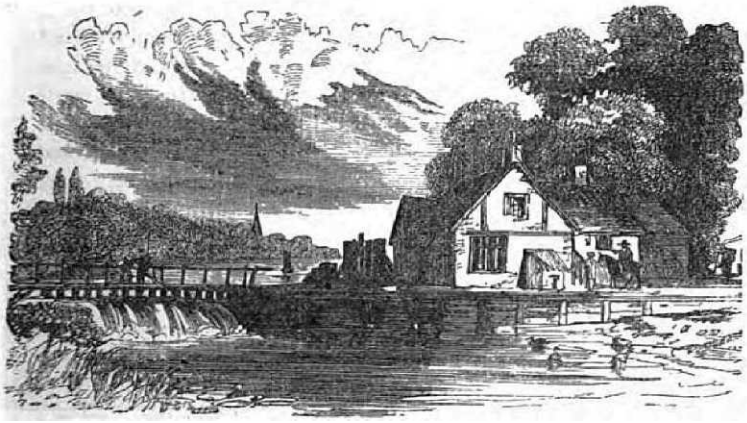

Capitolul 1

Three Mile Cross

E un lucru bine ştiut că stirpea din care susţine a se trage protagonistul acestor memorii este una cu origini străvechi. Şi atunci n-o să ne mirăm auzind că originea numelui însuşi se pierde în negura vremurilor. Cu multe milioane de ani în urmă, ţara care se numeşte astăzi Spania se zvârcolea în chinurile facerii. Au trecut după

aceea veacuri după veacuri; a apărut vegetaţia; şi, acolo unde este vegetaţie, legile naturii hotărăsc că apar şi iepurii; unde sunt iepuri, Providenţa a decretat că e musai să fie şi câini.

Nimic deosebit până acum – şi niciun semn de întrebare nu se ridică asupra chestiunii în cauză. Dar când începi să te întrebi de ce câinelui care a prins iepurele i se spunea *Spaniei,* ei, atunci lucrurile se complică. Spun unii istorici că, atunci când cartaginezii au debarcat în Spania, ostaşii au strigat, toţi într-un glas: *Span! Span!* Pentru că ţâşneau iepuri de peste tot – din fiece amărât de tufiş ori din cel mai neînsemnat smoc de iarbă. Ţinutul mişuna de iepuri. Or, în limba cartaginezilor, *Span* înseamnă chiar „iepure”. Şi uite aşa pământul acela şi-a căpătat numele *Hispania,* sau „Ţara-Iepurilor”, iar câinii, care au apărut imediat în scenă, luând urma acelor iepuri şi fugărindu-i neobosiţi peste tot, au primit numele de *Spanieii* sau „câini ai iepurilor”.

Mulţi dintre noi s-ar mulţumi cu această explicaţie şi ar pune aici punct; dar adevărul istoric ne obligă să menţionăm că există şi o a doua şcoală de gândire, care susţine cu totul altceva. Numele *Hispania,* spun erudiţii reprezentanţi ai acesteia din urmă, nu are nimic – dar chiar nimic – de-a face cu cartaginezul *span.* Hispania ar deriva din cuvântul basc *españa,* însemnând „margine” sau „hotar”. Dacă lucrurile stau în acest din urmă fel, atunci toată istoria aceasta romantică şi admirabilă cu iepuri, tufe, câini şi soldaţi trebuie izgonită din minte; şi atunci nu putem decât să socotim că Spanielului i se

spune Spaniel doar pentru că Spaniei i se spunea Spania.

Cât despre supoziţiile celui de-al treilea curent de gândire, al anticarilor care susţin că, aşa cum un îndrăgostit îşi numeşte iubita după voia inimii, spunându-i „maimuţică” sau „fiară”, aşa şi spaniolii şi-au numit căţeii favoriţi „cocoşaţi” sau „strâmbi” (numele *españa* ar putea fi adus, dacă e nevoie, la aceste înţelesuri) tocmai pentru că un câine din rasa Spaniel este, şi asta o ştie toată lumea, exact contrariul – ei bine, sunt mult prea elucubrante ca să fie luate în serios.

Sărind peste toate aceste teorii, şi altele asemenea, care ne-ar abate de la drumul nostru în mod nemeritat, ajungem în Ţara Galilor, pe la mijlocul secolului al X-lea. Spanielul e deja aici – adus cu câteva secole în urmă, spun unii, de un clan spaniol, Ebhor sau Ivor; încetăţenit deja ca un căţel ilustru şi foarte preţios. „Spanielul regelui are valoarea declarată de o liră englezească”, decretase Howel Dda în Cartea Legilor sale. Şi, când stăm să ne gândim ce puteai cumpăra, în anul Domnului 948, cu o liră – câte neveste, câţi sclavi, cai, boi, curcani sau câte gâşte – atunci devine limpede cât de ilustru şi preţios era spanielul. Îşi câştigase deja un loc alături de Rege. Familia lui îşi căpătase un statut nobil în ochii multor monarhi faimoşi. Era la el acasă în luxul palatelor pe când Plantageneţii şi Tudorii şi Stuarţii mergeau în urma plugurilor altora, pe arătură. Cu multă vreme înainte ca de-alde Howard sau Cavendish sau Russell să parvină, căpătând un dispreţ suveran faţă de purtătorii de

nume umile ca Smith sau Jones ori Tomkin, familia Spaniel era una aparte, plină de distincţie.

Şi, în vreme ce veacurile alunecau pe drumul lor, din trunchiul părinte au răsărit ramuri mai mici. Încet-încet, pe măsură ce istoria Angliei îşi urmează cursul, au apărut cel puţin şapte familii faimoase purtând numele Spaniel – Clumber, Sussex, Norfolk, Black Field, Cocker, Irlandez de Apă şi Englez de Apă, toate trăgându-se din spanielul acela originar, spanielul preistoric, dar dezvoltând în acelaşi timp caracteristici specifice şi având, aşadar, pretenţii de independenţă şi distincţie. Că exista deja o aristocraţie canină la vremea când Regina Elisabeta urca pe tron ştim din mărturia lui Sir Philip Sidney: „… Între ogari, spanieli şi copoi”, remarca el în *Arcadia,* „ogarii sunt lorzii, spanielii gentilomii, iar cei din urmă sunt iobagii lumii câinilor”.

Dar dacă trageţi cumva de aici concluzia că spanielii procedau ca oamenii şi îi priveau pe ogari cu veneraţie sau îşi dădeau aere în faţa copoilor, privindu-i de sus, trebuie să limpezim lucrurile şi să spunem că aristocraţia câinească era una construită pe un fundament mai sănătos decât aristocraţia noastră. La această concluzie ar ajunge oricare dintre noi dacă s-ar apuca să cerceteze cu atenţie legile impuse de Spaniel Club. Augusta instituţie a decretat negru pe alb care sunt viciile spanielului, şi apoi care îi sunt virtuţile. Ochii deschişi la culoare, de pildă, nu sunt de dorit; urechile răsucite sunt un cusur parcă şi mai rău; să vină pe lume cu un nas spălăcit sau ciuf pe frunte este aproape fatal.

Nici meritele spanielului nu sunt mai puţin clare. Capul trebuie să fie neted, ridicându-se uşor, botul decis, cu un stop bine definit; craniul trebuie să fie frumos rotunjit şi bine dezvoltat, semn că există loc destul pentru a găzdui cu generozitate puterea minţii; ochii trebuie să fie mari, dar niciodată bulbucaţi; expresia chipului trebuie să fie una de inteligenţă şi blândeţe. Când spanielul prezintă toate aceste însemne, este încurajat şi dat la montă; spanielului care se încăpăţânează să transmită la urmaşi ciuful sau năsucul spălăcit i se retrag privilegiile şi remuneraţiile de orice fel. Aşa au spus judecătorii şi spusa lor s-a făcut lege – iar ei, cu spusa lor devenită lege, au impus penalizări sau privilegii corespunzătoare, pentru a fi siguri că legea lor va fi urmată întocmai.

Dar dacă e să ne îndreptăm privirea dinspre ei spre noi, oamenii, atunci ce haos ne va asalta ochii, şi ce harababură! N-o să găsim niciunde pe lumea asta un club cu o jurisdicţie similară în privinţa regulilor de înmulţire a rasei umane. Avem doar Colegiul Heraldic, care se apropie poate cel mai mult de Spaniel Club, în biata lui tentativă de a prezerva puritatea rasei umane. Dar, când ne întrebăm ce anume este aristocraţia, şi dacă ea cere ca ochii noştri să fie deschişi ori închişi la culoare, urechile răsucite ori drepte, sau dacă ciu-ful este un defect de neiertat, atunci judecătorii noştri nu ştiu ce să spună şi ne trimit să cercetăm blazonul. Nu ai unul? Ghinion, înseamnă că nu exişti. Şi, odată ce ai căpătat dreptul la şaisprezece quarterings1 şi dovedeşti că

eşti îndrituit la a purta o coroniţă, nu numai că te-ai născut, dar ai făcut şi o nobilă afacere din venirea ta pe lume. Aşa că n-ai să găseşti în Mayfair nici măcar o umilă farfurie pentru brioşe fără leul ei couchant sau sirena rampantă2. Până şi vânzătorul de aşternuturi îşi cocoaţă stema deasupra intrării prăvăliei, de parcă asta le-ar spori cearşafurilor lui calităţile somnifere.

Rangul odată etalat, virtuţile sunt şi ele garantate. Şi totuşi, când ne îndreptăm privirile spre membrii caselor regale de Bourbon, de Habsburg ori de Hohenzollern, şi vedem cum, cu toate coroanele şi blazoanele lor, cu toţi leii ori leo-parzii, couchanţi sau rampanţi, au ajuns să fie exilaţi, deposedaţi de autoritate, judecaţi drept nedemni de respectul de care se bucurau odinioară, ne vedem nevoiţi a clătina din cap şi a admite că judecătorii instanţei de la Spaniel Club au dovedit un discernământ mult mai sănătos.

Acestea fiind zise şi cu lecţiile învăţate ne îndreptăm atenţia dinspre aceste consideraţii selecte spre familia Mit

1 Quartering – împărţirea unui scut în mai multe părţi corespunzătoare blazoanelor familiei, din vechime până la zi; de obicei patru, pot ajunge să fie şi câteva sute.

2 Couchant (culcat, cu capul ridicat) şi rampant (ridicat şi cu labele în aer) – atitudini ale animalelor reprezentate pe steme sau blazoane.

forzilor, în sânul căreia şi-a petrecut Flush primele luni de viaţă.

Cam pe la sfârşitul secolului al optsprezecelea o familie de câini din faimoasa

rasă spaniel locuia lângă Reading, în casa unui anume doctor Midford sau Mitford. Acel gentleman, conform normelor impuse de Colegiul Heraldic, prefera să îşi scrie numele cu un „t” la mijloc, pentru a-şi sublinia nobila descendenţă din familia Mitford de la Bertram Castle, din comitatul Northumberland. Soţia sa, o anume domnişoară Russell, venea dintr-o familie înrudită – pe departe, e adevărat, însă cu multă hotărâre – cu casa ducală de Bedford. Cu toate acestea, se pare că împerecherea în cazul strămoşilor doctorului Mitford fusese efectuată cu o asemenea lipsă de respect pentru principii încât niciun complet de judecată pe lumea asta nu i-ar fi recunoscut pretenţiile de a fi fost socotit un domn şi nu ar fi semnat un decret pentru perpetuarea speciei domniei sale. Avea ochi spălăciţi; urechile răsucite; iar capul etala cu mândrie moţul fatal. Cu alte cuvinte, era un tip de-un egoism teribil, extravagant în modul cel mai iresponsabil cu putinţă, versat, ipocrit şi dependent de jocuri de noroc. Procedase deja la risipirea propriei averi, a averii soţiei, cât şi a câştigurilor fiicei lor. Pe când era prosper, uitase de ele. Când l-au ajuns vremurile grele, începu să trăiască pe spinarea lor.

Doar două calităţi avea domnul acesta Mitford, care mai îndulceau impresia pe care o lăsa: o mare frumuseţe fizică – era un veritabil zeu Apolo, asta până ce lăcomia şi viciul l-au prefăcut pe Apolo în Bahus – şi faptul că iubea din tot sufletul câinii. Cu toate acestea, dacă prin absurd ar fi existat un club al oamenilor asemănător celui al câinilor, niciun „t” scris în locul lui „d”, nicio

pretenţie de înrudire cu Mitforzii de la Bertram Castle nu ar fi reuşit să îl salveze de dezonoare, de oprobriul public şi chiar de surghiun, ori de pedepsele aspre stabilite prin lege pentru vina de a fi fost găsit purtând stigmatul nedemn al omului corcit, care nu merită nici măcar onoarea de a-şi perpetua specia.

Dar el era om. Aşa că nimic nu l-a împiedicat să-şi ia o mireasă de viţă nobilă, să trăiască mai mult de optzeci de ani, să aibă în posesie mai multe generaţii de ogari şi cockeri şi să procreeze o fiică.

Nicio cercetare, oricât de amănunţită ar fi fost ea, nu a reuşit să stabilească cu precizie anul exact al naşterii lui Flush, ca să nu mai vorbim despre lună sau zi; există o mare probabilitate ca el să fi venit pe lume la începutul anului 1842. De asemenea este foarte probabil ca el să fi fost un descendent direct al lui Tray1 (n. 1816), ale cărui merite, păstrate din nefericire numai în iluzoria substanţă a poeziei, îl arată a fi fost un cocker spaniel exemplar. Avem toate motivele să credem că Flush era chiar fiul bătrânului spaniel pe care doctorul refuzase să îl înstrăineze în schimbul unei sume de douăzeci de guinee, pentru că se dovedise a fi o adevărată comoară.

Şi tot numai poeziei, din păcate, îi datorăm cea mai detaliată descriere a lui Flush, surprins pe când era doar un puiandru. Avea o anumită nuanţă de castaniu închis, aceea care în soare „auriu sclipeşte” 2. Ochii lui erau „ochi speriaţi din aliaj de aramă”. Urechile lui erau „canafi pereche”; peste „zveltele picioare” „tiv de ciucuri fâlfâia”,

iar coada sa era una bogată. Chiar dacă ne gândim că licenţa poetică şi exigenţele rimei denaturează întrucâtva informaţia, în înfăţişarea lui nu pare să apară nimic care să îi poată atrage vreo critică din partea venerabilului Spaniel Club. Nu încape îndoială că Flush era un cocker spaniel pur-sânge, din varietatea aurie, cu toate însemnele rasei sale.

Primele luni de viaţă şi le-a petrecut la Three Mile Cross, lângă Reading, într-o colibă. Cum Mitforzii sărăciseră – Kerenhappock era singura slujnică ce le mai rămăsese – Miss Mitford3 refăcuse singură tapiţeria jilţurilor din casă, folosind materialul cel mai ieftin; cea mai importantă piesă de mobilier se pare că era o masă mare; cea mai importantă

1 Tray – câine legendar în epocă, eroul unei vestite balade englezeşti, cântat de mai mulţi poeţi.

2 Citatele sunt din poemul poetei Elizabeth Barrett Browning, „Lui Flush, câinele meu”. Vezi câteva fragmente la pag. 151.

3 Mary Russell Mitford (1787 – 1855), autoarea engleză de drame, poezii şi povestiri despre care am vorbit la pagina 36.

Încăpere, o grădină acoperită – este puţin probabil ca Flush să fi fost răsfăţat cu luxul cuvenit unui câine de rangul lui, adică un padoc în care să nu plouă, cu pardoseală de ciment şi o fată sau un băiat care să îl însoţească peste tot.

Cu toate acestea, a crescut sănătos şi viguros şi a avut parte din plin de majoritatea bucuriilor obişnuite, ca şi de câteva dintre libertăţile ceva

mai picante specifice sexului şi vârstei sale fragede. Ce-i drept, domnişoara Mitford stătea mai tot timpul în casă. Trebuia să îi citească ore în şir tatălui ei, apoi să întindă cărţile pentru o partidă de *cribbage* şi, când în sfârşit acesta aţipea, să scrie, să scrie şi să tot scrie la masa din grădina acoperită, cu speranţa că astfel va putea plăti facturile şi datoriile se vor stinge.

În cele din urmă, venea şi clipa mult aşteptată. Dădea la o parte hârtiile, îşi trăgea pălăria pe cap, lua umbrela şi o pornea la plimbare pe câmp cu câinii ei. Cockerii sunt foarte sensibili din fire; Flush, aşa cum se va vedea din povestea lui, era peste măsură de receptiv la emoţiile umane. Văzând cum în sfârşit draga lui stăpână se bucura de aerul proaspăt, respirând cu nesaţ, îngăduind adierilor să îi răsfire părul alb, să îi îmbujoreze obrajii şi să îi netezească fruntea înaltă şi încruntată, era cuprins de o asemenea încântare încât simţea nevoia să se dezlănţuie ca un smintit – şi jumătate din această sminteală era izvorâtă din bucuria de a o vedea pe ea fericită. În timp ce ea înainta cu paşi mari prin iarba înaltă, el ţopăia încoace şi încolo, despărţind în cărări covorul verde. Sfere reci de rouă sau de ploaie i se spărgeau pe nas, risipindu-se în aer în perdele irizate; pământul, când tare, când reavăn, când rece, când fierbinte, îi înţepa, îi tachina, îi mângâia pernuţele. Şi ce mănunchi de miresme, dibaci împletite, îi gâdila nările; aroma tare a pământului; parfumul dulce al florilor; mirosuri fără nume, de frunziş şi de mure; mirosuri acre, când traversau drumul; mirosuri tari, când au

intrat în câmpul de fasole.

Însă deodată vântul aduse până la nările lui un miros nou, un miros care-l stârni mai tare decât toate celelalte, un miros cu totul diferit, mai viguros, mai sfâşietor – un miros care îi străbătu, ca un fulger, creierul, deşteptând milioane de instincte adormite – mirosul de iepure, mirosul de vulpe. Ca un peşte tras prin apă de un curent puternic, dus din ce în ce mai departe, Flush porni ca din puşcă. Îşi uitase stăpâna; uitase de întreaga omenire. Auzea strigătul oamenilor cu pielea întunecată: *Span! Span!* Auzea plesnitura biciului. Alerga. Alerga din răsputeri. Însă la fel de brusc se opri, neştiind bine ce se întâmplă cu el. Vraja se risipea. Cu paşi nesiguri şi dând din coadă în semn de căinţă, o luă la pas înapoi peste câmp către domnişoara Mitford, care îşi agita umbrela strigând: „Flush! Flush! Flush!”

Mai târziu, chemarea ancestrală avea să sune încă şi mai puternic. Glasul cornului de vânătoare răscoli instincte încă şi mai adânci, aducând la suprafaţă emoţii mai sălbatice, mai intense, de dincolo de hotarul amintirilor, şi acestea au şters de pe faţa pământului, cu un singur strigăt sălbatic de extaz, iarbă, copaci, iepure şi vulpe. În ochi i s-a aprins torţa iubirii; a auzit chemarea zeiţei Venus. Flush era încă puiandru când a devenit tată.

În anul 1842, autorul acestei cronici s-ar fi simţit dator să aştearnă pe hârtie câteva scuze pentru o asemenea purtare la un bărbat; dacă ar fi fost însă vorba de o femeie, nicio justificare n-ar fi stat în picioare; numele ei ar fi trebuit şters de pe

pagină, ca o pată ruşinoasă. Din fericire codul moralităţii la câini, bun sau rău, e totalmente diferit de al nostru, aşa că faptele lui Flush au putut fi redate fără nicio perdea şi nici nu l-au făcut nedemn de tovărăşia celor mai vajnici apărători ai virtuţii din ţinut. Avem dovezi, de pildă, că fratele mai în vârstă al doctorului Pusey şi-a dorit mult să îl cumpere. Dacă ar fi să deducem profilul psihologic al acestui frate pe baza caracterului doctorului Pusey însuşi, am putea afirma că domnul în cauză fusese capabil să descifreze încă de pe atunci, în spatele frivolităţii de căţelandru a lui Flush, o seriozitate, o forţă, promisiunea unei viitoare excelenţe.

Nimic însă nu pledează mai bine cauza frumoaselor calităţi naturale cu care era dotat decât faptul că, deşi domnul Pusey voia să-l cumpere, domnişoara Mitford a refuzat categoric să-l vândă. Strâmtorată cum era cu banii, nevoită să-şi stoarcă creierii pentru a scrie o nouă tragedie sau să editeze vreun almanah, împinsă de nevoie la umilinţa de a cere ajutorul prietenilor, trebuie să-i fi fost greu să refuze banii oferiţi de fratele doctorului Pusey. Douăzeci de lire, aceasta fusese suma oferită pentru tatăl lui Flush. Domnişoara Mitford ar fi putut cere cu uşurinţă zece sau cincisprezece lire în schimbul lui. Zece sau cincisprezece lire ar fi fost o sumă regească pentru ea. Cu banii aceştia ar fi refăcut tapiţeria scaunelor, ar fi plantat din nou grădina, şi-ar fi putut cumpăra o întreagă garderobă, mai ales că în 1842 scria: „De patru ani nu mi-am mai cumpărat o bonetă, o pelerină, o rochie, nici

măcar o pereche de mănuşi”.

Dar ei nici prin cap nu-i trecea să îl vândă pe Flush. El făcea parte din acea categorie de lucruri rare ce nu pot fi asociate cu banii. Nu reprezenta el oare încă şi mai nobila orânduire a lumii spiritului, a tot ceea ce nu poate fi cumpărat, simbolul nobleţei prieteniei? Nu e oare mai potrivit să oferi o asemenea fiinţă în dar unui prieten adevărat, în cazul fericit în care ai unul, de pildă celei ce e pentru tine mai mult o fiică decât o prietenă, prietenei ce zace toată vara, singură, în iatacul ei din fundul curţii, la conacul din Wimpole Street, prietenei care este nici mai mult nici mai puţin decât cea mai mare poetă a Angliei, strălucita, nefericita, adorata Elizabeth Barrett?

Asemenea gânduri îi dădeau ghes din ce în ce mai des domnişoarei Mitford, în vreme ce îl privea pe Flush rostogolindu-se şi zbenguindu-se la soare; sau pe când stătea lângă divanul pe care zăcea domnişoara Barrett, în dormitorul ei întunecos şi umbrit de iederă din Londra. Da, Flush era demn de domnişoara Barrett. Da, domnişoara Barrett îl merita, la rândul ei, pe Flush. Era un mare sacrificiu, dar acest sacrificiu trebuia făcut.

Şi aşa se face că într-o bună zi, probabil în primele zile de vară ale anului 1842, o pereche ieşită din comun putu fi văzută mergând de-a lungul străzii Wimpole: o doamnă în vârstă, foarte scundă şi robustă, jerpelită, cu o faţă rumenă şi păr de un alb strălucitor, ducând în lesă un pui vioi de cocker auriu, foarte curios şi bine crescut.

Au parcurs aproape întreaga lungime a

străzii până s-au oprit la numărul cincizeci. Emoţionată, domnişoara Mit-ford a sunat la uşă. Nici în ziua de azi nu poţi suna la uşa unei case din Wimpole Street fără emoţie. Este cea mai nobilă şi mai trufaşă stradă din Londra. E de ajuns ca, atunci când vei simţi că întreaga lume se prăbuşeşte în jurul tău, când civilizaţia se va cutremura din temelii, să dai o fugă până în Wimpole Street, să faci câţiva paşi de-a lungul ei; să cercetezi din priviri casele; să te gândeşti cât de mult se aseamănă ele, până la a fi identice; să te minunezi de frumuseţea draperiilor şi de consecvenţa înşiruirii lor; să admiri ciocă-naşele de alamă de la uşi şi amplasarea lor la distanţe egale; să observi măcelarii pe când livrează cotlete şi bucătarii când le primesc; să încerci a ghici ce venituri au locatarii acelor case şi să te întrebi în ce măsură se supun ei legilor lui Dumnezeu şi ale oamenilor. E suficient aşadar să mergi până în Wimpole Street şi să respiri calmul pe care îl emană autoritatea, ca să răsufli apoi uşurat, recunoscător că, în vreme ce Corintul a căzut şi Messina e în ruină, în vreme ce vântul schimbării suflă peste capetele încoronate şi vechile imperii sunt înghiţite de flăcări, Wimpole Street a rămas neclintită. Şi, atunci când dai colţul din Wimpole Street spre Oxford Street, în suflet ţi se înfiripă o rugă. Şi nu te poţi opri până ce nu o rosteşti cu voce tare, implorând divinitatea ca nicio cărămidă din Wimpole Street să nu fie vreodată mutată de la locul ei, nicio perdea spălată, şi niciun măcelar să nu înceteze, acum ori în vecii vecilor, a oferi – ori bucătarul a primi –

muşchiuleţi, rasoluri, piepţi, cotlete de miel şi de vită, pentru că, atâta timp cât pe Wimpole Street nimic nu se va schimba, civilizaţia va fi la adăpost de furtună.

Majordomii din Wimpole Street şi-au păstrat gesturile ceremonioase până în ziua de azi; dar în 1842 erau şi mai plini de morgă. Codul de conduită al slujitorilor în uniformă era mult mai strict pe atunci. Dintre ritualurile obligatorii urmate cu cel mai mult zel făceau parte curăţatul argintăriei cu şorţul verde de lână aspră şi îmbrăcatul vestei în dungi, ori a fracului negru, atunci când te duceai la uşa de la intrare ca să primeşti un oaspete.

Se prea poate ca domnişoara Mitford şi Flush să fi fost lăsaţi să aştepte în faţa intrării cel puţin trei minute şi jumătate. În cele din urmă, uşa casei de la numărul 50 se deschise larg; domnişoara Mitford şi Flush au fost poftiţi înăuntru. Domnişoara Mitford era un musafir obişnuit; nimic nu o mai mira, chiar dacă locuinţa familiei Barrett o intimida puţin. Dar asupra lui Flush aceasta avu un efect copleşitor. Până în acel moment nu mai intrase în nicio casă în afară de coliba de la Three Mile Cross. Acolo pereţii erau despuiaţi, covoarele destrămate, scaunele ieftine. Aici nimic nu era despuiat, zdrenţuit sau ieftin – şi asta se vedea cât de colo. Domnul Barrett, proprietarul, era un negustor bogat, cu o familie numeroasă, cu fii şi fiice în toată firea şi cu o suită de servitori pe potrivă. Casa lui era mobilată după moda sfârşitului deceniului al treilea, cu câteva accente specifice acelei fantezii orientale care îl inspirase

şi atunci când îşi ridicase casa din Shropshire, pe care o împodobise cu domurile şi semilunile arhitecturii maure. Aici, în Wimpole Street, nu şi-ar fi putut permite o asemenea extravaganţă; dar putem presupune că încăperile umbrite, cu tavanul înalt, erau înţesate cu otomane şi mobilă din mahon sculptat; că mesele erau asimetrice; că aveau picioare răsucite şi ornamente în filigran; că pe pereţii de culoarea vinului roşu închis atârnau hangere şi săbii; că în nişe se cuibăreau obiecte neobişnuite aduse din casa lui din Indiile Orientale şi că pe podea erau aşternute covoare groase, în culori adânci.

Şi totuşi, pe Flush, care o urma cu paşi mărunţi pe domnişoara Mitford, care la rândul ei îl urma pe majordom, ceea ce înregistra cu nările îl ului cu mult mai mult decât ceea ce vedea cu ochii. Din spirala scării coborau vălătuci de mirosuri îmbietoare: de pulpe la frigare, de păsări înăbuşite în cuptor, de supe lăsate la foc mic – pentru nările lui, obişnuite cu prăjelile şi tocăturile fără gust gătite de Kerenhap-pock, acestea erau arome divine, la fel de divine precum însăşi bucatele care le răspândeau. Şi mirosul de mâncare se împletea cu altele – mirosuri de lemn de cedru, de santal şi mahon, mirosuri de trupuri de femei şi de trupuri de bărbaţi, de slujnice şi servitori, de jachete şi pantaloni, de crino line şi pelerine, de perdele şi tapiserii, de draperii de pluş, mirosuri de praf de cărbune şi de ceaţă, mirosuri de vin şi de ţigări de foi. Fiecare încăpere pe care Flush o străbătea – salonul, biblioteca, dormitoarele – adăuga o nouă mirodenie

ghiveciului general. Şi, în timpul acesta, cu fiecare pas pe care îl făcea, lăbuţele lui erau mângâiate, erau răsfăţate de moliciunea covoarelor, care păreau să vrea să le reţină, apelând la tandre îmbrăţişări de amorez. În cele din urmă ajunseră în faţa unei uşi închise din partea din spate a casei. Un ciocănit discret şi uşa se deschise încet.

Dormitorul domnişoarei Barrett – pentru că aici se aflau – era fără nicio îndoială o încăpere întunecată. Lumina, oprită în restul anului de o perdea din damasc verde, era, pe timpul verii, şi mai slabă, filtrată prin încrengătura de iederă şi mlădiţe stacojii ale plantelor agăţătoare, sau printre florile de rochiţa rândunicii şi năsturaşi din lădiţele aşezate pe pervazul ferestrei. Flush nu putu la început să distingă nimic în întunericul acesta verde şi sumbru, în afară de cinci sfere albe ce străluceau misterios şi pluteau în aer. Dar din nou mirosul camerei fu acela care îl acapară cu totul. Poate doar un cercetător ce coboară treaptă cu treaptă scările unui mausoleu către cripta ascunsă de jos, năpădită de mucegai, acoperită cu un strat lunecos de muşchi, şi inspiră izurile acre ale descompunerii şi vechimii, în vreme ce busturi de marmură pe jumătate luminate strălucesc în lumina palidă a lămpii pe care o ţine în mână, o coboară, o răsuceşte, o ridică pentru a privi într-un colţ, apoi în celălalt, aşadar doar un astfel de explorator ce pătrunde în bolţi subterane ale ruinelor unui oraş dispărut poate simţi o furtună de senzaţii înrudită cu aceea ce s-a abătut asupra nervilor lui Flush în timp ce stătea astfel, pentru prima oară în dormitorul unui

bolnav, în casa din Wimpole Street, cu nările gâdilate de mireasma de c-au de cologne.

Încet-încet, ca un orb, a reuşit Flush, după ce a adulmecat pe îndelete şi a pipăit cu lăbuţa, să distingă siluetele câtorva piese de mobilier. Obiectul acela enorm de lângă fereastră părea a fi un dulap. Lângă el, putea fi o comodă cu sertare. În mijlocul camerei înota ceva ce semăna cu o masă cu un cerc de jur-împrejur. Apoi apărură la suprafaţă, foarte greu de desluşit, contururile vagi ale unui fotoliu şi ale unei măsuţe. Dar toate erau înşelătoare. Pe dulap tronau trei busturi albe; deasupra comodei se ridica un corp de mobilă pentru cărţi, cu rafturile îmbrăcate în postav stacojiu; lava-boul purta o cunună de rafturi iar peste rafturile susţinute de lavabou mai erau încă două busturi. Nimic în acea cameră nu era ceea ce părea a fi; fiecare lucru era altceva. Nici măcar storurile de la fereastră nu erau o simplă pânză de muselină; ci o pictură pe pânză1, înfăţişând castele, porţi grandioase, crânguri şi ţărani ieşiţi la plimbare. Oglinzile din încăpere deformau şi mai mult imaginea tuturor acestor lucruri şi aşa bizare, astfel că, în loc de cinci busturi de poeţi, aveai impresia că sunt zece, iar în loc de două mese ţi se părea că sunt patru. Şi apoi, deodată, Flush avu o vedenie încă şi mai tulburătoare. Dintr-o gaură în perete se holba la el un alt câine, unul cu ochi strălucitori şi limba scoasă! Se opri, uluit. Apoi îşi adună curajul şi înaintă din nou, fascinat.

În timp ce făcea câte un pas înainte, urmat de un altul înapoi, Flush de-abia auzea murmurul

vocilor şi flecăreala care îi ajungeau la urechi precum un şuier îndepărtat al vântului prin frunzişuri. El continuă să descopere, prevăzător, temător, asemeni unui explorator în junglă, atent la fiecare pas, care nu ştie sigur dacă umbra din dreapta lui nu este cumva un leu sau rădăcina din stânga o cobră. În cele din urmă îşi dădu seama că lucruri uriaşe se mişcau deasupra lui; şi, prea copleşit de senzaţiile pe care le trăise de un ceas încoace, se ascunse, tremurând, în spatele unui paravan. Glasurile se stinseră. O uşă fu trântită. Preţ de o clipă rămase nemişcat, năucit. Apoi îl fulgeră o amintire, ieşind la lumină din adâncurile memoriei lui ca un tigru cu ghearele scoase. Se simţi singur – era abandonat. O zbughi către uşă. Era închisă. O zgârie, ascultă. Auzi paşi ce coborau treptele. Îi recunoscu, erau ai stăpânei sale. Apoi, deodată, linişte. Ba nu – răsunară din nou, tot mai departe. Încet, cu caznă şi fără elan, domnişoara Mitford cobora scara. Pe măsură ce tălpile

1 Vezi nota autoarei la pagina 141.

ei călcau pe o treaptă şi apoi pe alta, iar zgomotul paşilor se îndepărta, Flush fu cuprins de panică. Una după alta, porţile între el şi ea, între el şi lume, se închideau, cu fiecare pas al domnişoarei Mitford; se închidea poarta spre libertate; spre câmpuri; spre iepuri; spre iarbă; spre adorata, venerata lui stăpână – despărţindu-l de ea, cea care îl spălase, îi dăduse bătaie şi îl hrănise din propria ei farfurie, deşi ea însăşi de-abia dacă avea ce mânca – şi se închidea poarta spre tot ce gustase el din fericire şi din dragoste şi

din bunătatea oamenilor. Vai lui! Uşa de la intrare se trânti cu zgomot în urma ei. Era singur. Stăpâna îl părăsise.

Îl inundă un asemenea val de adâncă disperare şi spaimă, se simţi atât de lovit de mâna nemiloasă a destinului, de mersul lui crud, implacabil, încât îşi înălţă capul şi trase un urlet din toţi rărunchii.

Cineva îl strigă atunci pe nume:

— Flush!

Dar el nu auzea.

— Flush! se auzi din nou glasul.

Tresări. Se crezuse singur. Privi în jur. Să fi fost oare vreo altă vieţuitoare în odaie, cu el? Poate pe divan? În suflet îi încolţi speranţa nebună că această fiinţă, orice ar fi fost ea, îi putea încă deschide uşa, căci timpul nu era de tot pierdut – putea încă s-o ia la fugă după domnişoara Mitford şi s-o ajungă din urmă. Şi, în speranţa că acesta era doar unul dintre jocurile lor de-a v-aţi ascunselea, pe care obişnuiau să le joace în grădina lor de acasă – Flush alergă într-un suflet către divan.

— O, Flush! exclamă domnişoara Barrett şi îl privi în ochi pentru prima oară. Şi Flush zări atunci silueta femeii care era întinsă pe divan.

Fiecare era uimit în felul său. De o parte şi de alta a chipului domnişoarei Barrett cădeau bucle bogate; ochii ei mari străluceau; un zâmbet larg i se înfiripa pe buze. De o parte şi de alta a chipului lui Flush atârnau urechi lungi; şi ochii lui erau mari şi luminoşi; şi el avea o gură largă. Ei doi se asemănau. În timp ce se cercetau din

priviri, fiecare părea să cugete: *Dar are chipul meu!* Şi peste o clipă se răzgândeau, socotind: *Ba nu, nu semănăm deloc!* Căci ea avea chipul tras şi palid al bolnavilor ce trăiesc fără aer proaspăt, lumină sau libertate. Pe când el era un animal tânăr, cu înfăţişare viguroasă, plesnind de sănătate şi energie. Odinioară plămădiţi ca două bucăţi ale aceluiaşi lut, fuseseră despărţiţi, azvârliţi departe – să fi fost oare acum sortiţi a trezi la viaţă, unul în celălalt, jumătatea adormită? Da, poate că ea… poate că ea ar fi putut… iar el… Nu, nu, el nu putea fi trezit. Între ei se căsca cel mai adânc abis ce poate despărţi două fiinţe. Ea avea darul vorbirii. El era mut. Ea era om. El era câine.

Atât de strâns împletiţi, atât de nemilos despărţiţi, se măsurară din priviri. Pe neaşteptate, Flush ajunse, dintr-o singură săritură, pe divan; şi se cuibări în locul unde avea să rămână mereu, din acel moment înainte: pe covoraşul de la picioarele domnişoarei Barrett.

Pagina următoare: fotografia casei de la celebra adresă, găzduind azi, ca o ironie a sorţii, o clinică pentru bolnavii de inimă. Fotografia a fost făcută, cu două zile înainte de intrarea cărţii de faţă în tipografie, de studenta Larisa Kovacevic. În 2012, de Ziua îndrăgostiţilor s-a dat publicităţii o imagine din proiectul artistei Liane Lang, numit „Casa Inimii”, filmat pe coridoarele de la numărul 50.

Stătea la fereastră şi privea afară. Tulburată, o descusu pe Wilson cu privire la starea vremii. Mai bătea vântul dinspre miazăzi? Apăruseră semnele primăverii în Regent Park? O, nu, răspunse Wilson. Vântul cel aspru de la miazăzi era la fel de tăios. Şi domnişoara Barrett, Flush văzu bine, era deopotrivă uşurată şi întristată.

Ilustraţie: George du Maurier

Capitolul 2

Camera bolnavei

Din cărţile de istorie reiese că vara lui 1842 nu s-a deosebit cu nimic de alte veri; şi totuşi pentru Flush ea a fost atât de altfel încât se întreba dacă mai trăia oare în aceeaşi lume ca înainte. A fost o vară petrecută într-un dormitor, o vară petrecută împreună cu domnişoara Barrett. A fost o vară petrecută în Londra, o vară petrecută în inima civilizaţiei.

La început nu a văzut nimic în afară de dormitor şi de mobilierul de acolo, dar şi acesta a fost de ajuns să îl umple de uimire. Să deosebească şi să ştie numele tuturor obiectelor din acea încăpere s-a dovedit a fi un lucru aiuritor în sine. Dar, de abia începuse să se deprindă cu mesele, cu busturile, cu suporturile de rufărie, că veni o zi – şi mirosul de colonie încă îi mai stăruia înţepător în nări când ea veni – una dintre acele rare zile frumoase şi fără vânt, calde dar nu fierbinţi, uscate dar fără praf, o zi tocmai bună pentru ca un bolnav să iasă la aer. Veni aşadar

ziua în care Miss Barrett îşi putu în deplină siguranţă aduna marele curaj de a se aventura la cumpărături împreună cu sora ei.

Chemară trăsura. Domnişoara Barrett se ridică de pe divan şi coborî scările, înfofolită şi acoperită de văluri. Flush o urmă, fireşte. Sări în trăsură şi se aşeză lângă ea. Aşa cum stătea, încolăcit în poala ei, întreaga splendoare a Londrei i se desfăşura sub priviri, năucindu-l. Trăsura înainta pe Ox ford Street. Flush văzu case făcute aproape în întregime din sticlă. Văzu vitrine cu anunţuri care-ţi luau ochii, vitrine în care tronau munţi luminoşi, de toate culorile, roz, mov, galbeni, violacei.

Trăsura se opri. Şi Flush trecu după aceea pe sub arcade misterioase, cuprinse în nori şi păienjenişuri diafane de voaluri pictate. Mii de adieri din China şi din Arabia îi suflau cu miresme delicate până în cele mai adânci fibre ale fiinţei. Pe tejghele erau etalate cu repeziciune mătăsuri sclipitoare; mai sumbru, mai lent, se desfăşurau brocarturile grele. Foar-fecile tăiau, monedele luceau. Se făceau pachete, învelite în hârtie, se legau panglici. Torentul de senzaţii ce se abătu asupra lui Flush – pene fluturând la pălării, anunţuri strălucitoare, cai nervoşi sforăind, livrele aurii, chipuri fugare trecând, toate săltând, dănţuind, urcând, coborând – avu un efect ameţitor; copleşit, fu cuprins de somn; moţăi şi visă, uită cu totul de el şi nu se mai trezi decât când era luat în braţe din trăsură, iar uşa casei din Wimpole Street se închidea din nou în urmă.

A doua zi, vremea anunţându-se la fel de

frumoasă, domnişoara Barrett o porni într-o aventură încă şi mai temerară – se lăsă plimbată pe Wimpole Street într-un cărucior de invalid. Flush o însoţi din nou. Îşi auzi pentru prima dată ţăcănitul ghearelor pe pavajul dur al străzilor londoneze. Şi pentru prima dată nasul îi fu bombardat de întregul arsenal de mirosuri ce însoţesc o zi de vară caniculară pe străzile Londrei. Inhală duhoarea greţoasă ce se ridica din canale, mirosurile amare ale grilajelor metalice roase de rugină, mirosurile pătrunzătoare ale bucatelor gătite în subsolurile caselor1 – izuri mai încâlcite, mai putrede, mai contrastante, mai brutal alcătuite şi alăturate decât oricare dintre mirosurile ce-l asaltau pe câmpurile de lângă Reading. Mirosuri ce depăşeau cu mult capacitatea olfactivă a nasului omenesc. Aşa încât, în vreme ce căruciorul invalidei îşi con

1 Casele londoneze aveau o scară care intra dinspre stradă direct în încăperile de la subsol (de obicei bucătării sau încăperi pentru servitori) şi alta care ducea la parter.

ţinua drumul, din când în când el se oprea în loc, vrăjit; adulmeca, savura, până când o smucitură a lesei îl trăgea mai departe. Şi, cum se plimba el ţanţoş în urma căruciorului, la fel de mult îl uimea galeria de trupuri omeneşti ce se perindau pe Wimpole Street: jupoane foşneau deasupra capului lui, pantaloni îi atingeau crupa; câte o roată trecea vâjâind la numai câţiva centimetri de nasul lui; şi, când trecu o trăsură, vântul distrugerii se stârni din neant, şuierându-i în urechi şi zburlindu-i puful de pe labe. Îngrozit,

făcu un salt în faţă, dar, din fericire, simţi smucitura lesei. Domnişoara Barrett trăgea cu putere de ea, ca să-i potolească avântul sinucigaş.

Cu nervii întinşi la maximum, cu simţurile stârnite, ajunse în sfârşit în Regent’s Park. Şi atunci, când revăzu, după ani de zile – căci pentru el ani păreau – iarba, florile şi copacii, îi sună din nou în urechi strigătul de vânătoare ce îl chemase pe câmpuri odinioară; şi o zbughi ca din puşcă, dornic să alerge ca atunci, acasă. Numai că acum o greutate agăţată de grumaz îl opri; şi îl aruncă înapoi pe labele din spate. Ce să însemne asta? Nu erau în jur copaci şi iarbă? Nu erau acestea semnele libertăţii? Nu o lua el mereu la fugă de îndată ce domnişoara Mitford ieşea la plimbare? De ce era ţinut prizonier?

Se opri. În acest loc, observă el, florile erau mai dese decât acasă; stăteau băţoase, una lângă alta, în ronduri mici. Rondurile erau intersectate de cărări care se întretăiau, negre şi tari la pipăit. Bărbaţi cu pălării lucioase străbăteau aceste drumeaguri cu o mină gravă. Vederea lor îl făcu să tremure şi să se tragă mai aproape de cărucior. Acum era chiar bucuros că avea o lesă care să îl protejeze. Astfel, înainte de încheierea plimbării, un nou model de conduită i se înfiripă în minte. Puse totul cap la cap şi ajunse la o concluzie: acolo unde sunt ronduri de flori, sunt şi cărări de asfalt; acolo unde sunt ronduri de flori şi cărări de asfalt sunt şi oameni cu pălării lucioase; acolo unde sunt ronduri de flori şi cărări de asfalt şi oameni cu pălării lucioase, câinii trebuie ţinuţi în lesă. Nu a fost nevoie să descifreze niciun cuvânt din anunţul

de pe poarta de la intrare, pentru că îşi însuşise lecţia: în Regent’s Park câinii merg numai în lesă.

Curând, acestui nucleu de învăţăminte trase din experienţele verii lui 1842 i se alătură o nouă lecţie: câinii, află el, nu sunt egali, ci diferiţi ca rang. La Three Mile Cross Flush trăia în tovărăşie atât cu câinii de salon cât şi cu ogarii stăpânului moşiei; nu ştia să fie vreo deosebire între dulăul slujitorului şi el. Deşi era numită, din politeţe, spaniel, se prea putea ca însăşi mama progeniturii sale să fi fost o corcitură, cu urechi moştenite de la o rasă şi coada de la alta. Flush avea să descopere însă, şi asta foarte curând, că la Londra câinii se împart în clase strict delimitate. Unii merg în lanţ, alţii vagabondează prin oraş. Unii se plimbă în trăsuri şi beau apă din vase mov, alţii, neîngrijiţi, fără zgardă, trăiesc în cea mai neagră mizerie. Şi bănuiala care se înfiripase în mintea lui, că nu toţi câinii sunt la fel, că unii aparţin clasei de sus şi alţii celei de jos, i-a fost confirmată de frânturi din conversaţii, prinse din zbor pe Wimpole Street.

— Îl vezi pe ăla slăbănog de colo? Nu-i decât o corcitură!…

— Pe cinstea mea, ăla da spaniel! Din cea mai bună stirpe din Anglia!…

— Ăluia nişte urechi mai răsucite-i mai trebuiau, în rest le are pe toate…

— Uite altul – ce zici de moţ?

Din astfel de crâmpeie de fraze, din tonul admirativ sau dispreţuitor cu care erau rostite, lângă cutiile poştale sau în faţa birturilor, unde lacheii schimbau ponturi despre cursele de cai,

Flush înţelesese deja, înainte să se termine vara, că în lumea câinilor nu putea fi vorba de egalitate. Existau câini nobili şi câini plebei. Oare din ce categorie făcea parte el? De îndată ce ajungea acasă se studia în oglindă. Slavă Domnului, era un câine de rasă! Capul îi era neted, ochii mari fără a fi bulbucaţi, picioarele frumos îmblănite. Era pe picior de egalitate cu cockerul care deţinea cel mai nobil pedigri de pe Wimpole Street. Începuse să privească cu mândrie vasul mov în care i se dădea apă – acestea erau privilegiile rangului. Îşi apleca grumazul, supus, ca să îi fie prinsă lesa de zgardă – acesta era preţul ce se cerea plătit. Odată domnişoara Barrett observă cum se zgâia în oglindă şi trase o concluzie greşită. Flush e un filozof, îşi zise ea, socotind că îl interesa diferenţa dintre aparenţe şi realitate. Când colo, el era un aristocrat ce-şi contempla privilegiile.

În cele din urmă, zilele frumoase de vară s-au sfârşit. A început să bată vântul toamnei şi domnişoara Barrett s-a retras în singurătatea budoarului ei. Viaţa lui Flush se schimbă şi ea. La noua etichetă a vieţii în aer liber se adăugase cea a comportamentului în dormitor. O şcoală mai aspră nici că s-ar fi putut inventa pentru un câine cu firea lui Flush. Singurele ieşiri afară, scurte şi în grabă, aveau loc în compania lui Wilson, camerista domnişoarei Barrett. În restul timpului stătea pe divan, la picioarele domnişoarei Barrett. Totul venea în contradicţie cu instinctele sale şi i le devia. Cu un an în urmă, în Berkshire, când începea să bată vântul de toamnă, ar fi făcut curse nebune peste mirişte. Acum, la prima bătaie în

geam a ramurilor de iederă, domnişoara Barrett a pus-o pe Wilson să închidă bine ferestrele. Şi, când frunzele stacojii ale plantelor agăţătoare şi călţunaşii din lădiţele de pe pervaz s-au veştejit şi s-au scuturat de tot, ea s-a înfăşurat şi mai bine cu şalul ei indian.

Ploaia de octombrie a început apoi să biciuiască geamurile şi Wilson a aprins focul, mărind apoi grămada de cărbuni. Toamna s-a adâncit în primele ceţuri cernite ale iernii. Wilson şi Flush de abia îşi mai dibuiau drumul până la cutia poştală sau la farmacie. Atunci când se întorceau, în cameră nu se mai desluşeau decât busturile diafane, cu reflexele lor delicate, plutind deasupra dulapurilor; au dispărut ţăranii şi castelul zugrăvit pe transperant; între cercevele se întinsese o pată tulbure, de un galben livid. Lui Flush îi părea că trăieşte în puf, alături de domnişoara Barrett, într-o peşteră luminată de foc. Zumzetul neîntrerupt al străzii răzbătea înfundat până la ei; din când în când se auzea câte o voce răguşită, strigând: „Repar scaune vechi, repar coşuri”; alteori se auzea zdrăngăneala unei flaşnete – se apropia şi creştea în intensitate, pentru ca apoi să se depărteze şi să se stingă.

Niciunul dintre aceste sunete nu însemna însă libertate, ori acţiune, ori mişcare. Vântul şi ploaia, sălbaticele zile de toamnă şi zilele reci din miezul iernii, toate erau acum la fel pentru Flush, toate însemnau căldură şi încremenire – doar aprins de lămpi, foşnet de perdele trase şi scormonit de vătrai în jar.

La început îi fu neînchipuit de greu să le

îndure pe toate. Într-o zi vântoasă de toamnă, când ştia el că potârnichile aleargă pe miriştea de departe, nu se putu abţine şi începu să danseze prin odaie. I se păru chiar că aude ecoul unor împuşcături aduse de vânt. Când auzi un lătrat afară alergă la uşă, cu coama zburlită.

Şi totuşi, când domnişoara Barrett îl chemă la ea, când duse mâna la zgarda lui, nu putu să scape de împunsătura unui nou sentiment, unul puternic, contradictoriu, neplăcut – nu ştia cum să-l numească şi nu putea explica de ce îi dădea ascultare, dar îl ascultă şi se opri în loc. Se aşeză cuminte la picioarele ei. Să te predai cu totul, să te controlezi, să-ţi înăbuşi cele mai sălbatice porniri ale firii – a fost prima învăţătură a şcolii din dormitor; şi era o lecţie sfâşietor de grea; mulţi învăţaţi au deprins limba greacă cu mai puţin efort; o grămadă de bătălii au fost câştigate de generali care n-au trecut nici măcar prin jumătate din încercările şi suferinţele lui Flush de atunci.

Dar să nu uităm că învăţătoarea lui era domnişoara Barrett. Pe măsură ce săptămânile treceau, Flush simţea din ce în ce mai intens că între ei se înfiripa o legătură strânsă, incomodă dar tulburătoare – astfel că, dacă lucrul care îl bucura pe el o făcea pe ea să sufere, atunci bucuria se risipea şi lucrul îl durea şi pe el, aproape cât o durea pe ea. Acest adevăr se verifica în fiecare zi. Să zicem că cineva deschidea uşa şi îl fluiera, chemându-l afară. De ce n-ar fi ieşit? Avea nevoie de aer, de mişcare; îi amorţiseră picioarele de atâta stat pe divan. Şi încă nu

reuşise să se împace întru totul cu mirosul apei de colonie. Dar iată că nu, nici nu se gândea să plece de lângă domnişoara Barrett, deşi uşa rămânea deschisă. Uneori înainta şovăitor până la jumătatea drumului, apoi se întorcea înapoi la divan. „Dragul de Flush”, scria domnişoara Barrett, „este prietenul şi tovarăşul meu şi mă iubeşte mai mult decât iubeşte lumina soarelui”. Ea nu putea să iasă afară. Era condamnată să zacă pe divan. „Până şi o pasăre în colivie ar avea de povestit o istorie mai palpitantă decât a mea”, scria ea. Iar Flush, care ar fi putut alege lumea liberă, a ales să renunţe la toate lucrurile mirositoare de pe Wimpole Street şi să rămână lângă ea.

Cu toate acestea, erau şi momente când legătura lor era pusă la grea încercare; atunci se făceau simţite golurile imense de înţelegere. Uneori se priveau îndelung, cu uimire. Domnişoara Barrett nu înţelegea şi pace – de ce începea Flush din senin să tremure din toate mădularele, să scâncească, de ce tresărea şi părea să asculte? Nu se auzea nimic; nu se vedea nimic; nu era nimeni cu ei în odaie. De unde să ştie ea că Folly, căţeluşa King Charles a surorii ei, tocmai trecea prin faţa uşii? Sau că la subsol Catiline, ogarul cubanez, tocmai primea un os de miel de la un servitor? Dar Flush ştia; el auzea; şi era cuprins de un val uriaş de dorinţă carnală într-un caz, de poftă şi lăcomie în celălalt. În ciuda imaginaţiei sale de poetă, domnişoara Barrett nu putea înţelege întru totul însemnătatea umbrelei ude a lui Wilson în ochii lui Flush; nu îşi putea

închipui ce noian de amintiri evoca ea, cu păduri şi papagali şi elefanţi mugind sălbatic; nu putea şti că, atunci când domnul Kenyon1 s-a împiedicat de coarda clopoţelului, Flush a auzit deodată bărbaţi cu pielea tuciurie urlând şi blestemând prin munţi, că strigătul acela al lor, „Span! Span!”, i-a explodat în urechi şi că numai din pricina unei furii ancestrale, înăbuşite, s-a repezit şi l-a muşcat.

Nici Flush nu înţelegea cu mult mai bine emoţiile domnişoarei Barrett. Stătea culcată ore în şir, trecându-şi mâna, în care ţinea un beţişor negru, încolo şi încoace peste o foaie albă. Şi ochii i se umpleau din senin de lacrimi; de ce oare? „Ah, dragul meu domn Horne”, scrise ea. „După aceea a venit această ruinare a sănătăţii mele… Apoi exilul forţat la Torquay… cu care a început nesfârşitul coşmar al existenţei

1 John Kenyon (1784 – 1856) – văr de departe al poetei şi prieten al poetului Robert Browning. Născut în Jamaica, a fost un intelectual generos şi un personaj foarte cunoscut în lumea literelor victoriene, frecventând multe personalităţi ale epocii. Crabb Robinson, jurnalist din epocă şi unul dintre fondatorii Universităţii din Londra, îl descria ca fiind un om a cărui viaţă a fost trăită pentru a-i face pe alţii fericiţi.

mele, cel ce mi-a luat mult mai mult decât aş putea povesti aici1; dar să nu spuneţi nimănui. Nici măcar să nu vorbiţi despre asta, dragă domnule Horne”. În încăpere nu se auzea niciun sunet, nu se simţea niciun miros ce ar fi putut s-o facă să plângă. Imediat după asta, domnişoara

Barrett îşi agita din nou beţişorul şi izbucnea brusc în râs. Tocmai desenase ceva – desenase „în joacă, un portret fidel şi expresiv al lui Flush, în care seamănă cu mine”. Şi explicase dedesubt: „Un singur lucru îl împiedică să poată fi luat drept un portret al meu, şi anume faptul că subiectul e unul mult mai nobil decât aş putea fi eu vreodată”.

Ce-o fi găsit de râs în mâzgăleala aceea, pe care i-o arăta acum lui Flush? Nu mirosea a nimic, nu făcea niciun zgomot. Nu era nimeni altcineva cu ei în încăpere. Ei doi nu puteau comunica în cuvinte şi asta ducea, fără îndoială, la interpretări greşite. Dar oare nu se stabilea astfel şi o anume intimitate între ei?

— Scriu, exclamă domnişoara Barrett după o dimineaţă de muncă, scriu şi iar scriu…

La urma urmelor, se prea poate să se fi întrebat chiar ea, ce spun cuvintele? Pot ele spune totul? Oare nu distrug cuvintele simbolul ce sălăşluieşte dincolo de ceea ce poate fi cuprins în ele? Se pare că măcar o dată domnişoara Barrett a gândit astfel. Stătea culcată şi reflecta; uitase cu totul de Flush iar gândurile îi erau atât de încărcate de tristeţe încât umpluse perna de lacrimi. Deodată simţi un cap îmblănit lipindu-se de al ei; doi ochi mari şi strălucitori se oglindiră în ochii ei. Tresări puternic. Era Flush, sau zeul Pan? Poate că ea nu mai era o invalidă, poate că nu se mai afla în Wimpole Street, ci se transformase într-o nimfă dintr-o dumbravă nebuloasă din Arcadia… Oare zeul cel bărbos îşi lipise buzele de ale ei? Într-o clipă se simţi transportată departe; ea era o nimfă şi Flush era zeul Pan. Soarele

dogorea, dragostea lumina. Dar ce s-ar fi întâmplat dacă Flush ar fi avut darul vorbirii? Cine ştie, poate că tot ce ar fi rostit ar fi fost o cugetare înţeleaptă despre boala cartofului în Irlanda…

1 Este vorba despre moartea fratelui; vezi cuvânt înainte, pagina 19.

Cât despre Flush, simţea şi el adesea imbolduri stranii în adâncurile fiinţei. Atunci când privea mâinile delicate ale domnişoarei Barrett, cum ridicau de pe masa rotundă o casetă de argint sau un giuvaier cu perle, lăbuţele lui păroase păreau că se încordează; Flush îşi dorea cu toată fiinţa lui să le vadă subţiindu-se sub ochii săi, desfăcându-se în zece degete delicate. Şi, atunci când o asculta rostind, cu vocea ei scăzută, silabele acelea nenumărate, visa că va veni o zi în care lătratul lui grosolan se va preface într-un glas ca al ei, şi că atunci va scoate şi el acele micuţe sunete, atât de simple, dar înzestrate cu puteri misterioase. Iar atunci când îi urmărea degetele ce purtau beţişorul negru de-a latul paginii albe, se ruga ca într-o zi să ştie şi el a înnegri hârtia, aşa cum făcea ea.

Ce ar fi scris, dacă ar fi putut scrie? Întrebarea e, din fericire, inutilă, căci, din respect pentru adevăr, trebuie să spunem că în anii 1842 – 43 domnişoara Barrett nu era nimfă, ci o femeie bolnavă; iar Flush nu era poet, ci un cocker spaniel de culoare arămie; şi Wimpole Street nu era Arcadia, ci Wimpole Street.

Şi aşa orele lungi se perindau în şir monoton în camera bolnavei şi nimic nu le marca trecerea, în afară doar de zgomotul paşilor de pe scară, de

trântitul îndepărtat al uşii de la intrare, de fâşâitul unei măturі ori de bătaia în poartă a poştaşului. În odaie cărbunii trosneau în foc; luminile şi umbrele jucau peste chipurile celor cinci busturi diafane, peste bibliotecă, peste căptuşeala ei de lână roşie. Uneori paşii de pe scară nu treceau mai departe, ci se opreau chiar în pragul uşii. Clanţa era apăsată, uşa se deschidea, cineva intra. Ce repede îşi schimba atunci înfăţişarea mobila! Ce vârtejuri nemaipomenite de sunete şi mirosuri se puneau în mişcare! Cum se încolăceau ele în jurul picioarelor mesei şi cum se ciocneau de marginile ascuţite ale dulapului!

Paşii puteau fi ai lui Wilson, venită cu tava cu mâncare sau cu paharul cu medicamente. Dar puteau să fie şi ai uneia dintre cele două surori ale domnişoarei Barrett – Arabel sau Henrietta; ori ai unuia dintre cei şapte fraţi ai domnişoarei Barrett – Charles, Samuel, George, Henry, Alfred, Septimus sau Octavius. Dar o dată sau de două ori pe săptămână Flush îşi dădea seama că se pregăteşte un eveniment mai însemnat. Patul era strâns cu grijă şi transformat în divan. Fotoliul era tras lângă pat. Domnişoara Barrett se înfăşura în frumoasele ei şaluri indiene; obiectele de toaletă erau ascunse bine sub busturile lui Chaucer şi Homer; Flush era şi el pieptănat şi periat. După amiaza, pe la ora două sau trei, se auzea o bătaie în uşă, diferită de celelalte. Domnişoara Barrett se îmbujora, surâdea şi întindea mâna. Atunci îşi făceau apariţia. Putea să fie scumpa Miss Mitford, rozalie, radioasă şi vorbăreaţă, cu un buchet de muşcate în mână. Ori poate domnul Kenyon, un

gentleman în vârstă, robust şi elegant, radiind bunătate, întotdeauna prevăzut cu o carte. Mai putea la fel de bine să fie doamna Jameson, atât de diferită de domnul Kenyon la înfăţişare – o lady „cu un ten foarte palid, cu ochi spălăciţi şi limpezi, cu buze subţiri şi fără culoare… cu nasul şi bărbia proeminente dar înguste”.

Fiecare dintre aceşti vizitatori avea felul său de a fi, mirosul, glasul şi accentul său propriu. Domnişoara Mitford sporovăia fără încetare, era aeriană şi totuşi la obiect; domnul Kenyon, om de lume, educat, morfolea cuvintele pentru că îi lipseau doi dinţi din faţă1; domnişoara Jameson nu-şi pierduse niciun dinte, iar gesturile îi erau la fel de tăioase şi precise precum îi era vorba.

Încovrigat la picioarele domnişoarei Barrett, Flush se lăsa legănat pe valurile acelor voci, ore în şir. Nu mai conteneau. Domnişoara Barrett râdea, se entuziasma, dojenea, ofta şi izbucnea apoi din nou în râs. Într-un târziu, spre marea uşurare a lui Flush, apăreau mici tăceri, chiar şi în toiul nesfârşitelor conversaţii în care se avânta Miss Mitford. Se făcuse deja şapte? Vai, dar se găsea aici încă de la orele amiezii. Trebuia să se grăbească, dacă voia să prindă trenul. Domnul Kenyon închidea cartea – până atunci citise cu voce tare – şi se ridica în picioare, cu spatele către foc. Doamna Jameson îşi împingea mănuşa în spaţiile dintre degete, cu gesturi hotărâte. Pe Flush, unul îl mângâia, altul îl trăgea de ureche.

1 Vezi nota autoarei la pagina 141.

Ritualul de rămas-bun se prelungea insuportabil de mult, dar până la urmă doamna

Jameson, domnul Kenyon şi chiar şi domnişoara Mitford se ridicau, spuneau la revedere, îşi aminteau că au uitat ceva, pierdeau ceva, găseau ceea ce pierduseră, ajungeau la uşă, o deschideau şi – slavă Domnului – plecau, în sfârşit.

Istovită şi foarte palidă, domnişoara Barrett se lăsa pe spate, între perne. Flush se furişa mai aproape de ea. Ce uşurare să fie din nou singuri! Musafirii zăboviseră însă atât de mult că se făcuse deja ora cinei. Din încăperile de la subsol urcau arome de bucate. Wilson apărea în prag cu tava pentru domnişoara Barrett. O aşeza lângă ea, pe masă; dădea la o parte capacele de pe farfurii. Dar domnişoara Barrett era prea obosită ca să mai aibă poftă de mâncare, poate din pricina efortului cu îmbrăcatul, a oboselii conversaţiei, a căldurii din odaie ori a agitaţiei provocate de plecarea oaspeţilor. Ofta încet la vederea cotletului grăsuţ de miel ori a aripii de potârniche sau pui ce îi fuseseră pregătite pentru cină.

Atâta timp cât Wilson mai era încă în cameră, îşi făcea de lucru cu furculiţa şi cuţitul, scormonind mâncarea. Dar imediat ce uşa se închidea şi rămâneau singuri, dădea semnalul. Ridica furculiţa în sus. O aripă întreagă de pui era înfiptă în ea. Flush se apropia. Domnişoara Barrett încuviinţa din cap. Uşurel, cu multă îndemânare, fără să lase să-i cadă vreo fărâmitură, Flush apuca aripa; o înfuleca dintr-o îmbucătură şi nu mai rămânea nimic din ea. Jumătate din budinca de orez, acoperită cu un strat generos de frişcă, avea aceeaşi soartă.

Ce putea fi mai simplu, mai fără de cusur

decât complicitatea lui Flush? Iată-l culcat, ca întotdeauna, la picioarele domnişoarei Barrett, dând impresia că doarme, în timp ce ea, odihnită şi refăcută, se întindea, la rându-i, ca una care tocmai ar fi luat o cină excelentă, când un pas mai greu, mai măsurat şi mai ferm decât toate celelalte se oprea pe trepte. O bătaie solemnă în uşă răsuna după aceea – nu o bătaie dintre cele întrebătoare, ci un ordin – cineva *cerea* să intre; uşa se deschidea şi în prag apărea un domn în vârstă – cel mai întunecat, cel mai grozav dintre domni: domnul Barrett în persoană. Mai întâi căuta din priviri tava. Mâncarea fusese consumată? Dispoziţiile lui îndeplinite? Se părea că da, căci farfuriile erau goale. Mulţumit că are o fiică ascultătoare, domnul Barrett se lăsa greoi în fotoliul de lângă ea. Şi, văzând silueta lui întunecată apropiindu-se de el, pe Flush îl treceau fiori; îl cuprindea o spaimă soră cu moartea. Tremura din tot corpul, ca un sălbatic culcat printre flori care aude bubuitul tunetului şi crede că i-a vorbit Dumnezeu.

Atunci fluiera Wilson; Flush se strecura pe lângă domnul Barrett, cu un aer vinovat, ca şi cum acesta îi putea citi gândurile şi acele gânduri erau păcătoase; ieşea pe furiş şi pe-aici ţi-e drumul – într-o clipită o zbughea pe scări în jos.

În odaie intrase o forţă care îl înspăimânta, care îl făcea să se simtă neputincios.

Odată dăduse buzna înăuntru şi îl găsise pe domnul Barrett în genunchi, rugându-se, lângă patul fiicei sale.

Ilustraţie pagina 65: ***Henry Alken***

Capitolul 3

Bărbatul cu mantie

O educaţie precum aceea primită de Flush în dormitorul care dădea spre curtea din Wimpole Street i-ar fi pus nervii la încercare oricărui câine. Şi el nu era un câine oarecare. Era deopotrivă plin de viaţă şi gânditor; chiar dacă reprezenta specia canină, emoţiile oamenilor îl răscoleau şi pe el. Atmosfera acelei încăperi avea să lase urme adânci într-un suflet ca al lui. Nu era vina lui că sensibilitatea îi fusese stimulată în dauna pornirilor sale naturale mai aspre. E firesc ca un câine ce doarme cu capul pe dicţionarul de greacă veche să ajungă treptat să simtă aversiune faţă de lătrat şi muşcat; ajunsese să prefere calmul pisicilor, care se situa, în ochii lui deasupra forţei câinilor; iar compasiunea oamenilor era mai presus decât toate.

Domnişoara Barrett a contribuit din plin la această rafinare delicată a sentimentelor lui Flush. Odată, de pildă, a luat harpa de lângă fereastră şi,

aşezând-o lângă el, l-a întrebat dacă nu crede că harpa-i o făptură însufleţită, de vreme ce din ea se naşte muzică? Flush privi şi ascultă; reflectă şi, preţ de câteva secunde, păru nehotărât, înainte de a se pronunţa că nu, harpa nu era o fiinţă vie.

Altă dată, domnişoara Barrett s-a aşezat cu el în faţa oglinzii şi l-a întrebat de ce latră şi tremură. Nu vedea? Câinele maroniu din oglindă era chiar el însuşi. Dar ce semnificaţie are acest „însuşi”? Să fie ceea ce oamenii văd? Sau poate ceea ce sunt? Flush întoarse problema pe toate părţile şi, declarându-se neputincios în a descifra enigmele realităţii, se cuibări mai aproape de domnişoara Barrett şi îi aplică un sărut „cât se poate de real”. Fără îndoială *acesta* nu era o iluzie.

De-abia ce se dezlipi de aceste grele probleme, cu sistemul nervos încă zdruncinat de complexitatea dilemelor emoţionale, că o porni pe scări în jos; nu ar fi de mirare dacă am afla că în atitudinea lui stăruia un uşor aer de superioritate, o anume aroganţă care stârni furia lui Catiline, fiorosul ogar cubanez; acesta se repezi la el şi-l muşcă, trimiţându-l pachet înapoi pe scări, schelălăind şi dând fuga la domnişoara Barrett după mângâiere. Flush „nu e un erou”, trase ea concluzia. Dar de ce nu era el un erou? Nu avea şi ea o parte din vină? Ea, care era atât de dreapta, nu înţelegea oare cum renunţase Flush la curaj, sacrificându-l pe altarul ei, aşa cum renunţase şi la soare, şi la aer curat?

Această sensibilitate plină de nervozitate îşi avea neajunsurile ei, fără îndoială; de aceea

domnişoara Barrett nu mai contenise cu scuzele atunci când Flush ţâşnise şi îl muşcase pe domnul Kenyon, pentru că acesta se împiedicase de cordonul clopoţelului; şi era greu să îl auzi scâncind disperat toată noaptea când nu i se dădea voie să doarmă cu ea în pat; sau când refuza să mănânce până nu îl hrănea ea. Dar ea lua toată vina asupra ei şi nu îşi pierdea răbdarea, pentru că ştia prea bine cât o iubea Flush. Numai de dragul ei sacrificase el aerul curat şi soarele. „Nu-i aşa că merită iubirea mea?” îl întreba pe domnul Horne. Orice răspuns i-ar fi dat domnul Horne, domnişoara Barrett ştia care-i al ei. Îl iubea pe Flush, iar Flush era demn de dragostea ei.

Părea că nimic nu va putea distruge această legătură – că trecerea anilor avea s-o sporească şi s-o întărească; că era sortită să dăinuie până la sfârşitul zilelor lor. O mie opt sute patruzeci şi doi a fost urmat de o mie opt sute patruzeci şi trei, o mie opt sute patruzeci şi trei de o mie opt sute patruzeci şi patru, iar o mie opt sute patruzeci şi patru de o mie opt sute patruzeci şi cinci. Flush nu mai era acum puiandru. Era un câine de patru sau cinci ani. Un câine în floarea vârstei. Dar domnişoara Barrett bolea mai departe pe divanul ei din Wimpole Street iar Flush se încovriga la picioarele ei, pe acelaşi divan. Viaţa domnişoarei Barrett se asemăna cu cea a unei „păsări în colivie”. Uneori stătea în camera ei săptămâni întregi, iar atunci când ieşea, doar pentru o oră sau două, era numai ca să fie dusă cu trăsura la vreun magazin sau plimbată cu căruciorul de

invalid în Regent’s Park.

Familia Barrett nu pleca niciodată din Londra. Domnul Barrett, cei şapte fraţi, cele două surori, majordomul, Wilson, fetele în casă, Catiline, Folly, domnişoara Barrett şi Flush al ei au continuat, din ianuarie până în decembrie, să îşi ducă viaţa în casa din Wimpole Street, la numărul 50, să ia masa în sufragerie, să doarmă în dormitoarele lor, să fumeze în bibliotecă, să gătească în bucătărie, să care căni cu apă fiartă şi să verse lături, exact ca înainte. Husele scaunelor se pătaseră pe ici pe colo; covoarele căpătaseră un aer ponosit; urme de praf de cărbune, noroi, funingine, fum de ţigări de foi, abur de vin şi de carne gătită se strânseseră prin crăpături, în colţuri, în urzeala stofelor, deasupra ramelor de la tablouri, în adânciturile obiectelor sculptate. Iedera ce atârna în faţa ferestrei domnişoarei Barrett s-a înfoiat şi perdeaua ei verde s-a îndesit, iar când a venit vara, năsturaşii şi colţunaşii portocalii s-au înghesuit în lădiţele de flori.

Dar iată că, într-o seară de ianuarie din 1845, a bătut la uşă poştaşul. Scrisorile s-au prăvălit în cutia poştală, ca de obicei. Wilson a dat fuga să le aducă, ca de obicei. Totul s-a petrecut ca de obicei – în fiecare seară poştaşul bătea în uşă, în fiecare seară Wilson lua scrisorile, în fiecare seară era şi o scrisoare pentru domnişoara Barrett. Numai că în seara cu pricina scrisoarea nu era una obişnuită. Era o altfel de scrisoare. Flush a băgat de seamă asta, încă înainte ca plicul să fie rupt. A ştiut-o după felul în care domnişoara Barrett a luat plicul în mână; l-a întors pe toate feţele; a fixat cu

privirea numele ei, scris cu litere apăsate şi colţuroase. A ştiut-o după tremurul degetelor ei, după ardoarea cu care au desfăcut ele plicul, după atenţia cu care s-a cufundat ea în lectură. Flush a privit-o în timp ce citea. Şi, pe măsură ce ea citea, el auzi – aşa cum auzi atunci când, pe jumătate adormit, deslu şeşti între alte zgomote ale străzii sunetul unui clopot care anunţă o nenorocire, şi ştii imediat că pentru tine bate, acel sunet de disperare de-abia auzit, ca şi cum cineva de departe ar încerca să te trezească să te avertizeze că va veni peste tine un incendiu, un jaf sau o altă nenorocire menită a-ţi face zob tihna greu dobândită, şi tresari în somn încă înainte de a te trezi – la fel auzi aşadar şi Flush sunetul unui clopoţel ce-l trezea din somn, în timp ce domnişoara Barrett citea foaia împestriţată de litere; clopoţelul îl avertiza că un mare pericol avea să-i ameninţe siguranţa, şi îl îndemna să nu mai doarmă. Domnişoara Barrett a citit scrisoarea pe îndelete. Apoi a citit-o din nou, dintr-o suflare. A pus-o apoi cu mare grijă la loc în plic. Şi nici ea nu a mai dormit.

Câteva seri mai târziu, aceeaşi scrisoare a apărut din nou pe tava lui Wilson. A fost din nou citită repede, citită încet, iar şi iar. Apoi a fost aşezată cu grijă, nu în sertarul obişnuit, care găzduia teancul voluminos de scrisori ale domnişoarei Mitford, ci într-un loc numai al ei. Flush plătea acum preţul pentru firea lui simţitoare, şlefuită de-a lungul anilor petrecuţi pe perne, la picioarele domnişoarei Barrett. Înţelegea gesturi pe care ceilalţi nici măcar nu le observau.

Îşi dădea seama, după simpla atingere a degetelor domnişoarei Barrett, că aceasta nu aştepta decât un singur lucru: ciocănitul în uşă al poştaşului, apariţia scrisorii pe tavă. Îl mângâia uşor, cu mişcări egale; dintr-odată, se auzea o bătaie în uşă; degetele ei se crispau; mâna ei îl ţinea ca într-o menghină până când Wilson urca scările. Odată scrisoarea primită, era eliberat, dat uitării.

Şi totuşi, se întreba, de ce să se teamă, atâta timp cât în viaţa domnişoarei Barrett nu se petrecuse nicio schimbare? Fiindcă nu se schimbase nimic. Nu apăruseră musafiri noi. Domnul Kenyon venea ca de obicei. Domnişoara Mitford o vizita ca de obicei, la fel şi fraţii şi surorile ei. Iar seara îşi făcea apariţia domnul Barrett. Niciunul dintre ei nu băgase de seamă nimic. Nimeni nu bănuia nimic. Flush încerca să se aline cu gândul că inamicul se făcuse nevăzut, asta mai ales după ce timp de câteva seri, nu a mai venit nicio scrisoare. Îşi închipuia că un bărbat înfăşurat într-o mantie, cu chipul acoperit de o glugă, se strecurase ca un hoţ, încercase clanţa, zgâlţâise uşa de la intrare, dar pricepuse că această casă era bine păzită şi se îndepărtase, înfrânt. Flush încerca astfel să se convingă că primejdia trecuse. Răufăcătorul dispăruse.

Şi atunci scrisoarea apăru din nou. Plicurile soseau acum din ce în ce mai regulat, seară de seară. Flush începu să observe anumite schimbări la domnişoara Barrett. Pentru prima oară de când o cunoştea o văzu arţăgoasă şi neliniştită. Nu putea să citească, nu putea nici să scrie. Stătea la fereastră şi privea afară. Tulburată, o descusu pe

Wilson cu privire la starea vremii – mai bătea vântul dinspre miazăzi? Apăruseră semnele primăverii în Regent Park? O, nu, răspunse Wilson. Vântul cel aspru de la miazăzi era la fel de tăios. Şi domnişoara Barrett, Flush văzu bine, era deopotrivă uşurată şi întristată. Tuşea. Se plânse că se simte rău; dar nu părea să se simtă atât de rău ca altă dată când şuierase acelaşi vânt de la miazăzi. Şi apoi, când rămase singură, reciti de nenumărate ori scrisoarea primită cu o seară înainte.

Era cea mai lungă dintre toate. Erau pagini întregi, scrise înghesuit, înnegrite cu litere mărunte, acoperite de hieroglife colţuroase. Cel puţin aşa o vedea Flush, din punctul lui de observaţie de la picioarele ei. Dar nu înţelegea o iotă din cuvintele pe care domnişoara Barrett le rostea în şoaptă. El era singurul care putea însă detecta valul de nelinişte care o cuprinse atunci când, ajunsă la sfârşitul paginii, citi cu voce tare (deşi fără noimă pentru el): „Crezi că te voi putea întâlni, în două, în trei luni?”

Luă apoi tocul şi îl plimbă peste pagină după pagină, cuprinsă de tulburare. Ce voiau să zică ele, acele mici cuvinte aşternute de către domnişoara Barrett pe hârtie? „Mai e puţin şi vine aprilie. Dacă ne va fi dat să mai vedem şi altele asemenea, o să vină şi luna mai şi o să vină şi iunie, şi poate, în cele din urmă, o să reuşim să… Vreau într-adevăr să te văd atunci când vremea caldă mă va fi înviorat puţin… Îmi va fi un pic frică de tine la început, deşi acum nu mi-e deloc, cel puţin nu când îţi scriu. Tu eşti Paracelsus, eu sunt

o pustnică, şi nervii mi-au fost sfâşiaţi pe roata de tortură, aşa încât tremur la fiecare pas şi răsuflare”.

Flush nu putea să citească ceea ce aşternea ea pe hârtie, la numai o palmă deasupra capului său. Dar ştia, ca şi cum ar fi putut citi fiecare cuvinţel, ce frenezie stranie îi cuprinsese stăpâna în timp ce scria; ştia că o măcinau dorinţe contrarii – să vină aprilie; să nu mai vină aprilie; să dea odată ochii cu acest necunoscut; să nu-l vadă niciodată. Flush tremura şi el, ca şi ea, la fiecare pas şi răsuflare.

Zilele treceau fără cruţare. Vântul zgâlţâia storurile de la fereastră. Soarele înălbea busturile. O pasăre cânta într-o colivie. Pe Wimpole Street se perindau vânzătorii stradali, strigându-şi marfa, flori proaspete de vânzare. Toate aceste sunete însemnau că aprilie se apropia, iar din urmă aveau să-l prindă mai şi iunie şi nimic nu putea stăvili venirea acelei înfricoşătoare primăveri. Ce putea să aducă primăvara cu ea? Doar teroare, şi spaimă, şi un lucru de care domnişoara Barrett se temea, de care Flush se temea şi el. Tresărea când auzea paşi. Dar era doar Henrietta. Cineva bătea în uşă. Era domnul Kenyon. Aşa a trecut aprilie; aşa s-au scurs şi primele douăzeci de zile din mai.

Pe 21 mai Flush a simţit că a sosit în sfârşit ziua cea mare. Pentru că în acea zi de marţi, 21 mai, domnişoara Barrett s-a privit îndelung în oglindă; s-a înfăşurat în cele mai frumoase şaluri indiene; i-a cerut lui Wilson să tragă fotoliul mai aproape, dar nu prea aproape; a mai aranjat câte ceva pe ici, pe colo şi s-a aşezat în capul oaselor

între perne. Flush s-a încolăcit la picioarele ei, încordat. Au aşteptat împreună. În sfârşit orologiul de la Marylebone Church a bătut de ora două. Ei aşteptau.

Orologiul de la Marylebone Church bătu o singură dată – era două şi jumătate. Şi, în timp ce ecoul orologiului se stingea în depărtare, se auzi o bătaie energică în uşa de la intrare. Domnişoara Barrett păli; îngheţase la locul ei. Flush îngheţă şi el. Zgomotul paşilor înfricoşători, de neoprit, venea spre ei, urcând scara. Venea pe scări, spre ei, şi Flush o simţea venind, silueta de coşmar, înfăşurată în mantie şi desprinsă din inima nopţii, a bărbatului cu glugă. Acum mâna lui atingea uşa. Clanţa se mişcă. Apăru în cadrul uşii.

— Domnul Browning, îl anunţă Wilson.

Flush o privi pe domnişoara Barrett şi o văzu îmbujorându-se; îi văzu ochii strălucitori şi buzele întredeschise.

— Domnule Browning! exclamă ea.

Clipind des şi răsucindu-şi mănuşile galbene1 în mâini, stăpân pe el, elegant, direct, domnul Browning traversă încăperea. Îi luă mâna domnişoarei Barrett şi se lăsă în fotoliul de lângă divan, alături de ea. Imediat începură să vorbească.

Un sentiment oribil îl cuprinse pe Flush, pe când îi privea stând de vorbă – un sentiment de însingurare. Cândva crezuse că el şi domnişoara Barrett trăiesc singuri într-o peşteră luminată de un foc aprins. Acum în peşteră nu mai era niciun foc; era o peşteră întunecoasă şi umedă. Domnişoara Barrett nu mai era înăuntru, ci afară.

Se uită în jur. Totul se schimbase. Biblioteca, cele cinci busturi – zeităţile prietenoase ce odată îi vegheau cu bunăvoinţă – deveniseră deodată străine şi severe. Îşi schimbă poziţia la picioarele domnişoarei Barrett. Ea nu băgă de seamă. Scânci. Nimeni nu-l auzea. Rămase nemişcat, încordat, suferind în tăcere. Conversaţia continua. Nu curgea şi nu se unduia aşa cum curge şi se unduieşte de obicei o conversaţie. Nu, aceasta sălta şi se smucea. Se oprea şi făcea din nou un salt. Flush nu mai auzise niciodată acea intonaţie în vocea domnişoarei Barrett – şi nici forţa aceea, ori entuziasmul. Obrajii ei erau mai îmbujoraţi decât îi văzuse vreodată; ochii ei mari ardeau aşa cum nu-i mai văzuse niciodată arzând.

Pendula bătu ora patru. Cei doi stăteau încă de vorbă. Apoi se auzi bătaia de patru şi jumătate care îl făcu pe domnul Browning să tresară vizibil. Fiecare gest al său trăda o hotărâre dureroasă, luată cu nemăsurat curaj. După câteva secunde stătea în picioare, strângând cu putere mâna domnişoarei Barrett. Îşi luase pălăria şi mănuşile. Îşi luase rămas bun. Îl auziră – fugea pe scări în jos. Uşa de la intrare se trânti în urma lui. Plecase.

Domnişoara Barrett nu se lăsă înapoi pe pernele ei, aşa cum făcea după vizitele domnului Kenyon sau ale domnişoarei Mitford. Rămase dreaptă, cu ochii aprinşi, cu obrajii

1 Vezi nota autoarei la pagina 142.

În flăcări, de parcă domnul Browning ar mai fi fost încă alături de ea. Flush o atinse. Ea tresări şi îl chemă mai aproape. Îl mângâie uşor pe cap, fericită. Şi, surâzând, îl privi în cel mai ciudat fel

cu putinţă, ca şi cum şi-ar fi dorit mult ca el să-i vorbească sau s-ar fi aşteptat ca el să simtă ceea ce simţea ea. Apoi izbucni în râs, plină de milă; ca şi cum ideea era una absurdă – pentru că Flush, bietul Flush nu era în stare să încerce aceleaşi trăiri ca ea. El nu putea şti nimic din ce ştia ea. Parcă niciodată nu se căscase o distanţă mai formidabilă între ei doi. Flush rămase la locul lui, uitat; dacă nu s-ar fi aflat acolo ar fi fost totuna pentru ea. Uitase că există.

În seara aceea ea îşi mâncă cu mare poftă friptura de pui. Lui Flush nu-i aruncă nici măcar o coajă de cartof. Când domnul Barrett se înfiinţă, ca de obicei, Flush fu surprins să vadă cât era acesta de neştiutor. Se aşează în acelaşi fotoliu în care stătuse bărbatul acela. Îşi rezemă capul de aceleaşi perne şi tot nu observă nimic. „Cum se face că nu ştii”, se miră Flush, „cine a stat în locul tău? Nu-i simţi mirosul?” Căci pentru Flush întreaga încăpere era încă îmbibată de mirosul domnului Browning. Adierea ce-i purta prezenţa se ascundea în dosul bibliotecii, se răsucea şi se învârtea în jurul capetelor celor trei busturi palide. Dar bărbatul masiv din fotoliu stătea lângă fiica sa, preocupat doar de ale lui. Nu înţelese nimic. Nu avea nicio bănuială. Revoltat de asemenea ignoranţă, Flush se strecură pe lângă el şi ieşi din cameră.

Şi totuşi, în ciuda uluitorului văl care părea că li se pusese pe ochi, membrii familiei începură până la urmă să simtă şi ei, pe măsură ce treceau săptămânile, o schimbare în purtarea domnişoarei Barrett. Ieşea din camera ei şi îşi petrecea o parte

din timp în salon. Făcea lucruri pe care nu le mai făcuse demult: reuşea să meargă pe propriile ei picioare, împreună cu sora ei, până la poarta din Devonshire Place. Prietenii ei, familia ei, toţi erau uimiţi de ameliorarea stării ei de sănătate. Şi numai Flush ştia de unde venea această energie – venea de la bărbatul brunet din fotoliu.

Bărbatul se întoarse, iar şi iar. Mai întâi venea o dată pe săptămână, apoi veni de două ori pe săptămână. Apărea şi dispărea întotdeauna în cursul după-amiezii. Domnişoara

Barrett era mereu singură în timpul vizitelor lui. Atunci când el nu se înfăţişa, scrisorile îi ţineau locul. Atunci când el pleca, buchetele lui de flori rămâneau. Domnişoara Barrett îi scria în fiecare dimineaţă. Bărbatul brunet, elegant, încordat şi energic, cu părul lui negru, cu obrajii rumeni şi mănuşile lui galbene, era peste tot. Fireşte că domnişoara Barrett era mai bine acum; fireşte că putea să meargă pe jos. Nici măcar Flush nu-şi mai găsea locul. I se trezeau dorinţe demult adormite; un nou soi de neastâmpăr pusese stăpânire pe el. Până şi somnul îi era încărcat cu vise. Nu mai visase aşa de pe vremea când trăia la Three Mile Cross – se făcea că iepurii ţâşneau din iarba verde, fazanii cu cozi făloase se înălţau în zbor, potârnichile fâlfâiau din aripi deasupra miriştii. Visa că e la vânătoare, că aleargă după un spaniel pătat, care mereu se îndepărta de el şi nu se lăsa prins. Era în Spania; era în Ţara Galilor; era în Berkshire; era în Regent’s Park, ferindu-se de bastoanele paznicilor. Deschidea apoi ochii. Dispăreau şi iepurii, şi

potârnichile. Nimeni nu pocnea din bici; nu era prin preajmă niciun om negru strigând *Span! Span!* Era doar domnul Browning, stând pe fotoliu, vorbind cu domnişoara Barrett, aşezată pe divan.

Somnul nu-i putea veni când omul acela era de faţă. Flush stătea cu ochii larg deschişi şi asculta. Deşi nu pricepea sensul micuţelor cuvinte ce fulgerau aerul de deasupra capului său de la două şi jumătate până la patru şi jumătate, uneori chiar şi de trei ori pe săptămână, observă cu extraordinară acurateţe că felul în care erau rostite începuse să se schimbe. La început vocea domnişoarei Barrett era crispată şi de o voioşie forţată. Pe când acum era din ce în ce mai caldă şi avea o curgere uşoară, pe care nu o avusese niciodată înainte. Şi, de fiecare dată când bărbatul acela apărea, noi inflexiuni li se strecurau în glasuri – sunetele ba se răspândeau într-o sporovăială grotescă, ba zburau deasupra lui, aproape atingându-l, ca două păsări în zbor; acum gângureau şi cloncăneau amândoi, ca două păsări într-un cuib; după aceea, vocea domnişoarei Barrett se ridica din nou şi plana, făcând rotocoale în văzduh; pentru ca, în clipa următoare, să izbucnească, sonor şi tăios, râsetul ca un lătrat al domnului

Barrett. Alteori se auzea doar un murmur, un zumzet liniştit de voci care se împleteau.

Dar, spre marea lui groază, în timp ce vara păşea agale către toamnă, Flush desluşi o nouă notă în vocea domnului Barrett – o presiune, o nerăbdare, un val de energie care o speriau pe

domnişoara Barrett, şi Flush îi simţi frica. Glasul ei începea să tremure; şovăia; părea că-şi pierde avântul, se pierde, cere ceva, rămâne fără suflu, îl imploră să o lase să se odihnească, să respire, ca şi cum ar fi fost înspăimântată. Atunci bărbatul amuţea.

Lui nu-i dădeau prea mare atenţie. Ar fi putut la fel de bine să fie un buştean uitat la picioarele domnişoarei Barrett, atât de puţin îl băga în seamă domnul Browning. Câteodată, când trecea pe lângă el, îl scărpina pe cap, apăsat, cu un gest pripit, spasmodic, fără blândeţe. Flush nu ştia ce putea să însemne acel gest, dar domnul Browning îi era profund antipatic. Numai la vederea lui – bine îmbrăcat, vânjos şi puternic cum era, răsucindu-şi tot mereu mănuşile galbene în mâini – simţea o mare dorinţă să-i arate colţii. Ah, de i-ar fi putut înfige sănătos, până la capăt, în cracul pantalonului! Dar îi lipsea curajul. În linii mari, iarna acelui an – dintre 1845 şi 1846 – a fost cea mai mohorâtă din viaţa lui Flush.

Iarna a trecut şi primăvara a venit din nou. Flush nu zărise vreun semn că relaţia celor doi ar fi slăbit vreun pic. Dar, aşa cum un râu, deşi reflectă în oglinda lui liniştită copaci neclintiţi, vaci la păscut şi coţofene poposind din zbor pe crengile înalte, curge, inevitabil, către vâltoarea cascadei, tot aşa acele zile, Flush ştia prea bine, se îndreptau către catastrofă. Semnele schimbării pluteau în aer. De câteva ori avu impresia chiar că se apropie un uriaş exod. În casă era acea vânzoleală – era oare posibil aşa ceva? – dinaintea unei călătorii. Se ştergeau de praf lăzile şi – oricât

de necrezut ar părea – erau deschise, ca mai apoi să fie din nou închise. Nu, nu o mutare a familiei se pregătea. Fraţii şi surorile veneau şi plecau ca întotdeauna. Domnul Barrett se prezenta pentru vizita lui de seară, mereu la aceeaşi oră, după ce bărbatul pleca. Oare ce să fi fost la mijloc, ce avea să se schimbe? Căci, pe măsură ce vara lui 1846 se apropia de sfârşit, Flush era din ce în ce mai sigur că se petrecea ceva. Simţea acest lucru în neobositele voci, care acum sunau altfel. Glasul domnişoarei Barrett, cândva tânguitor şi înspăimântat, îşi pierduse şovăiala. Se auzea răspicat, plin de o îndrăzneală şi de o hotărâre cu care Flush nu o mai auzise vorbind până atunci pe stăpâna lui.

O, de-ar fi putut auzi domnul Barrett inflexiunile vocii ei, când îl primea pe uzurpator, şi râsul ei când îl întâmpina, şi exaltarea cu care îi luă el mâna într-a lui! Dar nu mai era nimeni de faţă, în afară de Flush. Iar pe el acea transformare îl umplea de spaimă. Domnişoara Barrett nu se purta altfel doar cu domnul Browning, ci cu toţi ceilalţi, inclusiv cu el – sentimentele ei nu mai erau aceleaşi. Îl repezea când se apropia de ea. Râzând, îl punea la punct, când se gudura, şi îl trata de parcă vechile lui manifestări de tandreţe ar fi fost o exagerare afectată, făcându-l să se simtă mic şi neghiob. Orgoliul lui era rănit. Începu să-l roadă gelozia.

În cele din urmă, prin iulie, se hotărî să facă o ultimă încercare disperată de a recâştiga bunăvoinţa domnişoarei Barrett şi poate de a-l îndepărta pe noul venit. Nu ştia cum avea să

atingă acest dublu obiectiv şi nici nu avea vreun plan. Dar pe data de opt iulie, îşi pierdu de tot controlul, lăsându-se copleşit de resentimente. Se aruncă asupra domnului Browning şi îl muşcă cu sălbăticie. În sfârşit, îşi înfigea colţii în stofa impecabilă a pantalonilor lui! Dar ce tare era carnea sub ei, ca oţelul – pe când a domnului Kenyon fusese ca brânza.

Domnul Browning îl împinse la o parte cu un gest nonşalant şi îşi continuă discuţia. Nici el, nici domnişoara Barrett nu părură să considere atacul lui demn de atenţie. Flush se simţi învins fără drept de apel, dezarmat, ca un arcaş cu tolba de săgeţi goală; se prăbuşi între perne, tremurând de furie şi dezamăgire.

Dar se înşelase cu privire la reacţia domnişoarei Barrett. După ce domnul Browning plecă, îl chemă la ea şi îi aplică cea mai urâtă pedeapsă pe care i-o dăduse vreodată: mai întâi îl pălmui peste urechi – nu a fost mare lucru; oricât de ciudat ar părea, palma aproape că i-a plăcut; şi ar fi primit cu drag încă una. Dar după asta i-a declarat, pe un ton serios şi hotărât, că nu-l va mai iubi niciodată. Vorbele ei i s-au înfipt ca o săgeată în inimă. După toţi anii trăiţi împreună, după ce împărţiseră totul, să nu-l mai iubească din cauza unei singure greşeli? Şi, ca să-i dea lovitura fatală, domnişoara Barrett luă florile aduse de domnul Browning şi se apucă să le aranjeze într-o glastră. Aşa cum vedea Flush lucrurile, era un gest de o cruzime intenţionată şi calculată. Un gest menit să-l facă să simtă ce neînsemnat este el. „Trandafirul e de la el”, părea că spune ea. „Şi

garoafa. Să pun roşu lângă galben. Şi cel galben, va străluci lângă cel roşu. Iar frunza verde merge dincolo…” Şi astfel aşeza florile, fir cu fir, apoi se dădea un pas înapoi să privească aranjamentul, de parcă l-ar fi avut în faţă chiar pe el – pe bărbatul cu mănuşi galbene – o mare de flori luminoase.

Deşi absorbită de aranjatul florilor, nu putea totuşi ignora cu totul privirea lui Flush aţintită asupra ei. Expresia de „disperare tăcută de pe chipul lui” era de netăgăduit. Nu mai putea continua aşa, trebuia să dea înapoi. „Într-un târziu i-am spus: *Flush, dacă eşti cuminte, poţi să te apropii şi să-ţi ceri iertare,* la care el a zburat, din celălalt capăt al camerei, către mine şi, tremurând din tot corpul, mi-a sărutat mai întâi o mână, apoi cealaltă, şi a ridicat laba ca să i-o strâng, şi m-a privit în ochi cu atâta căinţă încât şi tu l-ai fi iertat aşa cum am făcut-o şi eu”. Astfel i-a povestit ea păţania domnului Browning; el a răspuns, fireşte: „Of, bietul Flush, crezi că nu-l iubesc şi respect pentru gelozia cu care te păzeşte, pentru încetineala cu care se aventurează în a cunoaşte pe altcineva, după ce te-a cunoscut pe tine?” Ce uşor îi era domnului Browning să fie mărinimos, dar ce ghimpe ascuţit înfigea acea mărinimie în inima lui Flush!

Un alt incident petrecut câteva zile mai târziu a arătat ce prăpastie îi despărţea acum pe ei, care până nu demult fuseseră atât de uniţi, şi cât de puţin putea Flush acum conta pe compasiunea domnişoarei Barrett. Într-o după-amiază, după obişnuita vizită a domnului Browning, domnişoara Barrett a vrut să meargă

cu trăsura, împreună cu sora ei, până în Regent’s Park. În timp ce coborau, la poarta parcului, portiera trăsurii s-a închis peste laba lui Flush. Acesta „a ţipat de-ţi frângea inima” şi a întins lăbuţa către domnişoara Barrett, pentru a fi consolat. Altă dată ar fi primit mângâieri din belşug, chiar şi pentru ceva mai puţin grav. Dar acum stăpâna sa îl ridiculiză, privindu-l cu o expresie indiferentă şi critică. Mai mult încă: râse de el. Credea că se preface: „Când a văzut iarba, nici n-a pus bine piciorul pe ea că a zbughit-o la fugă, uitând de durere”, a scris ea. Apoi şi-a continuat comentariul sarcastic: „Flush exagerează mereu când i se întâmplă ceva rău – e adept al şcolii lui Byron – *li se pose en victime”.*

Aici, domnişoara Barrett, preocupată de propriile ei emoţii, se înşelase cu totul în privinţa lui. Chiar dacă laba i-ar fi fost ruptă de tot, el tot ar fi ţâşnit ca din puşcă. Graba cu care a luat-o la sănătoasa era de fapt răspunsul la nepăsarea ei; *nu mai vreau să am nimic de-a face cu tine* – acesta era mesajul pe care i-l trimitea Flush în timp ce gonea. Mirosul florilor era amar pentru el; iarba îi ardea labele; praful îl îneca, toate îl dezamăgeau. Dar el nu se oprea, fugea mai departe, mâncând pământul. „Câinii trebuie ţinuţi în lesă” va fi scris pe câte o placardă; şi aveau să fie peste tot paznicii cu jobene şi bastoane, cei puşi acolo ca să aibă grijă să fie pusă regula în aplicare. Dar „trebuie” nu mai avea niciun înţeles pentru el. Lanţul iubirii fusese sfărâmat. O să le-arate el lor – o să alerge încotro vede cu ochii; o să fugărească potârnichi; o să urmărească alţi

spanieli; o să facă praf rondurile de dălii, o să strivească trandafirii minunaţi şi strălucitori, pe cei roşii şi pe cei galbeni. Ce dacă or să arunce paznicii după el cu bastoanele? N-aveau decât să-l ciomăgească până moare. Şi n-aveau decât să-l lase să cadă fără viaţă, cu maţele afară, la picioarele domnişoarei Barrett. Nici că-i păsa.

Fireşte că nimic din toate acestea nu s-a întâmplat. Nimeni nu l-a urmărit, nimeni nu l-a băgat în seamă. Singurul paznic aflat prin preajmă se întinsese la vorbă cu o bonă. În cele din urmă, Flush se întoarse la domnişoara Barrett, iar aceasta îi trecu lesa peste cap şi îl conduse acasă.

Asemenea umilinţe ar fi sfâşiat sufletul oricărui câine obişnuit, ca să nu mai vorbim de cel al unei fiinţe umane de rând. Dar Flush, cu toată blăniţa lui pufoasă şi mătăsoasă, avea foc în priviri; avea pasiuni care nu ardeau numai ca un foc, cu vâlvătăi, ci şi mocnind, ca jăratecul. De asta a luat hotărârea să-şi înfrunte duşmanul de unul singur, faţă în faţă. Nicio a treia persoană nu avea să le tulbure lupta finală. Doar ei, cei doi eroi, aveau să se bată.

Aşa se face că, în după-amiaza zilei de marţi, 21 iulie, Flush se strecurase pe scări în jos şi aştepta în hol. Nu a durat mult până a auzit cadenţa binecunoscută a paşilor în stradă, urmată de binecunoscutul ciocănit în uşă. Domnul Browning fu poftit înăuntru. Având o vagă premoniţie a plănuitului atac asupra lui, se pregătise să răspundă în cel mai pacifist spirit cu putinţă, şi, pentru a-şi atinge scopul, venise înarmat cu un pacheţel cu prăjituri. Era deci

Flush, care aştepta în hol. Şi apăru domnul Browning care, binevoitor, se îndreptă către el ca să-l mângâie. Se prea poate să-i fi oferit chiar şi o prăjitură. Dar acest gest a fost de ajuns. Flush se aruncă asupra lui cu o ferocitate de nestăpânit. Şi colţii i se înfipseră din nou în pantalonii domnului Browning. Din păcate, lăsându-se pradă furiei momentului, Flush uită însă lucrul cel mai important: să tacă. Începuse să latre. Se repezise la domnul Browning lătrând din toţi rărunchii. Gălăgia fu de ajuns ca să alarmeze întreaga casă. Wilson coborî într-un suflet. Wilson îi trase lui Flush o mamă de bătaie. Wilson îl învinse complet. Wilson îl târî de acolo, umilit. Căci ce înjosire mai mare putea fi decât să-l ataci pe domnul Browning şi să fii bătut de Wilson? Domnul Browning nu mişcase un deget. Îşi luă prăjiturile şi se îndreptă, viu şi nevătămat, drept, băţos şi singur, către dormitor. Flush fu îndepărtat de la faţa locului.

După două ore şi jumătate de jalnic arest în bucătărie, printre papagali şi gândaci, ferigi şi oale, Flush a fost chemat la ordin de domnişoara Barrett. Aceasta stătea culcată pe divan iar alături de ea era sora ei, Arabella. Încrezător în dreptatea cauzei sale, Flush se duse glonţ la ea. Dar stăpâna refuza să-l privească. Se întoarse atunci către Arabella; ea îi aruncă doar un „Pleacă de-aici, obrăznicătură ce eşti!” Wilson era şi ea acolo – oribila, neiertătoarea Wilson. Spre ea se întoarse domnişoara Barrett, ea fu aceea care o informă despre ceea ce se întâmplase. Ea fusese cea care îl bătuse. Wilson susţinu că „făcuse ceea ce era datoria ei să facă”. Preciză că îl lovise doar cu

palma. Pe baza mărturiei ei, Flush fu condamnat. Domnişoara Barrett hotărî că atacul nu fusese provocat; în ochii ei, domnul Browning era mai presus de orice bănuială, fiind înzestrat cu toate calităţile şi fiind un om generos. Pe Flush îl bătuse o servitoare, fără să recurgă la bici, pentru că „era datoria ei”. Ce mai era de spus? Verdictul domnişoarei Barrett se pronunţase, şi era împotriva lui. „Aşa că s-a întins pe podea la picioarele mele”, a scris ea, „privindu-mă pe sub sprâncene”. Dar, oricât s-ar fi uitat Flush la ea, domnişoara Barrett îşi ferea privirea de a lui. Ea stătea pe divan, Flush pe podea.

În timp ce zăcea aşa, exilat, pe covor, s-a iscat în el, din senin, o furtună, un vârtej de emoţii, dintre acelea în care, odată prins, sufletul fie că se izbeşte de stânci şi se sfărâmă, fie că, găsind un loc mic de sprijin, se caţără chinuit şi anevoie pe ele, ajunge pe pământ sigur şi în cele din urmă se ridică în picioare, pomenindu-se cocoţat într-un punct de observaţie aflat deasupra unei lumi în ruină, de unde vede că o altă lume stă să se nască, într-o nouă dimensiune. Ce urma pentru el – destrămarea sau renaşterea? Asta era întrebarea. În acest punct putem doar ghici dilema lui Flush; pentru că el s-a întrebat în tăcere.

De două ori încercase el, din răsputeri, să-şi nimicească duşmanul. Eşuase de tot atâtea ori. Unde greşise? O iubea pe domnişoara Barrett. O privi pe sub sprâncene, cum stătea pe divan, tăcută şi serioasă, şi înţelese că avea să o iubească pentru vecie. Dar lucrurile nu erau simple; erau încurcate. Dacă îl muşca pe domnul Browning era

ca şi cum ar fi muşcat-o pe ea. Ura nu este doar ură. Ura e şi dragoste. Flush îşi scutură urechile, cuprins de agonia acestor idei care se băteau cap în cap. Se răsuci pe podea, neliniştit. Domnul Browning era domnişoara Barrett; domnişoara Barrett şi domnul Browning erau unul şi acelaşi; dragostea e ură şi ura e dragoste. Se întinse, scheună şi îşi înălţă capul. Ceasul bătu de ora opt. Zăcea acolo de trei ore, sfâşiat între o dilemă şi alta.

Până şi domnişoara Barrett, rece, severă şi neclintită cum era, puse tocul jos. „Flush e un ticălos mic!” îi scria domnului Browning. „Dacă oamenii, ca şi Flush, aleg să se poarte cu sălbăticia câinilor, trebuie să sufere consecinţele, aşa cum se întâmplă cu câinii! Tu, care ai fost aşa bun şi blând cu el! Oricine altcineva în afară de *tine* i-ar fi aruncat măcar câteva cuvinte grele la mânie”.

Poate că ar fi fost o idee bună, se gândi, să îi cumpere o botniţă. Dar atunci îşi ridică privirea dintre foi şi îl văzu pe Flush. Ceva neobişnuit în ochii lui a străfulgerat-o. S-a oprit din scris. A pus tocul jos. Cândva, Flush o trezise din somn cu un sărut, iar ea crezuse că e zeul Pan. Mâncase puiul în locul ei, şi budincă de orez cu frişcă. Renunţase la lumina soarelui de dragul ei. Îl chemă la ea şi îi spuse că l-a iertat.

Dar să fie astfel iertat, ca un capriciu trecător, să fie primit înapoi la locul său de pe divan, ca şi cum din chinul îndurat pe podea nu ar fi tras nicio învăţătură, ca şi cum ar fi redevenit câinele de dinainte, el, care acum era cu totul şi

cu totul schimbat, ei bine, acest lucru era imposibil. Pe moment se supuse, era prea istovit. Dar, după numai câteva zile, o scenă remarcabilă se jucă între el şi domnişoara Barrett, scoţând la iveală profunzimea sentimentelor sale.

Domnul Browning venise şi plecase; Flush era singur cu domnişoara Barrett. În mod normal ar fi sărit numaidecât pe divan, la picioarele ei. Dar, în loc să urce la locul lui şi să ceară să fie mângâiat, acum Flush se duse către locul care devenise între timp „fotoliul domnului Browning”. De obicei detesta acest fotoliu; păstra încă forma corpului duşmanului său. În acel moment însă, câştigând lupta cu sine însuşi, copleşit de mărinimie, nu numai că privi îndelung fotoliul, dar, în timp ce-l privea, „fu cuprins brusc de extaz”. Domnişoara Barrett îl observa cu atenţie şi a remarcat acest extraordinar indiciu al frământărilor lui. Apoi l-a văzut cum întoarce privirea către una dintre mese. Pe ea se afla încă pachetul cu prăjituri adus de domnul Browning. Flush „voia să-mi aducă aminte că prăjiturile de la tine sunt încă pe masă”. Prăjiturile erau acum vechi şi uscate, şi orice seducţie pe care o exercitaseră cândva se veştejise cu totul. Mesajul lui Flush era clar. Refuzase prăjiturile atunci când erau proaspete, deoarece fuseseră oferite de un duşman. Dar acum voia să le mănânce, aşa tari cum erau, pentru că duşmanul devenise prieten, pentru că simbolizau ura transformată în dragoste. Da, Flush dădu de înţeles că acum le voia. Domnişoara Barrett se ridică şi le luă în mână. În timp ce i le oferea, îl dojeni. „I-am

explicat că *tu* ai venit cu prăjituri pentru el, deci ar trebui să-i fie ruşine pentru răutatea lui şi pe viitor ar trebui să se hotărască să te iubească şi să nu te mai muşte; pe urmă i-am pus dinainte darul tău”. În timp ce înfuleca firimiturile uscate ale dulciurilor fără niciun gust – erau acre, cu urme de mucegai şi de muşte – Flush repetă solemn, în limba lui, vorbele pe care domnişoara Barrett le rostise; jură să-l iubească pe domnul Browning şi să nu-l mai muşte niciodată.

Recompensa nu a întârziat – şi nu a constat în dulciuri vechi, nici în aripi de pui, nici în mângâierile recăpătate, şi nici în permisiunea de a sta din nou pe divan, la picioarele domnişoarei Barrett. Răsplata a fost de natură spirituală; dar efectele ei s-au manifestat fizic, oricât ar părea de ciudat. În cursul ultimelor luni, ura îi zăbrelise sufletul cu bare de fier ruginit, sub care putrezea şi murea orice formă de viaţă. Acum fierul fusese îndepărtat cu instrumente ascuţite, ca printr-o manevră chirurgicală dureroasă. Sângele circula din nou. Terminaţiile nervoase îşi reveneau şi simţea furnicături. Carnea se regenera. Viaţa se bucura ca de o nouă primăvară. Flush auzea iarăşi cântecul păsărilor. Simţea frunzele crescând pe crengi. Frumuseţea şi bucuria îi curgeau prin vine în timp ce stătea culcat pe divan, la picioarele domnişoarei Barrett. Acum nu mai era împotriva lor, ci trup şi suflet cu ei. Speranţele, năzuinţele, dorinţele lor cele mai adânci erau şi ale lui. Flush lătra acum aprobator, fiind de acord cu tot ce spunea domnul Browning. Frazele lui scurte, ca nişte împunsături, îi făceau blana de pe gât să se

ridice. „Aş vrea să fie numai marţi toată săptămâna”, declara domnul Browning, „apoi toată luna… tot anul… toată viaţa!” Iar Flush îi ţinea hangul: şi eu am nevoie de o lună, un an, o viaţă! Îmi trebuie tot ce vă e vouă de trebuinţă. Suntem toţi trei aliaţi în apărarea celei mai nobile dintre cauze. Suntem uniţi în compasiune. Suntem uniţi în ură. Suntem uniţi în lupta împotriva negrei şi grelei tiranii. Suntem uniţi în dragoste.

Pe scurt, toate speranţele lui Flush erau canalizate acum către o izbândă sigură, deşi nu prea limpede conturată, din viitorul lor, o victorie strălucită pe care aveau să o repurteze ei trei, împreună, când, fără niciun semn prevestitor, în mijlocul lumii civilizate, sigure şi prietenoase – căci lucrul se întâmpla pe când se afla împreună cu domnişoara Barrett şi cu sora ei într-o prăvălie din strada Vere, în dimineaţa zilei de marţi, 1 septembrie – Flush se prăvăli brusc în pântecul beznei. Şi porţile unei temniţe întunecate se trântiră în urma lui, închizându-l înăuntru.

Flush fusese răpit1.

Ilustraţie pagina 83: George du Maurier, în Punch

1 Vezi nota autoarei la pagina 142.

Capitolul 4

Whitechapel

„În această dimineaţă, eu şi Arabel, împreună cu el”, scrise domnişoara Barrett, „am luat o trăsură până în strada Vere, unde aveam puţină treabă; el ne-a urmat când am intrat şi apoi am ieşit dintr-un magazin, aşa cum face întotdeauna; era la piciorul meu atunci când m-am urcat în trăsură. M-am întors şi l-am strigat, *Flush!* iar Arabel s-a uitat şi ea în jur după el – dar Flush nu era nicăieri! Au pus mâna pe el chiar atunci, chiar lângă roţile trăsurii, înţelegi?” Domnul Browning înţelegea perfect. Domnişoara Barrett uitase să îi pună lesa; în consecinţă, Flush fusese răpit. În anul 1846 aceasta era legea pe Wimpole Street şi în cartier.

E adevărat că nimic nu se putea compara cu stabilitatea şi siguranţa pe care le emana la prima vedere Wimpole Street. Peisajul ce întâmpina bolnavul ieşit la plimbare sau pe cel în căruciorul de invalid consta în frumoase clădiri de patru

etaje, ferestre mari din sticlă limpede şi uşi de mahon. Chiar şi pentru cuplul care ieşea să ia aer după-amiaza cu trăsura cu doi cai, nimic nu trecea de graniţele armoniei şi respectabilităţii, dacă vizitiul era vigilent. Dar dacă nu erai bolnav, dacă nu aveai trăsură cu doi cai, dacă erai activ şi sănătos şi-ţi plăcea să te plimbi, aşa cum e cazul celor mai muţi oameni, atunci aveai ocazia ca, la doar o aruncătură de băţ de Wimpole Street, să vezi anumite lucruri, să auzi un anu mit limbaj şi să simţi anumite mirosuri care te puteau face să pui la îndoială stabilitatea pe care ţi-o inspirase până atunci Wimpole Street.

Aşa i s-a întâmplat domnului Thomas Beames căruia ia venit, cam pe-atunci, ideea să se plimbe pe jos prin Londra. A rămas uimit; mai mult, a fost şocat. În Westminster se înălţau clădiri minunate, dar chiar în spatele lor se înghesuiau maghernițe dărăpănate în care fiinţele omeneşti trăiau înghesuite laolaltă cu cirezile de vaci, adăpostite „câte două într-un spaţiu de doi metri”. A simţit că e datoria lui să povestească ceea ce-i văzuseră ochii. Dar cum poţi să descrii în termeni cuviincioşi un dormitor în care dorm două sau trei familii, situat imediat deasupra unui grajd de vite fără ventilaţie, unde vacile erau mulse, ucise, tăiate şi mâncate chiar sub acest dormitor? Atunci când a încercat s-o facă, domnul Beames a înţeles că va trebui să pună la grea încercare vocabularul limbii engleze. Chiar şi aşa, tot considera că e de datoria lui să înfăţişeze ceea ce a văzut în plimbarea lui de după-amiază prin parohiile cele mai aristocratice ale Londrei. Riscul de febră

tifoidă era enorm. Bogaţii habar nu aveau despre riscurile la care erau expuşi. Domnul Beames pur şi simplu nu a putut să-şi ţină gura şi a început să spună lumii ce văzuse în Westminster, Paddington şi Marylebone[7].

De exemplu, în aceasta din urmă a dat peste un vechi conac ce aparţinuse cândva unui mare nobil. Se mai vedeau încă înăuntru rămăşiţele şemineurilor de marmură. Încăperile erau căptuşite cu panouri de lemn, balustradele erau din lemn sculptat, dar podeaua putrezise şi pe pereţi se scurgea jegul; în vechile săli de banchet se adăpostiseră hoarde de bărbaţi şi femei pe jumătate goi. A mers mai departe. Un zidar întreprinzător dărâmase conacul unei vechi familii şi în locul lui ridicase o şandrama cu locuinţe de închiriat. Ploaia intra prin acoperiş iar vântul bătea prin pereţii şubrezi. Văzu un copil cufundând o cană într-un pârâiaş de apă de un verde aprins şi îi întrebă pe locatari dacă acea apă era de băut. Da, era, şi tot cu ea se şi spălau, pentru că proprietarul nu dădea drumul la apa potabilă decât de două ori pe săptămână.

Asemenea privelişti erau cu atât mai uimitoare cu cât le puteai întâlni în cele mai liniştite şi civilizate cartiere ale Londrei – „nici cele mai aristocratice parohii nu sunt scutite”. Imediat în dosul dormitorului domnişoarei Barrett, de pildă, începea una dintre cele mai groaznice mahalale din Londra. Respectabilitatea era aici împânzită cu mizerie. Dar mai existau şi cartierele

7 Rev. Thomas Beames a scris lucrarea *The Rookeries of London: Past, Present, and Prospective* (1850).

în care trăiau, de când se ştiau, numai săracii şi care fuseseră lăsate în plata Domnului. De sute de ani, în Whitechapel, sau în zona în formă de triunghi de la capătul străzii Tottenham Court Road, sărăcia, decăderea şi mizeria înfloriseră, explodaseră şi se întinseseră nestingherite peste tot. O mare suprafaţă cu clădiri vechi din St. Giles devenise „un veritabil lagăr al răufăcătorilor, o metropolă de sine stătătoare a sărăciei”. Acolo unde toţi calicii se adunau la un loc, aşezarea căpăta foarte sugestivă denumire de „colonie de ciori”[8], pentru că în aceste locuri fiinţele umane roiau unele peste altele precum ciorile care înnegresc coroanele copacilor. Numai că aici casele nu erau copaci, dar nici case nu mai erau de mult. Erau mai degrabă văgăuni din cărămidă, legate între ele prin uliţe pline de zoaie. În timpul zilei, pe aceste uliţe forfoteau fiinţe omeneşti pe jumătate goale; la venirea nopţii, în şuvoiul uman se întorceau afluenţii lui – hoarde de hoţi, cerşetori şi prostituate care pe lumină îşi făceau veacul în West End. Oamenii legii erau neputincioşi. Trecătorii nu aveau de ales decât să iuţească pasul cât puteau şi să facă, după aceea, câte o aluzie-două în cursul unei conversaţii – asemeni domnului Beames, care făcuse uz de toate citatele, ocolişurile şi eufemismele la îndemână – dând de înţeles că lucrurile nu stăteau tocmai bine pe acolo. Dar holera nu era departe şi, când holera urma să izbucnească, mesajul ei nu

8 În orig. *Rookery,* care înseamnă şi colonie de ciori sau de alte animale, dar şi cartier de cocioabe sau cuib de pungaşi. Aceste Rookeries, mahalalele Londrei, au fost o sursă de inspiraţie perpetuă şi pentru romancierul Charles Dickens.

avea să fie la fel de evaziv.

Dar în vara lui 1846 nimeni nu înţelesese încă nimic; singura soluţie sigură pentru cei care trăiau în Wimpole Street şi în împrejurimile ei era să nu păşească afară din perimetrul zonei respectabile şi să-şi plimbe câinii în lesă. Dacă uitai s-o faci, aşa cum a uitat domnişoara Barrett, plăteai scump, aşa cum avea să plătească domnişoara Barrett. Termenii în care Wimpole Street convieţuia bot în bot cu St. Giles erau limpezi. St. Giles fura tot ce-i stătea în putinţă să fure. Wimpole Street plătea ceea ce-i dădea mâna să plătească. Arabel s-a grăbit să o consoleze pe domnişoara Barrett, asigurând-o că-l va putea „răscumpăra pentru cel mult zece lire sterline” pe Flush. S-a estimat că preţul cerut de domnul Taylor pentru un cocker spaniel era de zece lire. Domnul Taylor era căpetenia bandei de pungaşi. Atunci când o doamnă din Wimpole Street îşi pierdea câinele se adresa imediat domnului Taylor. El îi spunea preţul, ea îl plătea; în caz contrar, după câteva zile primea la uşa casei ei din Wimpole Street un colet învelit în hârtie maron, care conţinea capul şi labele câinelui. Cel puţin aşa i se întâmplase unei doamne care nu căzuse la învoială cu domnul Taylor.

Domnişoarei Barrett nici nu-i trecea prin cap să nu plătească. Atunci când a ajuns acasă i-a povestit totul fratelui ei Henry, iar Henry s-a dus chiar în acea după-amiază la domnul Taylor. L-a găsit „fumând o ţigară de foi, într-o încăpere ticsită de tablouri” – se spunea că domnul Taylor se bucura de un venit de două sau trei mii pe an, a

cărui unică sursă erau câinii de pe Wimpole Street – iar acesta a promis că se va sfătui cu „Asociaţii” şi a doua zi vor primi câinele înapoi. Oricât ar fi fost de mare năpasta, mai ales în acel moment când domnişoara Barrett avea nevoie de bani, era consecinţa inevitabilă dacă uitai, în anul 1846, să-ţi ţii câinele în lanţ.

Pentru Flush lucrurile stăteau cu totul diferit. Flush, reflectă domnişoara Barrett, „nu are habar că putem să-l recuperăm”; Flush nu reuşise niciodată să priceapă legile după care funcţiona lumea oamenilor. „Ştiu foarte bine că va plânge şi va urla toată noaptea”, îi scria ea domnului Browning în după-amiaza zilei de marţi, 1 septembrie. În timp ce dom nişoara Barrett îi scria domnului Browning, Flush trecea prin cea mai cruntă experienţă a vieţii sale. O tulburare fără margini pusese stăpânire pe el. Era în strada Vere, printre panglici şi dantele, pentru ca în clipa următoare să se trezească vârât, cu capul în jos, într-un sac, cărat în goană şi hurducat pe diferite străzi şi în cele din urmă slobozit din sac aici. Se găsea într-o beznă neagră ca smoala. Îl împrejmuiau frigul şi umezeala.

Pe măsură ce se dezmeticea, reuşi să desluşească câteva obiecte din încăperea joasă şi întunecoasă – nişte fotolii rupte, o saltea jerpelită. Cineva îl înşfăcă şi îi legă strâns de picior o greutate. O siluetă era întinsă pe podea – nu putea spune dacă de om sau de animal. Cizme butucănoase şi fuste jegoase apăreau şi dispăreau. Muştele bâzâiau pe câteva hălci de carne stricată care se împuţeau pe podea. Câţiva plozi ieşiră din

ungherele întunecate ale camerei şi îl ciupiră de urechi. Scheună şi o palmă grea se abătu imediat asupra capului său. Se retrase târându-se, lângă zid, pe un petic de cărămidă umedă. De-abia acum văzu că pe duşumea mişunau tot felul de vieţuitoare. Câţiva câini se băteau şi trăgeau de un os împuţit. Coastele le ieşeau prin piele; erau înfometaţi, murdari, bolnavi, neîngrijiţi, nepieptănaţi, deşi, aşa cum putu să-şi dea seama Flush, erau câini din cele mai bune rase, câini ţinuţi cândva în lesă şi plimbaţi de majordomi, la fel ca el.

Zăcea acolo, neîndrăznind să scoată nici cel mai mic sunet, în timp ce orele treceau una după alta. Cel mai tare îl chinuia setea. Încercă apa vâscoasă şi verzuie din găleata de lângă el, dar avea un gust scârbos; mai bine murea decât să mai pună gura pe ea. Şi totuşi, un ogar impunător se adăpa din ea cu lăcomie. Ori de câte ori se deschidea uşa, Flush înălţa capul. Domnişoara Barrett – venise după el domnişoara Barrett? Ajunsese, în sfârşit? Dar nu era decât vreun bandit păros care, împleticindu-se, îşi croia drum printre câini cu lovituri de picior şi se arunca cu toată greutatea într-un fotoliu rupt.

Încet-încet întunericul începu să se îngroaşe, iar contururile siluetelor de pe podea, de pe saltele ori din fotoliile destrămate îşi pierdură claritatea. Pe o poliţă de deasupra unui cămin era înfipt un muc de lumânare. Afară, într-un jgheab destinat lăturilor, ardea un foc. În lumina lui tremurătoare, aspră, Flush zări mai multe chipuri hidoase trecând pe lângă fereastră şi zgâindu-se

înăuntru cu o expresie plină de lăcomie. Apoi năvăliră cu toţii înăuntru, până ce odaia, şi-aşa neîncăpătoare, deja ticsită, se aglomeră şi mai mult, aşa încât Flush trebui să se înghesuie şi mai aproape de perete.

Toţi aceşti monştri înfricoşători, unii în zdrenţe, alţii sulemeniţi şi împodobiţi cu pene, se lăsau pe vine sau se aplecau peste masă. Se puseră pe băut, pe înjurat şi se luară la bătaie. Alţi şi alţi saci fură deşertaţi pe podea, şi din ei apărură alţi şi alţi câini – câini de salon, setteri, câini de vânătoare cu zgărzile încă la gât, chiar şi un papagal uriaş ce se agita şi zbura din colţ în colţ, ţipând „Poll păpuşo[9]”, „Poll păpuşo”, cu un accent care i-ar fi dat fiori stăpânei sale, o văduvă din Maida Vale.

Apoi femeile îşi vărsară tolbele pe masă şi din ele se iviră brăţări şi inele şi broşe aşa cum văzuse Flush la domnişoara Barrett sau la domnişoara Henrietta. Toţi acei diavoli le pipăiau şi le înşfăcau în gheare, slobozeau blesteme, se luau la harţă deasupra lor. Câinii lătrau. Copiii urlau. Splendidul papagal – păsări de o asemenea frumuseţe mai văzuse Flush doar în colivii ce atârnau la ferestrele din Wimpole Street – ţipa din ce în ce mai repede „Poll păpuşo!”, „Poll păpuşoi”, până când cineva aruncă în el cu un papuc şi-l făcu să bată disperat din aripile lui mari, cenuşii, cu pete galbene. La un moment dat, mucul de lumânare se desprinse şi căzu. Încăperea se

9 În orig. *Pretty Poll* - Nume al unor cântecele şi poezii din epocă. Unul este despre un papagal care, după ce vede cum o slujnică îşi omoară iubitul pentru a fi cu altul, o şantajează şi de aici îi vine sfârşitul. Poll e numele de alint pe care englezii îl dau unui papagal ţinut în casă.

cufundă în întuneric. Se făcuse cald şi din ce în ce mai înăbuşitor. Mirosul şi zăpuşeala erau de nesuportat. Nasul îi ardea; îl mânca pielea. Şi nu era nici urmă de domnişoara Barrett.

Ea stătea culcată pe divanul ei din Wimpole Street. Era supărată; era îngrijorată, dar nu căzuse pradă disperării. Fireşte că Flush o să sufere; şi o să schelălăie şi o să latre cât e noaptea de lungă. Dar era doar o chestiune de ore. Domnul Taylor îi va comunica preţul. Ea va plăti. Apoi Flush îi va fi dat înapoi.

Zorii zilei de miercuri, 2 septembrie, s-au lăsat peste „coloniile de ciori" din Whitechapel. Prin ferestrele sparte, acoperite treptat de lucirea cenuşie a dimineţii, intrau pete de lumină ce se aşterneau peste chipurile păroase ale nelegiuiţilor răşchiraţi pe podea. Flush se trezi din toropeală şi, odată risipită ceaţa care îi acoperise ochii, privi realitatea în faţă. Aceasta era acum realitatea – această magherniţă, aceşti inşi fără căpătâi, aceşti câini legaţi strâns care scheunau şi săreau să muşte, această obscuritate, această igrasie. Oare el să fi fost acela care doar ieri intra într-un magazin, printre doamne şi panglici? Oare Wimpole Street fusese aievea? Dar camera unde apa proaspătă strălucea într-un vas mov? Dar pernele pe care dormise? Se înfruptase oare aievea din aripi de pui frumos rumenite? Oare chiar el fusese acela care, sfâşiat de gelozie şi furie, sărise să muşte un bărbat cu mănuşi galbene? Toată acea lume cu alaiul ei de emoţii plutea, din ce în ce mai departe de el, se destrăma, devenea ireală.

Pe când aici, pe măsură ce lumina pătrundea înăuntru odată cu praful, o femeie se ridica anevoie de pe sacul ei şi ieşea împleticindu-se afară, după bere. Şi iar începu corul de înjurături şi iarăşi se puseră cu toţii pe băut. O grăsană îl trase în sus de urechi, îi dădu un ghiont în coaste şi făcu o glumă, care trebuie să fi fost oribilă, pe seama lui – un val de hohote de râs umplu magherniţa, în timp ce femeia îl azvârlea la loc pe podea. Uşa ba era deschisă cu piciorul, ba cineva bătea cu pumnul în ea. Ori de câte ori se întâmpla asta, Flush înălţa capul. Venise Wilson? Sau poate domnul Browning? Sau domnişoara Barrett? Dar nu erau ei, nu era decât un alt tâlhar, un alt criminal. Se strângea de frică doar la vederea acelor fuste soioase, a cizmelor tari şi bătătorite. Încercă o dată să roadă un os ce-i fusese aruncat. Dar nu putu pătrunde cu dinţii în carnea întărită şi îl scârbi mirosul rânced. Se tea i se înrăutăţise şi, neavând încotro, linse din băltoaca de apă verzuie adunată lângă găleată.

Pe măsură ce ziua de miercuri înainta, zăpuşeala era tot mai crâncenă, gura lui tot mai uscată şi îl durea tot corpul de atâta stat pe scândurile acelea rupte. Treptat toate se amestecară în mintea lui şi aproape că nu mai sesiza ce se petrece în jur. Doar când se deschidea uşa înălţa capul şi privea. Nu, nu era domnişoara Barrett.

Pe divanul ei din Wimpole Street, domnişoara Barrett era din ce în ce mai neliniştită. Negocierile se poticniseră. Taylor promisese că va merge în Whitechapel miercuri du-pă-amiază ca să

negocieze cu „Asociaţii”. Cu toate acestea, după-amiaza zilei de miercuri a trecut, seara zilei de miercuri a trecut şi ea, şi nici urmă de Taylor. Oare asta să însemne, se întreba ea, că aveau să ridice preţul, şi aşa usturător din capul locului? Desigur că voia să plătească. „Ştii bine că trebuie să-l am pe Flush al meu”, îi scrise domnului Browning. „Nu pot risca să mă iau la harţă cu ei şi să mă tocmesc”. S-a întins pe divan şi a continuat să-i scrie domnului Browning, cu urechea ciulită, aşteptând o bătaie în uşă. Wilson a urcat să-i aducă scrisorile. Wilson a urcat apoi cu apa caldă. Era deja ora de culcare şi Flush nu sosise.

Zorii zilei de joi, 3 septembrie, s-au lăsat peste White-chapel. Uşa se tot deschidea şi se închidea. Setterul roşcat care scheunase toată noaptea lângă Flush, pe podea, fu cărat afară de o brută cu vestă de piele – oare ce soartă îl aştepta? Ar fi fost mai bine pentru el să fie ucis sau să rămână acolo? Ce era mai rău – viaţă aici sau moarte afară? Vacarmul, înfometarea şi setea, duhoarea acelui loc – şi când se gândea că urâse cândva parfumul apei de colonie! – aveau darul de a şterge contururile oricărei imagini, ale oricărei dorinţe. În cap îi roiau crâmpeie de vechi amintiri. Oare ce auzea? Să fi fost vocea bătrânului domn Mitford, strigând pe câmp? Şi glasul celălalt – să fi fost oare Kerenhappock, care stătea la taclale cu brutarul în faţa casei? Un foşnet în cocioabă şi i se păru că o aude pe domnişoara Mitford strângând nişte muşcate în buchet. Dar nu era decât vântul – afară începuse furtuna – care sfâşia hârtia cafenie din spărturile ferestrei. Nu erau decât voci de

beţivi bălmăjind prin rigole. Sau baborniţa din celălalt colţ al încăperii, trăncănind fără oprire, tot prăjind la foc o scrumbie în tigaie. Flush fusese uitat şi părăsit. Nimeni nu avea să-i vină în ajutor. Niciuna dintre acele voci nu îi vorbea lui – şi papagalul repeta la nesfârşit „Poll păpuşoi”, „Poll păpuşoi”, iar canarii îi dădeau înainte cu ciripitul şi fluieratul lor nerod.

A venit din nou seara şi întunericul a cuprins încăperea. Lumânarea a fost înfiptă în suport. Afară s-a aprins din nou lumina aspră a focului. Au început să-şi facă apariţia hoardele de bărbaţi crunţi cu saci în spate şi femeile cu feţe sulemenite ţipător – dădeau buzna pe uşă şi se îndreptau, târşâind picioarele, spre paturile şi mesele dezmembrate, prăbuşindu-se pe ele. O altă noapte a înfăşurat Whitechapel în giulgiul ei. Prin acoperişul spart, ploaia curgea răpăind, adunându-se într-o găleată. Doamna Barrett nu era nicăieri.

Zorii zilei de joi se lăsaseră şi peste Wimpole Street. Fără nicio veste despre Flush, fără niciun mesaj de la Taylor. Domnişoara Barrett era extrem de îngrijorată. Începu să întrebe în dreapta şi-n stânga. Îl chemă pe fratele ei, Henry, şi îl luă la întrebări. Aşa află că fusese păcălită. „Dracul” de Taylor se ţinuse de cuvânt şi se prezentase cu o seară înainte. Condiţiile lui erau clare: şase guinee pentru Asociaţi şi o jumătate de guinee pentru el. Dar Henry, în loc să-i dea de ştire ei, se dusese la domnul Barrett, care fireşte că îi ceruse să nu plătească şi nici să nu sufle vreo vorbuliţă surorii sale despre vizita pungaşului. Domnişoara Barrett

fu „foarte speriată şi mânioasă”. Insistă ca fratele ei să meargă la domnul Taylor să ducă banii. Henry însă refuză şi îi „aminti ce-a zis tata”. La ce bun să vorbească despre tata, protestă ea. În timp ce ei stăteau de vorbă, Flush avea să fie omorât.

Atunci luă o hotărâre. Dacă Henry nu voia să meargă, va merge ea singură: „Dacă aceşti oameni nu vor să mă asculte, o să mă duc eu însămi mâine dimineaţă să-l iau pe Flush înapoi”, îi scrise domnului Browning.

Domnişoara Barrett avea să afle însă curând că una ca asta era mai uşor de zis decât de făcut. Pentru ea era aproape la fel de greu să ajungă la Flush pe cât îi era de greu lui să vină la ea. Wimpole Street în întregimea ei îi era potrivnică în această chestiune. Vestea că Flush fusese răpit şi că Taylor cerea răscumpărare ajunsese la urechile tuturor. Wim-pole Street se coalizase; era pornită să facă front comun împotriva cartierului Whitechapel. Domnul Boyd cel orb spuse tuturor că, după părerea lui, plata recompensei ar fi constituit un „groaznic păcat”. Tatăl şi fratele ei se aliaseră şi ei împotriva domnişoarei Barrett şi ştia că erau în stare de orice minciună ca să-şi apere imaginea potrivită statutului lor social înalt. Dar cel mai grav, mai grav decât orice pe lume, era altceva – domnul Browning însuşi făcu uz de toată autoritatea, de toată puterea de convingere, recurgând la erudiţia, la logica sa, pentru a pleda cauza străzii Wimpole împotriva lui Flush. Îi scrise că, dacă va ceda în faţa lui Taylor, însemna că se pleacă în faţa tiraniei, în faţa şantajiştilor, însemna că dădea voie răului să învingă în lupta împotriva

binelui şi ticăloşiei să triumfe împotriva cinstei. Dacă ea ceda şi îi dădea lui Taylor ceea ce-i ceruse, „ce vor face stăpânii săraci de câini, cei care nu dispun de bani pentru răscumpărarea lor?” Şi de acolo imaginaţia lui se aprinse; îşi închipuia cum ar fi răspuns el dacă Taylor i-ar fi cerut măcar cinci şilingi; i-ar fi zis „*dumneata* eşti cel vinovat pentru faptele acestei şlente de pungaşi şi *dumneata* – ascultă-mă bine – să nu mă iei pe mine cu prostiile despre tăiatul labelor şi capetelor. Pentru că, îţi spun verde-n faţă, de-acum înainte nu voi precupeţi nimic ca să te nimicesc şi să pun capăt răului pe care-l faci. Oricât m-ar costa, te voi răpune pe tine şi pe toţi acoliţii tăi pe care-i voi afla – dar pe *dumneata* te-am aflat deja şi cu dumneata voi începe şi-o să te hăituiesc până la capătul pământului”. Iată ce cuvinte i-ar fi aruncat domnul Browning lui Taylor în faţă dacă ar fi avut norocul să dea nas în nas cu acel domn. Pentru că, într-adevăr, continuă el într-o scrisoare trimisă în aceeaşi după-amiază de joi, cu poşta următoare, „ce îngrozitor este când te gândeşti cum toţi aceşti tirani, mai mici sau mai mari, se pot folosi de sentimentele celor slabi şi muţi, ale căror secrete le-au aflat şi pe care îi pot juca pe degete”. Nu, nu însemna că o învinovăţeşte pe domnişoara Barrett – orice faptă a ei nu putea fi decât perfect îndreptăţită. Totuşi, adăugă el într-o scrisoare de vineri dimineaţa, „socotesc că e o slăbiciune deplorabilă…” Dacă ea îl încuraja pe Taylor să fure câini, îl încuraja şi pe

unul ca Barnard Gregory[10], care fura identităţi. Indirect s-ar fi făcut răspunzătoare pentru toţi nefericiţii care şi-au tăiat beregata sau au fugit din ţară din cauză că un şantajist de teapa lui Barnard Gregory le-a pus numele pe o listă şi i-a compromis pentru totdeauna. „Dar ce rost are să mai înşiruim aici truisme despre un lucru atât de evident?” Aşa tuna şi fulgera domnul Browning, dinspre New Cross, de două ori pe zi.

Culcată pe divanul ei, domnişoara Barrett îi citea scrisorile. Ce uşor ar fi fost să cedeze – ce lesne ar fi fost să spună: „Pentru mine părerea ta e mai preţioasă decât o sută de cockeri”. Ce simplu ar fi fost să se lase pe spate între pernele ei şi să rostească, oftând: „Nu sunt decât o femeie slabă. Ce ştiu eu despre lege şi dreptate? Hotărăşte tu pentru mine”. Trebuia doar să refuze plata recompensei; trebuia să-i sfideze pe Taylor şi pe acoliţii săi. Şi, dacă Flush era ucis, atunci când pachetul groazei ar fi sosit, şi ea l-ar fi deschis iar din el s-ar fi revărsat capul şi lăbuţele lui, ei bine, atunci Robert Browning i-ar fi stat alături şi ar fi asigurat-o că făcuse ceea ce era just şi că îi câştigase astfel respectul. Dar domnişoara Barrett nu era una care să se lase intimidată cu una cu două. Domnişoara Barrett a luat hotărâtă tocul în mână şi l-a pus la punct pe Robert Browning. Ce frumos era, spuse ea, să-l citezi pe Donne; să-l dai pe Gregory drept pildă; să compui replici usturătoare pentru domnul Taylor – şi ea ar fi

10 Barnard Gregory (1796-1852) - actor şi publicist de proastă reputaţie în epoca victoriană, de câteva ori închis pentru defăimare şi şantaj - scormonea în trecutul victimelor sale, afla despre relaţiile nepotrivite şi le şantaja, cerând o sumă în schimbul tăcerii lui.

făcut la fel, dacă Taylor ar fi atacat-o, dacă Gregory ar fi defăimat-o – numai să fi îndrăznit! Dar ce ar face domnul Browning dacă bandiţii ar fi răpit-o *pe ea,* dacă *ea* ar fi fost aceea ajunsă la cheremul lor, dacă nelegiuiţii ar fi ameninţat că urechile *ei* aveau să fie tăiate şi trimise prin poştă la New Cross? Indiferent ce ar fi făcut el în cazul acesta ipotetic, ea se hotărâse deja. Flush nu se putea apăra. Prima ei datorie era faţă de el. „Flush, bietul meu Flush, el care m-a iubit întotdeauna cu atât devotament – ce drept am eu să sacrific această fiinţă nevinovată în numele luptei împotriva ticăloşiei tuturor domnilor Taylor de pe acest pământ?” Orice ar spune domnul Browning, ea îl va salva pe Flush, chiar dacă pentru asta va trebui să meargă în gura lupului din Whitechapel şi să-l scoată de acolo, chiar dacă domnul Browning o va dispreţui pentru faptele ei.

Aşadar, sâmbătă, cu scrisoarea domnului Browning deschisă pe masă sub ochii ei, domnişoara Barrett a început să se îmbrace. Îşi aruncă încă o dată privirea peste ceea ce scria el mai jos – „un ultim cuvânt: în tot ceea ce susţin lupt împotriva regulilor execrabile impuse de toţi soţii, taţii, fraţii şi tiranii acestei lumi în general”. Aşadar, dacă ea mergea în Whitechapel, însemna că e împotriva lui Robert Browning şi de partea tuturor taţilor, fraţilor şi tiranilor în general? continuă să se îmbrace. Un câine urla în grajduri. Era legat, neajutorat, la cheremul unor oameni cruzi. Urletul lui părea că îi spune: „Gândeşte-te la Flush”. Îşi încălţă pantofii, îmbrăcă mantaua, îşi potrivi pălăria. Privi încă o dată scrisoarea

domnului Browning. „În curând mă voi căsători cu tine”, scria acolo. Câinele urla în continuare. Ieşi din cameră şi coborî scara.

Henry Barrett îi tăie calea şi o preveni, amintindu-i că probabil va fi jefuită sau ucisă dacă avea să facă ceea ce-şi pusese în cap. Ea îi ceru lui Wilson să cheme o trăsură. Deşi tremura, Wilson se supuse şi făcu întocmai. Trăsura sosi. Domnişoara Barrett îi spuse lui Wilson să urce. Wilson o ascultă, deşi era sigură că îi sunase ceasul. Domnişoara Barrett ceru vizitiului să le ducă în strada Manning din Shoreditch. Apoi urcă şi ea şi porniră.

În scurt timp, lăsară în urmă ferestrele cu geamuri limpezi şi strălucitoare, uşile de mahon şi frumoasele grilaje ce despărţeau de stradă faţadele caselor. Intrau într-o lume pe care domnişoara Barrett nu o mai văzuse niciodată, nici măcar nu bănuise că există. În lumea în care vacile stau înghesuite sub podeaua dormitorului, unde familii întregi dorm în camere cu geamuri sparte; lumea în care se dă drumul la apă proaspătă doar de două ori pe săptămână, unde sărăcia şi depravarea nu cunosc altceva decât sărăcie şi depravare.

Trăsura intră într-o zonă care nu le era defel familiară vizitiilor respectabili. Birjarul opri caii şi ceru indicaţii într-o cârciumă. „Au ieşit vreo doi sau trei inşi. Aha, care va să zică aveţi treabă cu domnul Taylor?” În acea lume misterioasă, o trăsură cu două doamne nu putea veni decât cu un singur scop, iar acel scop era binecunoscut. Aşteptarea fu înfricoşătoare. Un bărbat dădu fuga

într-o casă şi se întoarse repede, spunând că domnul Taylor „nu e acasă! Dar de ce nu cobor eu din trăsură? Pe Wilson a cuprins-o groaza şi mă implora nici să nu mă gândesc să fac ce spun ei”. Un grup de bărbaţi şi puradei se strânsese în jurul trăsurii. „Nu ziceam că vreau să mă văd cu domnul Taylor? m-a întrebat bărbatul”.

Domnişoara Barrett nu avea nicio dorinţă expresă de a-l vedea pe domnul Taylor. O femeie foarte grasă îşi făcu apariţia din casă; „era atât de grasă încât se vedea cât de colo că nu e una pe care s-o fi mustrat vreodată conştiinţa” şi o informă pe domnişoara Barrett că soţul ei plecase: „poate se va întoarce în câteva minute, poate în câteva ore – nu ar fi fost mai bine să ies din trăsură să-l aştept?” Wilson o trase de mânecă. Închipuie-ţi, să aştepţi în casa acelei femei! Era şi aşa destul de rău să stea în trăsură, înconjurată de banda de bărbaţi şi băieţi ce se înghesuiau din ce în ce mai aproape. Domnişoara Barrett găsi că era mai bine să poarte discuţia cu „uriaşul bandit de sex feminin” de unde era, din trăsură. Câinele ei era la domnul Taylor, îi explică. Acesta îi promisese să i-l dea înapoi. Putea fi domnul Taylor amabil şi să i-l aducă în Wimpole Street, negreşit, în cursul zilei? „O, da, da, fireşte că da”, încuviinţă grăsana cu un zâmbet fermecător. Dacă stătea să se gândească bine, era încredinţată că Taylor plecase tocmai cu scopul de a rezolva această problemă. Apoi „şi-a înălţat capul cu demnitate şi, cu o eleganţă parcă înnăscută, s-a răsucit pe călcâie şi a plecat”.

Trăsura întoarse şi părăsi strada Manning

din Shore ditch. Wilson era de părere că au „scăpat ca prin urechile acului”. Chiar şi domnişoara Barrett fusese înfricoşată. „Mi-a fost foarte limpede că bandiţii deţin putere completă în acel loc. Tovarăşii, Galeria… au prins rădăcini”, scria ea.

În minte îi roiau, pe drumul înapoi, fel de fel de gânduri – revedea în faţa ochilor lucrurile aflate în acea zi. Deci asta era lumea de dincolo de Wimpole Street – chipurile, casele acelea. Văzuse mai multe de pe scaunul trăsurii, când oprise în faţa acelei cârciumi, decât în cei cinci ani în care zăcuse în dormitorul ei din Wimpole Street. „Chipurile acelor bărbaţi!” exclamă ea. Îi rămăseseră însemnate pe retină cu fierul încins. Îi stârneau imaginaţia mai mult decât o făcuseră vreodată „prezenţele divine sculptate în marmură”, ale busturilor de pe bibliotecă. Acolo trăiau femei ca ea; în timp ce ea stătea culcată pe divan, în timp ce scria şi citea, ele trăiau în acel fel, acolo.

Trăsura o hurduca acum din nou printre rândurile de case cu patru etaje. Zări ferestrele şi uşile familiare, drumul pavat cu piatră, mânerele de alamă ale uşilor, aceleaşi perdele dintotdeauna. Ajunseseră în Wimpole Street, la numărul 50. Wilson sări jos, uşurată că era din nou la adăpost. Dar domnişoara Barrett poate că a şovăit o clipă. Încă o urmăreau „chipurile acelor bărbaţi”. Aveau să-i apară din nou în faţa ochilor, câţiva ani mai târziu, în timp ce stătea pe un balcon însorit, în Italia1. Aveau să-i inspire cele mai sclipitoare pasaje din *Aurora Leigh.* Dar în acel moment

majordomul îi deschise uşa iar ea urcă în camera ei.

Sâmbătă a fost cea de-a cincea zi de prizonierat al lui Flush. Zăcea gâfâind în colţul lui întunecos, pe podeaua înţesată, aproape sfârşit, aproape resemnat. Uşile se trânteau cu zgomot. Se auzeau voci aspre strigând. Femeile ţipau. Papagalii sporovăiau aşa cum sporovăiseră în casele lor, casele văduvelor din Maida Vale, numai că acum numai nişte bătrâne ticăloase le răspundeau, înjurându-i de mama focului. Prin blană îi colcăiau tot felul de insecte, dar era mult prea vlăguit, prea amorţit şi indiferent ca să se scuture. Toată via

1 Vezi nota autoarei la pagina 142.

ţa lui trecută şi nenumăratele ei amintiri – Reading, grădina de acolo, domnişoara Mitford, domnul Kenyon, bibliotecile, busturile, ţăranii pictaţi pe transperant – toate se topiseră ca fulgii de zăpadă într-un cazan cu apă fierbinte. Dacă mai încerca vreo brumă de speranţă, aceasta nu avea nici nume, nici chip; sau poate că avea un chip, unul însă cu trăsăturile şterse, al cuiva ce încă purta pentru el numele „domnişoara Barrett”. Ea exista încă; restul lumii dispăruse; ea exista în continuare, deşi între ei se întindeau prăpăstii atât de adânci încât era aproape imposibil, sau aproape imposibil, ca ea să poată ajunge până la el. Se lăsa din nou întunericul, o beznă ce parcă voia să-i strivească şi ultima speranţă – pe domnişoara Barrett.

De fapt, chiar şi în acest ultim moment, în Wimpole Street se concentraseră forţe ce luptau

să-i ţină despărţiţi pe Flush şi pe domnişoara Barrett. Sâmbătă după-amiază a stat culcată şi l-a aşteptat pe Taylor, care trebuia să vină, aşa promisese femeia cea foarte grasă. În cele din urmă, acesta se înfiinţă, dar fără câine. Îi trimise sus un mesaj – dacă domnişoara Barrett îi dă pe loc şase guinee „îşi dă cuvântul de onoare" că se duce direct în Whitechapel să ia câinele. Domnişoara Barrett nu avea habar ce greutate poate avea cuvântul de onoare al unui „drac" precum domnul Taylor; dar se gândi „că e singura speranţă"; era în joc viaţa lui Flush; aşa că numără cele şase guinee şi i le trimise lui Taylor în hol. Din nefericire, în timp ce Taylor aştepta în hol, printre umbrele, gravuri, covorul înnodat şi alte obiecte preţioase, Alfred Barrett tocmai intră pe uşă. La vederea dracului Taylor la el în casă, îşi pierdu cumpătul. Furia puse stăpânire pe el. Îl numi „escroc, mincinos şi hoţ". Domnul Taylor ripostă, înjurându-l şi el şi blestemând. Cel mai rău fu însă atunci când se jură, „pe mântuirea sufletului lui, că nu o să mai vedem niciodată câinele", după care ieşi valvârtej.

Asta nu însemna decât un singur lucru: a doua zi în zori urma să vină coletul însângerat. Domnişoara Barrett îşi trase iute hainele pe ea şi se repezi în jos pe scări. Unde era Wilson? Să cheme o trăsură. Vor merge de îndată înapoi în Shoreditch. Membrii familiei săriră în calea ei, încercând să o împiedice să plece. Se lăsa întunericul. Era deja epuizată. Asemenea aventură era riscantă chiar şi pentru un bărbat în putere. Pentru ea era nebunie curată. Aşa i-au spus.

Fraţii, surorile, toţi au înconjurat-o cu ameninţări, încercând s-o facă să se răzgândească, „ţipând la mine că sunt nebună de legat, încăpăţânată şi îndărătnică – mi-au spus cuvinte la fel de grele ca acelea cu care l-au întâmpinat pe domnul Taylor”.

Dar ea nu dădea înapoi. În cele din urmă şi-au dat seama că nu era de glumit cu ea. Oricare ar fi fost riscul, nu aveau altă alternativă decât să cedeze. Septimus a promis că, dacă Ba se întoarce în camera ei şi „îşi schimbă dispoziţia”, se va duce el însuşi la Taylor cu banii şi va aduce câinele înapoi.

Amurgul zilei de 5 septembrie se topi în bezna nopţii din Whitechapel. Uşa încăperii se mai dădu o dată de perete. Un bărbat păros îl înşfăcă pe Flush de ceafă şi-l ridică din colţul lui. Flush privi faţa hidoasă a vechiului său duşman fără să-şi poată da seama dacă urma să-l omoare sau să-i dea drumul. Mai păstra umbra unei amintiri, ca o fantomă, în rest nu-i mai păsa de nimic. Bărbatul se aplecă. Ce făceau degetele acelea grosolane la gâtul lui? Ţineau oare un cuţit sau un lanţ? Împiedicându-se, orbit de lumină, mergând pe picioare nesigure, Flush fu scos afară la aer.

În Wimpole Street, domnişoara Barrett nu avea poftă de mâncare. Oare Flush murise, sau trăia? Nu avea habar. La ora opt se auzi o bătaie în uşă; era obişnuita scrisoare de la domnul Browning. Dar, când uşa se deschise pentru a-i fi înmânată scrisoarea, altcineva dădu buzna înăuntru, odată cu misiva. Era Flush.

Se îndreptă glonţ la vasul lui mov. Îi turnară apă de trei ori la rând şi tot nu se sătura.

Domnişoara Barrett îl privi pe câinele năucit, speriat şi murdar care sorbea apa fără să se oprească. „Nu s-a arătat aşa de bucuros să mă vadă pe cât m-am aşteptat”, observă ea. Într-adevăr, el nu-şi dorea decât un singur lucru: apă curată.

Păi, domnişoara Barrett privise doar o clipă chipurile acelor oameni şi avea să le ţină minte toată viaţa, în timp ce el trăise în mijlocul lor timp de cinci zile, şi viaţa lui fusese în mâinile lor. Acum, că se întorsese între pernele lui, un singur lucru îi părea să aibă consistenţa realităţii: apa rece. Nu se mai oprea din băut. Vechii zei ai dormitorului – biblioteca, şifonierul, busturile – parcă nu mai aveau miez. Camera nu mai era o lume; era doar un adăpost, doar o vâlcea umbrită de o biată frunză de măcriş, într-o pădure în care stau la pândă fiare sălbatice şi se încolăcesc şerpi veninoşi, unde fiecare copac ascunde în dosul lui un ucigaş gata să lovească. În timp ce stătea culcat pe divan la locul lui, la picioarele domnişoarei Barrett, ameţit şi epuizat, în urechi îi răsunau încă urletele câinilor priponiţi şi ţipetele păsărilor îngrozite. Ori de câte ori se deschidea uşa, tresărea, aşteptând să apară bărbatul păros cu jungherul lui; dar era doar domnul Ke-nyon cu o carte în mână; sau domnul Browning, cu mănuşile lui galbene.

Acum se chircea şi se ferea şi de domnul Kenyon şi de domnul Browning. Nu mai avea încredere în ei. Acele feţe zâmbitoare şi prietenoase ascundeau trădare, cruzime şi amăgire. Mângâierile lor erau false. Îi era teamă

şi să o însoţească pe Wilson până la cutia poştală. Nici nu se mişca din loc până ce nu avea lanţul lui la gât. Când era întrebat „Săracul de tine, te-au răpit oamenii cei răi?”, îşi înălţa capul, gemea şi schelălăia. Pocnetul unui bici era de ajuns să-l facă se ia la goană pe scări şi să se ascundă. În casă se târa şi se adăpostea cât mai aproape de domnişoara Barrett. Ea singură nu-l abandonase. În ea mai avea o doză de încredere. Şi, încet-încet, ea căpăta din nou consistenţă. Murdar, istovit şi slab, zăcea tremurând la picioarele ei.

Pe măsură ce timpul trecea şi amintirile zilelor petrecute în Whitechapel începeau să pălească, Flush, culcat mereu lângă domnişoara Barrett pe divan, îi citea acum simţămintele cu mai mare uşurinţă ca oricând. Fuseseră despărţiţi; acum erau din nou împreună. Adevărul era că nu fuseseră niciodată mai apropiaţi. Orice tresărire a ei, orice freamăt, îl străbăteau deopotrivă şi pe el.

Iar ea tot tresărea şi tot fremăta. Primirea unui pachet îi dădu fiori. Îl desfăcu şi scoase din el, cu degete tremurătoare, o pereche de cizme. Le ascunse imediat într-un colţ al

dulapului. Se aşează la loc, ca şi cum nu s-ar fi întâmplat nimic; dar ceva se întâmplase. Când rămaseră singuri, se ridică şi scoase din sertar un colier cu diamante. Scoase apoi cutia cu scrisorile domnului Browning. Aranjă cizmele, colierul şi scrisorile într-un geamantan, după care – ca şi când ar fi auzit paşi pe scară – împinse

geamantanul sub pat şi se culcă la loc, acoperindu-se din nou cu şalul. Flush presimţea că aceste taine, aceste lucruri făcute pe furiş anunţau o criză ce se apropia. Oare vor fugi împreună? Aveau oare să evadeze din această lume îngrozitoare de hoţi de câini şi de tirani? Ce bine ar fi fost să fie aşa! Tremură şi scoase un schelălăit de emoţie; domnişoara Barrett îi ceru, cu voce scăzută, să se liniştească; iar el se supuse de îndată. Ea însăşi era tăcută. Ori de câte ori intrau fraţii şi surorile ei, o găseau lungită pe divan, calmă. Tot întinsă rămânea când vorbea cu domnul Barrett, aşa cum stătuse întinsă şi vorbise întotdeauna cu el.

Dar în ziua de sâmbătă, 12 septembrie, Flush o văzu pe domnişoara Barrett făcând un lucru pe care nu-l mai făcuse niciodată. Se îmbrăcă de parcă voia să iasă după micul dejun. Mai mult, în timp ce o privea îmbrăcându-se, Flush înţelese, după expresia de pe chipul ei, că nu avea să-l ia cu ea. Pornea într-o misiune secretă, doar a ei. La ora zece, Wilson intră în cameră. Şi ea era îmbrăcată ca pentru plimbare. Au ieşit împreună, iar Flush a rămas pe divan să le aştepte.

După o oră şi ceva, domnişoara Barrett se întoarse singură. Nici nu l-a privit – părea că nu vede nimic în jur. Îşi scoase mănuşile

şi, preţ de o secundă, pe unul din degetele mâinii stângi, Flush văzu sclipind un inel de aur. Apoi o urmări în timp ce îşi scotea inelul şi îl adăpostea în întunericul unui sertar. Apoi se întinse, ca de obicei, pe divan. El i se alătură, aproape neîndrăznind să respire, pentru că ştia că lucrul care se întâmplase – şi sigur se întâmplase ceva – era o taină ce trebuia ţinută cu orice preţ.

Viaţa în dormitor trebuia neapărat să se desfăşoare la fel ca întotdeauna. Deşi totul se schimbase. Simpla fluturare a vântului în storuri îi părea lui Flush să conţină mesaje încifrate. Luminile şi umbrele care alunecau peste busturi păreau şi ele să trimită mesaje şi chemări. Toate obiectele din

cameră erau parcă la curent cu schimbarea; se pregăteau pentru ceva. Dar acel ceva era tăcut şi bine ascuns. Fraţii şi surorile ei au intrat şi au ieşit după obicei. Domnul Barrett a venit seara, ca de obicei. A verificat dacă friptura fusese consumată, dacă vinul a fost băut. Domnişoara Barrett a râs şi a stat de vorbă, şi nimeni nu a bănuit că ascunde ceva.

Când a rămas singură, a tras geamantanul de sub pat şi l-a umplut în grabă, fără zgomot, cu urechile ciulite. Se vedea limpede cât era de încordată.

Duminică, atunci când bătuseră clopotele bisericii, cineva întrebase: „Unde bat clopotele?”. „Sunt clopotele de la biserica Marylebone”, a răspuns domnişoara Henrietta. Flush o văzuse pe domnişoara Barrett albindu-se la faţă. Dar nimeni altcineva nu observase.

A trecut ziua de luni, apoi marţi şi miercuri şi joi. Zilele au alunecat sub o pătură de linişte; s-a mâncat, s-a discutat şi s-a stat în tihnă pe divan, ca de obicei. Flush tresărea în somnul lui agitat şi visa că stăteau amândoi ghemuiţi sub ferigi şi frunzişuri, într-un codru imens. O mână a dat la o parte frunzişul şi s-a trezit. Era întuneric. Era întuneric; în acel întuneric o văzu pe Wilson intrând pe furiş în odaie, trăgând geamantanul de sub pat şi ducându-l afară, totul fără nici cel mai mic zgomot.

Era vineri noaptea, pe 18 septembrie. Toată dimineaţa de sâmbătă aşteptase, culcat, aşa cum aşteaptă cineva care ştie că în orice clipă va cădea o batistă sau se va auzi un fluierat în surdină, şi acestea vor fi semnale ale apropierii vieţii sau a morţii. O privi pe domnişoara Barrett în timp ce se îmbrăca. La patru fără un sfert, Wilson intră pe uşă. Apoi veni semnalul: domnişoara Barrett îl luă în braţe. Se ridică şi se îndreptă către uşă. Se opri şi, preţ de o clipă, priviră

amândoi în jur. Divanul şi fotoliul domnului Browning de lângă el erau la locul lor. Busturile şi mesele erau la locul lor. Soarele se strecura printre frunzele de iederă iar transperantul pictat cu siluete de ţărani plimbându-se flutura în afară. Totul era ca întotdeauna. Totul părea încremenit în aşteptarea a milioane de clipe ce aveau să se scurgă mai departe, la fel ca până atunci. Numai că, pentru domnişoara Barrett şi Flush.

Acestea erau ultimele. Domnişoara Barrett închise uşa în urma ei, fără zgomot.

Tot fără zgomot coborâră treptele, trecând prin dreptul salonului, al bibliotecii, al sufrageriei. Toate arătau ca de obicei; miroseau la fel; era linişte; toate păreau să moţăie în ceasul acela al după-amiezii fierbinţi de septembrie. Catiline dormea şi el în hol, pe preşul lui.

Ajunseră la uşa de la intrare şi răsuciră încet mânerul. Afară îi aştepta o trăsură.

„La Hodgson's", spuse domnişoara Barrett. Vorbise aproape în şoaptă. Flush stătea nemişcat pe genunchii ei. Pentru nimic în lume nu ar fi tulburat acea linişte covârşitoare.

Ilustraţie pagina 103: Santa Prassede, Ranconezzo

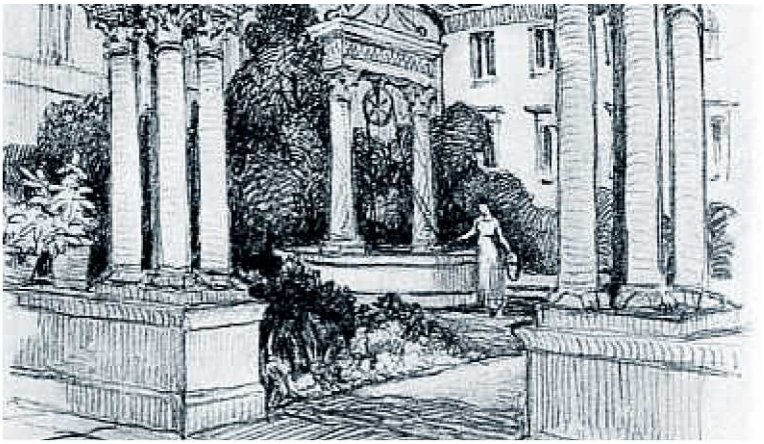

Capitolul 5

Italia

Au trecut ore, zile, săptămâni ce păreau că nu se mai termină, de beznă, de huruială; de lumini neaşteptate; şi apoi de tuneluri nesfârşite, care-i afundau în tenebre; de zgâlţâială care te arunca de colo-colo; de urcări fulgerătoare în lumină, străbătute de imaginea chipului domnişoarei Barrett privindu-l în ochi – după aceea de un cortegiu de copaci şi linii subţiri şi şine şi case înalte, smălţuite cu picăţele lucitoare – căci câinii călătoreau, după barbarul obicei de atunci al căilor ferate, vârâţi în cutii. Însă lui Flush nu-i era teamă; evadau; între ei şi tirani, între ei şi hoţii de câini se aşterneau depărtările. Aşa, n-ai decât să hurui şi să scrâşneşti; huruie, scrâşneşte până nu mai poţi, îşi spunea el în barbă, pe măsură ce trenul îl arunca încolo şi încoace; numai să nu mai aud de Wimpole

Street şi Whitechapel.

În sfârşit, se deschise o mare de lumină; zăngănitul se stinse. Se auzeau triluri de păsări şi copaci oftând. Sau era clipocitul apei? Deschizând în sfârşit ochii, scuturându-şi blana, Flush văzu... văzu cea mai uimitoare privelişte din lumea asta. Era domnişoara Barrett, pe o stâncă, în mijlocul unui vârtej de ape. Copacii se plecau deasupra ei; apele râului goneau dedesubt. Era în pericol. Dintr-un salt, Flush ajunse în mijlocul curentului şi îşi făcu drum până la ea, stropind totul în jur.

— Şi uite aşa te-am şi botezat, în numele lui Petrarea, zise domnişoara Barrett, în timp ce el se cocoţa pe stâncă, pentru a se aşeza lângă ea.

Spunea asta pentru că se aflau la Vaucluse[11], şi piatra pe care stăteau amândoi trona în mijlocul fântânii lui Petrarca.

Şi iarăşi huruit, şi iarăşi scrâşnete; apoi iar a fost ridicat şi iarăşi aşezat pe un pământ nemişcător; întunecimea s-a risipit iar; lumina l-a potopit; şi s-a simţit viu, şi treaz, şi buimăcit – şi se pomeni deodată că stă întins pe o pardoseală roşie, într-un salon uriaş şi gol, inundat de lumină. Se ridică şi începu să ţopăie încoace şi-ncolo, amuşinând, pipăind

11 Vaucluse - adevărat loc de pelerinaj pentru poeţi, în Franţa. Poetul italian Francesco Petrarca (1304 -1374) a locuit şi scris aici.

totul. Nu era niciun covor în încăpere, şi nu exista şemineu. Nu erau fotolii, şi nu era niciun divan, şi nu erau rafturi cu cărţi, şi nu erau statui. Arome necunoscute şi grele îi gâdilară nările, făcându-l să strănute. Lumina, crudă şi limpede, de o infinită limpezime, îi luă ochii. Nu se aflase niciodată într-o odaie – dacă într-adevăr odaie era aceasta – care să fie atât de puternică, atât de strălucitoare, atât de mare, atât de goală. Domnişoara Barrett arăta mai micuţă ca oricând – şedea pe un scaun, în faţa unei măsuţe, în mijloc.

Apoi Wilson îl scoase în aer liber. Soarele îl orbi, apoi îl orbi umbră. O parte a străzii frigea ca jarul; cealaltă te îngheţa. Treceau femei învăluite în blănuri, şi totuşi purtau umbrele ca să se apere de soare. Iar pavajul era uscat ca un os. Deşi era la mijloc de noiembrie, nu se vedea nici urmă de noroi, nicio băltoacă, nimic nu era care să îi ude lăbuţele sau să-i năclăiască blana. Nu se vedeau nicăieri scări spre subsol, şi nici grilaje în faţa caselor. Şi nimic din zăpăceala de mirosuri care îi distrăgea mereu atenţia când se plimba pe Wimpole Street sau pe Oxford Street. Pe de altă parte, straniile arome noi care veneau dinspre colţurile edificiilor de piatră dură de la capătul străzilor, dinspre zidurile palide şi uscate, erau neobişnuit de tari şi ciudate. Din spatele

unei cortine negre îi ajunse la nări un miros uimitor şi dulce, care

plutea în aer ca un nor; se opri brusc, cu lăbuţele ridicate, să îl inspire cu poftă; şi se mişcă într-acolo, dând la o parte cortina cu botul. Nu apucă să vadă decât o încăpere zgomotoasă şi străbătută de lumini, foarte înaltă şi goală; pentru că Wilson sări după el şi, cu un ţipăt de groază, îl smuci înapoi în stradă.

Îşi continuară plimbarea. Zgomotul străzii era din ce în ce mai asurzitor. Toţi păreau să ţipe, cu vocile lor ascuţite, în acelaşi timp. Zumzetul scăzut, solid şi adormitor al Londrei era înlocuit aici de un duduit, un strigăt, un zornăit şi un urlet continuu, de plesnituri de bici şi dangăte discordante de clopot.

Flush era împins când la dreapta când la stânga, la fel şi Wilson. Fură nevoiţi să iasă de pe trotuar şi să urce înapoi de douăzeci de ori, ca să evite ba o trăsură, ba un bou răzleţ, ba un detaşament de soldaţi, ba o turmă de capre. Se simţea mai tânăr, mai sprinten ca niciodată în aceşti din urmă ani. Deşi buimăcit, era în al nouălea cer; căzu lat pe pardoseala cu dale roşii şi dormi buştean pe patul cel tare, cum nu dormise vreodată pe pernele moi din odaia din Wimpole Street.

Dar în curând Flush avea să simtă deosebirile mai profunde dintre Londra şi Pisa – căci Pisa se numea oraşul acesta în care poposiseră acum. Până şi câinii erau aici diferiţi. În Londra, nici dacă te duceai la cutia poştală nu scăpai fără să dai nas în nas cu vreun reprezentant al celor şapte faimoase familii din clanul spanielilor sau al vreunei alte rase nobile, fie el mops sau retriever, buldog, mastif, collie, Terra-Nova, Saint Bernard ori fox terrier. Fiecare cu numele lui, fiecare cu rangul bine demarcat. Aici, însă, în Pisa, deşi erau câini peste tot, nu exista nicio scară socială canină; toţi până la unul – oare era posibil aşa ceva? – erau corcituri. Din câte vedea el, aici nu erau decât câini şi atât – câini cenuşii, câini galbeni, câini dungaţi, câini cu pete; nu găseai un singur spaniel, un collie, un retriever ori un mastif, nici să dai cu tunul. Să nu fi avut Clubul Canin, aşadar, nicio jurisdicţie în Italia? Să nu fi auzit italienii de Clubul Spanielilor? Oare nicio lege nu era, ca să decreteze condamnarea la moarte a moţului, să încălzească la sân urechiuşa în formă de lob, să cultive cu

drag piciorul frumos franjurat şi să insiste cu patimă că sprânceana trebuie să fie arcuită, nu ascuţită? Din câte se vedea, nu era. Flush începu să se simtă ca un prinţ în exil. Era singurul aristocrat în mijlocul

prostimii. Era singurul cocker spaniel pur sânge din întregul târg al Pisei.

Ani de zile fusese Flush învăţat să se considere un aristocrat. Legea vasului mov şi a lanţului i se întipărise adânc în suflet. Aşadar nu e de mirare că noul mediu îl năucea. Nimeni nu îl poate judeca prea aspru pe un Howard ori pe un Cavendish dacă, plantat în mijlocul unui roi de sălbatici care locuiesc în bordeie ca vai de lume, din vreme în vreme se mai lasă copleşit de nostalgie şi îşi aminteşte cu drag de Chatsworth, de covoare roşii şi de balcoane împodobite cu blazoane, de felul în care lumina se filtra prin sticla ferestrelor pictate. Trebuie să recunoaştem, Flush avea ceva sânge de snob; Miss Mitford remarcase această trăsătură a caracterului lui cu mulţi ani în urmă; şi sentimentul acesta, înăbuşit în vremea când se aflase la Londra, între alţii ca el sau mai buni decât el, se trezise la viaţă acum, când vedea că este superior, când se simţea unic. Deveni aşadar sfidător şi obraznic. „Flush s-a transformat într-un monarh absolut şi e în stare să te latre până ce îţi iei lumea în cap, dacă are el chef să îi deschizi uşa”, scrise doamna Browning. „Robert”, scria ea mai departe, „jură că sus-numitul Flush socoteşte că el, adică soţul meu, a fost adus pe lume numai şi numai cu acest scop precis, de a fi sluga lui, şi trebuie să recunosc că nu pare să

se fi înşelat prea tare”.

„Robert, soţul meu”... Ei bine, da, Flush se schimbase – însă iată că se schimbase şi ea. Nu era numai faptul că se chema *doamna Browning* acum; că etala inelul de aur de pe deget şi el sclipea în soare; nu, se schimbase cu adevărat, la fel de mult ca Flush.

Flush o auzea spunând aceste cuvinte – „Robert, soţul meu” – de cincizeci de ori pe zi, şi întotdeauna erau încărcate de un sentiment de mândrie care lui îi făcea blana să se zbârlească şi inima să-i tresară. Şi nu numai limbajul ei se schimbase. Era cu totul alta, din cap până-n picioare. Acum, de pildă, în loc să soarbă o gură de vin de Porto cât un dege

tar, şi după aceea să se plângă că o doare capul, dădea pe gât un ditamai paharul de Chianti, după care dormea dusă. Întotdeauna exista acum o rămurică înflorită de portocal pe masa din salon, în locul fructului singuratic, îngălbenit, stătut şi uscat dinainte. Apoi, în loc să ia caleaşca până în Regent’s Park, o vedea cum îşi trăgea în picioare o pereche de ghete groase şi se apuca să se caţere pe stânci. În loc să stea înţepaţi pe bancheta unei trăsuri care să-i ducă huruind în Oxford Street, iată-i acum clătinându-se într-o birjă şubredă ce alerga zăngănind din toate încheieturile spre lac,

unde se puneau pe privit munţii; iar când se simţea istovită, nu se mai grăbea să cheme cabrioleta; ci doar stătea pe stâncă şi se uita la şopârle. Îi plăcea nespus să stea la soare; îi plăcea nespus şi frigul. Punea pe foc buşteni de pin din pădurea ducelui dacă se făcea prea frig. Stăteau amândoi în dogoarea flăcărilor, ascultând cum trosneau lemnele şi trăgând cu putere în piept mireasma lor puternică, plină de arome.

Şi ea nu mai contenea să laude Italia, comparând-o cu Anglia. „Bieţii englezi", spunea ea, ar trebui să înveţe ce-i bucuria. „Au nevoie să se purifice – nu prin foc, ci prin soare". Aici, în Italia, găsiseră libertatea şi viaţa şi bucuria pe care le hrăneşte soarele. Nu vedeai nicăieri bărbaţi sărind la bătaie, şi nu îi auzeai înjurând; nu existau italieni beţi; nu putea să nu se gândească la „chipurile acelor bărbaţi" din Shoreditch. Nu pierdea nicio ocazie să laude Pisa şi să spună cât de mult o preferă Londrei. Pe străzile din Pisa femeile drăguţe puteau să se plimbe singure; doamne impecabile aruncau întâi lăturile în stradă şi apoi se prezentau la Curte, înveşmântate ca nişte prinţese. Pisa, cu clopotele ei, cu câinii maidanezi, cu cămilele ei[12], cu pădurile ei de pini, era infinit mai bună decât Wimpole Street şi uşile de mahon

12 În regiunea Pisei, familia de Medici a crescut cămile (iniţial un dar de la beiul Tunisiei) încă din secolul al XVII-lea. În veacul următor, numărul lor a ajuns la 200. Ultima se pare că a murit în zilele noastre, în 1976.

ori cotletele de miel de acolo. Şi uite aşa se face că, în fiecare zi pe când dădea pe gât un pahar de Chianti şi mai rupea o crenguţă dintr-un por

tocal, doamna Browning lăuda Italia şi îi plângea de milă bietei, anostei, umedei, neînsoritei, tristei, costisitoarei, convenţionalei Anglii.

În mintea lui Wilson, însă, blazonul britanic se păstra încă viu. Imaginea majordomilor şi a încăperilor de la subsol, a uşilor de la stradă şi a perdelelor, nu s-a lăsat ştearsă din amintirea ei cu una cu două. Conştiinţa o împinse chiar să plece dintr-o galerie de picturi, „indignată de indecenţa zeiţei Venus”. Iar mai târziu, când, prin amabilitatea unui amic, i se permise să arunce o privire pe furiş în interiorul strălucitor al Marii Curţi Ducale, Wilson încă mai continua să susţină, cu loialitatea ei de neclintit, cauza Curţii de la St. James, a superiorităţii ei şi a minunăţiilor aflate acolo. „Totul aici arată ponosit”, raportă ea, „faţă de minunata noastră Curte a Angliei”. Numai că, privind ea mai bine, numai ce se arătă ochilor ei superba siluetă a unui bărbat din corpul de gardă al Marelui Duce[13]. Şi el îi puse pe jar inima; judecata începu să i se clatine; şi

13 Se referă la Leopold al II-lea, Marele Duce *(Granduca)* al Toscanei între 1824 şi 1859.

standardele i se răsturnară cu susul în jos. Pasămite Lily Wilson se îndrăgostise nebuneşte de sig-nor Righi[14], garda ducală.

Şi, dacă doamna Browning îşi explora noua libertate, extaziată de descoperirile pe care le făcea, tot aşa şi Flush – el îşi făcea propriile descoperiri, îşi explora propria libertate. Înainte să părăsească Pisa – în 1847, când s-au îndreptat spre Florenţa – Flush se confruntase deja cu straniul şi tulburătorul adevăr că legile de la Clubul Canin nu sunt universale. Fu nevoit până la urmă să recunoască, cu greu, că un mic ciuf pe frunte nu constituie neapărat un defect fatal. Şi, neavând încotro, îşi revizui vechea scară de valori. Îşi punea şi în practică, la început cu timiditate, această schimbare de mentalitate cu privire la societatea câinească. Din zi în zi era, aşadar, tot mai democrat. Încă de când se aflau în Pisa, doamna Browning remarcase: „Iese în fiecare zi şi le vorbeşte în limba italiană căţeilor de prin partea locului”.

Odată ajuns în Florenţa, ultimele zale ale cătuşelor nevăzute se rupseră. Clipa eliberării se petrecu în *Caseine*. Cum alerga el prin iarba de acolo, cu fire „precum smaraldul” şi „veseli fazani în zbor”, Flush se pomeni că îşi aminteşte de Regent’s Park şi

14 **Vezi nota autoarei la pagina 143.**

de anunţurile de acolo: „Câinii trebuie ţinuţi în lesă”. Ce se alesese de acest „trebuie” acum? Unde era lanţul? Unde erau paznicii parcului şi unde le era bastonul? Departe, duse pentru totdeauna erau, împreună cu răpitorii de câini şi Cluburile Canine şi Spaniel Club, cu aristocraţia lor coruptă cu tot! Duse erau de-acuma toate, şi trăsurile cu patru roţi şi cabrioletele împopoţonate! Gata cu Whitechapel şi Shoreditch!

Şi Flush o lua la fugă, şi alerga cât îl ţineau picioarele; blana lui scânteia; ochii aruncau flăcări. Simţea că lumea întreagă e tovarăşa lui. Toţi câinii erau fraţii lui. Nu mai avea ce face cu o lesă, în această nouă lume; nu avea nevoie de apărare. Dacă domnul Browning îşi întârzia plimbarea de seară – el şi Flush erau acum cei mai buni prieteni – Flush îl chema la ordine cu tupeu. „Se ridică în picioare în faţa lui şi latră în modul cel mai tiranic cu putinţă”, remarca doamna Browning, cu oarece iritare – căci legătura ei cu Flush îşi pierduse mult din intensitatea de odinioară; nu mai avea nevoie acum de blăniţa lui roşie, de ochii lui strălucitori, ca să înlocuiască tot ceea ce nu trăise încă; acum îl avea pe propriul ei Pan, îl găsise printre vii şi măslini; şi seara el era tot acolo, lângă focul de pin al nopţilor. Deci, dacă domnul Browning se mocăia prea mult înainte să iasă, Flush se ridica în două

picioare şi lătra; dar dacă domnul Browning prefera să stea în casă şi să scrie, pentru Flush era totuna. Acum era independent.

Florile de glicină şi cele de salcâm galben ascundeau zidurile; copacul lui Iuda aprindea scântei în grădini; lalelele sălbatice smălţuiau câmpul. La ce bun să mai aştepte? O zbughea afară. Era propriul lui stăpân acum. „Se plimbă de unul singur şi se întoarce după mai multe ore", scria doamna Browning, „cunoaşte fiecare străduţă din Florenţa – face numai cum îl taie capul. Aici niciodată nu mi-e teamă că o să i se întâmple ceva" adăuga ea, şi un zâmbet i se aşternea pe

chip, amintindu-şi orele de agonie prin care trecuse în Wim-pole Street şi hoarda de bandiţi ce aşteptau în Vere Street să îl înşface pe Flush de lângă roata trăsurii, când uitase să-i pună lesa. Frica era un sentiment necunoscut în Florenţa; aici nu existau răpitori de câini şi, se prea poate să-şi fi urmat ea şirul gândurilor, nu existau taţi.

Şi totuşi, dacă e să fim sinceri până la capăt, nu ca să se zgâiască la picturi ori ca să intre pe furiş în biserici întunecoase pentru a le admira frescele îngălbenite de vreme o ştergea Flush de acasă, când uşile Casei Guidi erau deschise. O făcea pentru a căuta

un lucru, şi pentru a se bucura de lucrul acela, lucrul care i se refuzase atâţia ani. Odată, pe câmpurile din comitatul Berkshire, chemarea zeiţei Venus îi răsunase ca o muzică în urechi, cu sălbaticele-i acorduri; se iubise cu căţeluşa domnului Partridge; apoi ea îi adusese pe lume copilul. Începuse să audă din nou aceeaşi chemare, răsunând pe uliţele Florenţei, numai că acum, după atâţia ani de tăcere, sunetul era încă şi mai tulburător, şi mai impetuos. Acum Flush înţelegea un lucru necunoscut de om – iubirea cu puritate, iubirea cu simplitate, iubirea întreagă; iubirea care nu cunoaşte griji; iubirea care nu cunoaşte ruşine; şi nici remuşcare; care este şi apoi încetează să fie, precum o albină, care acum poposeşte pe o floare, acum a plecat. Astăzi e un trandafir, mâine un crin; e când un ciulin sălbatic de pe câmp, când o superbă şi nobilă orhidee înfoiată din grădină. La întâmplare, fără nicio grijă, pe toate le îmbrăţişa Flush – pe cockeriţa cu pete de pe uliţă, şi pe cea cu blana vărgată, sau pe maidaneza cu blăniţa galbenă – nu avea nicio importanţă pe care. Pentru Flush era totuna. Urma chemarea lui Venus de oriunde ar fi venit ea şi oriunde i-ar fi purtat vântul notele. Iubirea era totul; iubirea era de-ajuns.

Nimeni nu îl certa pentru escapadele lui. Tot ce făcea domnul Browning era să

izbucnească în râs – „e de-a dreptul ruşinos pentru un câine respectabil ca el” – când iarăşi se întorcea Flush acasă târziu în noapte, sau chiar în zori. Până şi doamna Browning râdea, când îl vedea căzând lat pe podea şi dormind dus, întins peste stema familiei Guidi sculptată în scagliola. Căci la Casa Guidi încăperile erau simple. Toate

obiectele acelea drapate care populaseră zilele lui de izolare şi singurătate pieriseră. Patul era acum pat; lavaboul era lavabou. Fiecare lucru era el însuşi, niciodată altceva. Cele doar câteva scaune vechi sculptate în abanos se pierdeau în salonul imens. Deasupra căminului atârna o oglindă cu doi amoraşi în care stăteau lumânările. Doamna Browning renunţase la vechile ei şaluri indiene. Acum purta un văl ţesut din mătase subţire şi luminoasă, care îi plăcea foarte mult soţului ei. Până şi părul ei era altfel pieptănat. Când soarele asfinţea şi se ridicau storurile, ea ieşea pe balcon, înveşmântată în muselină albă, şi îl măsura cu piciorul. Tare îi mai plăcea să stea acolo, ca să privească trecătorii şi să asculte zumzetul străzii.

La scurt timp după sosirea în Florenţa, într-o noapte izbucni un asemenea tămbălău afară, de unde ajungeau la ei ţipete şi tropăit de picioare, încât dădură toţi fuga pe balcon să vadă ce se întâmplă. O mare de oameni se

unduia dedesubt. Purtau pancarte[15], strigau şi cântau. Toate ferestrele erau acum pline de chipuri; toate balcoanele erau înţesate de siluete. De la geamuri, oamenii aruncau flori şi frunze de dafin spre cei de jos; iar oamenii din stradă – bărbaţi plini de morgă, femei tinere cuprinse de voioşie – se sărutau şi îşi ridicau pruncii spre oamenii de la balcoane. Domnul şi doamna Browning se aplecară peste balustradă ca să bată din palme, şi nu se mai opreau. Trecea pancartă după pancartă. Torţele îşi aruncau lumina peste literele lor. „Libertate” – scria pe una; „Italia unită” scria pe alta; şi „În memoria martirilor” şi „Viva Pio Nono”[16] şi „Viva Leopoldo Secondo” – vreme de trei ceasuri încheiate şi jumătate pancartele curseră şi oamenii ovaţionară şi doamna şi domnul Browning nu se des

prinseră de la locul lor de pe balcon, cu cele şase lumânări aprinse, făcând necontenit cu mâna spre cei de jos.

O vreme, chiar şi Flush încercă să le ţină şi el isonul; se bucură şi el cât putu, ridicat între cei doi, sprijinindu-se cu lăbuţele de

15 Pe 12 septembrie 1847, zi ce marca prima aniversare a căsătoriei celor doi poeţi, florentinii au ieşit în stradă să sărbătorească faptul că Leopold tocmai permisese populaţiei să formeze o gardă civică, prilej de mare bucurie pentru tot oraşul. Imediat, Elizabeth se apucă să scrie „Meditaţie în Toscana" şi, îndrăgostită de cultura Italiei, îmbrăţişând cauza unirii ei, o transformă în sursă de inspiraţie pentru scrierile de mai târziu.

16 Viva Pio Nono - „Trăiască Papa Pius" . Este vorba despre Papa Pius al IX-lea (1792-1878), ales papă în iulie 1846.

pervaz. Până la urmă însă – gata, nu mai putea să se abţină – se dădu bătut şi trase un căscat. „A trebuit să mărturisească”, fu remarca doamnei Browning, „că găseşte toată tevatura asta cam exagerată, prea se lungea”. I se ură-se, şi îl cuprinse deodată cheful să riposteze, să le-o zică pe-aia dreaptă. Ce era toată chestia asta? se întreba. Şi cine o mai fi fost şi ducele ăsta aşa mare, şi ce le promisese? Ce atâta fericire? Totul arăta absurd – căci de-acuma extazierea doamnei Browning, care tot făcea cu mâna şi nu se mai oprea, începuse să-l cam calce pe nervi. Entuziasmul ăsta general pentru un simplu duce era cu totul anormal, socoti el.

Şi, deodată, exact atunci când Marele Duce trecea prin dreptul lor, ceva îi atrase atenţia: un căţel se oprise la poarta lor. Profitând de neatenţia doamnei Browning, care era prea ocupată cu uralele entuziaste, Flush se sustrase de pe balcon şi pe-aici ţi-e drumul. Printre pancarte, tăindu-şi drum prin mijlocul gloatei, o urmă. Iar ea alerga departe, tot mai departe în inima Florenţei.

Strigătele de-abia se mai auzeau în depărtare; uralele se stinseră până ce nu se mai auzi nimic. Luminile torţelor se stinseseră şi ele. Doar o stea sau două îşi mai cerneau lumina în apele lui Arno, pe ţărmul căruia Flush şi cockeriţa lui cu pete stăteau

acum culcaţi unul lângă altul, ghemuiţi în carcasa unui vechi coş rupt şi afundat în noroi. Şi petrecură acolo, în extazul dragostei lor, până ce soarele se ridică bine pe cer.

Se întoarse acasă de-abia dimineaţa, la ora nouă, iar doamna Browning îl salută cu un ton de-a dreptul ironic – măcar să fi făcut bine să ţină minte că era aniversarea căsătoriei ei. Dar bănuia că „se simţise bine pe unde umblase”. Şi avea mare dreptate. În vreme ce o gloată de patruzeci de mii de oameni care se călcau în picioare, un mare duce cu promisiunile lui şi aspiraţiile înflăcărate ale pancartelor îi ţinuseră ei de urât, prilejuindu-i o inexplicabilă plăcere, el găsise

de o mie de ori mai multă plăcere în compania căţeluşei lui pripăşite la poartă.

Nu încape nici urmă de îndoială că doamna Browning şi Flush ajunseseră la concluzii diametral opuse la capătul expediţiilor lor de descoperiri – ea aflase un Mare Duce, el, o cockeriţă pătată; şi totuşi legătura dintre ei doi nu se putea rupe cu una cu două. Nu trecu prea mult timp după ce Flush azvârlise verbul *a trebui* la gunoi şi începuse să prindă gustul libertăţii, alergând ca vântul prin iarba verde ca smaraldul a grădinilor din Caseine, cu fazanii care-şi

umflau penele roşii şi aurii, când un nou junghi îi străpunse inima. Şi asta îl aduse din nou cu botul pe labe.

La început a fost doar o scânteie – ceva care îi dădu numai un pic de gândit – doar că doamna Browning a început, în primăvara lui 1849, să îşi facă prea mult de lucru cu acul şi aţa. Ceva îl nedumerea pe Flush, când o privea. Ştia că nu se pricepuse niciodată la cusut. Apoi mai băgă de seamă că Wilson mutase un pat de la locul lui şi apoi deschisese un sertar în care vârâse nişte rufe albe. Ridicând ochii din podeaua cu pardoseală roşie începu să privească în jur, să asculte atent. Iar avea să se întâmple ceva rău? Căuta semne, aşteptându-se să fie scoase cuferele de călătorie şi să se facă simţită iar febra pregătirii bagajelor. Oare urma o altă evadare, o nouă fugă? Încotro aveau să fugă, şi de cine? Nu există niciun pericol aici, o asigură el pe doamna Browning. În Florenţa nu aveau niciun motiv din lume să se teamă de domnul Taylor ori de capetele de câini înfăşurate în hârtie maronie. Ceva îl încurca. Erau semne de schimbare, însă ele nu se refereau, aşa cum le citea el, la o evadare. Nu, mai degrabă se refereau, şi asta într-un fel mult, mult mai misterios, la o *aşteptare*. Ceva se apropia, ceva inevitabil; şi totuşi de temut – simţea asta în vreme ce o privea pe doamna

Browning cosând în fotoliul ei, împăcată, liniştită, hotărâtă.

Treceau săptămâni întregi şi ea abia dacă mai ieşea din casă. Părea să stea în aşteptarea unui eveniment grozav. Oare trebuia să meargă singură la întâlnire cu un ins de teapa ticălosului acela de Taylor, care o să tabere asupra ei cu o ploaie de lovituri şi nimeni nu-i va sări în ajutor? Era limpe

de că nu se pregăteau de o fugă. Nu fusese strâns niciun bagaj. Şi nimeni nu părea că avea să plece *din* casă – mai degrabă cineva se pregătea să intre *în* casă. Cuprins de o agitaţie plină de gelozie, Flush studia chipul fiecărui nou-venit, lady sau gentleman, din cap până-n picioare. Şi erau mulţi – Miss Blagden, Mr. Landor, Hattie Hosmer, Mr. Lytton – tot mai mulţi vizitatori treceau pragul Casei Guidi. Şi, ceas după ceas, zi după zi, doamna Browning stătea mai departe în fotoliul ei, cosând liniştită.

Până într-o zi, la început de martie, când doamna Browning nici nu mai apăru în salon. Mulţi alţii, în schimb, intrau şi ieşeau de zor; şi aveau aşa un aer de oameni care şi-au pierdut cumpătul, în timp ce intrau şi ieşeau, că Flush se ascunse sub canapea. Erau oameni care coborau tropăind scările sau le urcau, care apăreau în fugă şi se chemau

unul pe altul în şoaptă, cu voci stranii şi înăbuşite, care nu erau ale lor. Îi auzea mişcându-se încoace şi încolo în dormitor. Se târî şi mai în spate, ghemuindu-se în întunecimea de sub canapea. Ştia, cu fiecare por al fiinţei lui, că un lucru avea să se schimbe – şi ceva îngrozitor avea să se întâmple. Aşa pândise şi atunci, cu mulţi ani în urmă, pasul omului cu glugă pe trepte. Atunci, când uşa se deschisese larg şi domnişoara Barrett exclamase: „Domnule Browning!” Cine avea să vină de data aceasta? Ce necunoscut avea să se ascundă sub

glugă?

Pe măsură ce ziua înainta, observă că rămânsese complet singur. Zăcea uitat în salon, fără mâncare şi fără apă; puteau să dea târcoale uşii şi o mie de cockeriţe la un loc şi el nu s-ar fi clintit de acolo. Căci fiecare nou ceas care trecea îi întărea presimţirea sumbră că un lucru de afară încerca să intre cu forţa în casă.

Aruncă o privire furişă printre ciucurii canapelei. Amoraşii care susţineau lumânările, cuferele de abanos, scaunele franţuzeşti, toate arătau aiurea, nelalocul lor; avea senzaţia că până şi el era împins cu forţă spre perete, numai ca să facă loc

lucrului acela nevăzut ce voia să intre. La un moment dat apăru domnul Browning, dar nu era propriu-zis domnul Browning; apoi intră Wilson, dar şi ea arăta altfel

şi se părea că ei puteau vedea prezenţa aceea nevăzută pe care el doar o simţea.

Într-un sfârşit, Wilson – arătând foarte îmbujorată şi cu hainele în neorânduială, dar cu un aer triumfător, îl luă în braţe şi îl duse la etaj. Şi intră cu el în dormitor. În încăperea umbroasă se auzea un behăit slab – şi ceva se zvârcolea pe pernă. Un animal viu. Independent de ei toţi, şi fără ca uşa de la stradă să se fi deschis o clipă, din ea însăşi, singură în odaie, doamna Browning se împărţise în două. Oribila creatură se zvârcolea şi mieuna lângă ea. Sfâşiat de mânie şi gelozie, şi pătruns de un dezgust profund pe care îi era cu neputinţă să şi-l ascundă, Flush se smulse din braţele care-l ţineau şi o luă la goană în jos pe scară.

Wilson şi doamna Browning strigară după el; îl momiră cu felurite bucate alese; însă totul fu în zadar. Se ghemui într-un colţ, cât mai departe de dezgustătoarea arătare, de prezenţa aceea respingătoare, şi o ţinu tot aşa, pornind în căutarea celor mai întunecate unghere ale casei, stând numai pe sub canapele. „Vreme de două săptămâni a fost

aşa cufundat în melancolia lui adâncă şi nu l-a clintit niciuna dintre trufandalele cu care l-am copleşit” – astfel fu nevoită să remarce doamna Browning, în mijlocul tuturor lucrurilor interesante care i se întâmplau. Şi, când o să ne apucăm, pentru că aşa trebuie să facem, să luăm minutele şi orele omeneşti şi să le turnăm în mintea lui de câine, şi vom băga atunci de seamă cum minutele se umflă şi devin ore iar orele se prefac în zile, n-o să exagerăm niciun pic dacă vom spune că „adânca melancolie” a lui Flush a durat cam şase luni încheiate în limba ceasului omenesc. Mulţi bărbaţi şi multe femei pe lumea asta şi-au uitat ura sau iubirile în mai puţin timp.

Numai că Flush nu mai era căţelul needucat şi neastâmpărat din Wimpole Street. Îşi primise lecţia. Luase bătaie de la Wilson. Fusese silit să înghită prăjituri stricate, deşi ar fi putut să le mănânce pe când erau proaspete; îşi jurase să iubească şi să nu muşte. Toate acestea le răsucea el în minte în vreme ce se ascundea sub canapea; şi, într-un târziu, ieşi de-acolo. Şi, ca şi atunci, primi şi recompensa. La început.

trebuie să recunoaştem, recompensa aceasta a fost subţire, ca să nu spunem că era de-a dreptul dezagreabilă. Bebeluşul[17] fusese

17 Singurul copil al soţilor Browning, Robert Wiedeman Barrett Browning, sau

pus cu burta în sus şi el, Flush, fu nevoit să se plimbe pe lângă el şi să se lase tras de urechi de ţânc. Dar procedă cu atâta eleganţă şi generozitate, nefăcând altceva, când era tras astfel de urechi, decât să îşi întoarcă încet capul „ca să sărute picioruşele goale, cu gropiţe”, încât nu trecură nici trei luni şi acest boţ de carne neputincios, nedezvoltat, plângăcios, miorlăitor ajunse să prefere compania lui, „cu tot ce comporta ea” – erau vorbele doamnei Browning – înaintea oricărei altei companii.

Şi, într-o bună zi, în mod cu totul ciudat, Flush se pomeni că îi întoarce afecţiunea. Nu aveau ei atâtea în comun? Oare nu semăna pruncul acesta cu Flush, în multe privinţe? Nu aveau ei doi aceleaşi opinii, aceleaşi gusturi? În privinţa peisajului, de pildă. Pentru Flush, toate peisajele din lume erau nişte scene insipide. Nu reuşise, în atâţia ani, să înveţe aşi concentra atenţia asupra munţilor. Când l-au luat cu ei în excursie la Vallombrosa toate splendorile ţinutului împădurit nu făcuseră decât să-l plictisească de moarte.

La câteva luni după venirea pe lume a pruncului, porniră iarăşi într-una dintre

---

Pen, se năştea pe 9 martie 1849. Elizabeth a suferit patru pierderi de sarcină, în martie 1847 şi martie 1848, şi în următorii doi ani după naşterea lui Pen. Pen a fost cel care a ales să publice scrisorile de dragoste ale părinţilor lui, după moartea tatălui, care le păstrase cu sfinţenie şi lăsase la discreţia fiului să facă cu ele ce crede el de cuviinţă.

lungile lor expediţii, cu o trăsură închisă. Copilul stătea în poala dădacei; Flush, pe genunchii doamnei Browning. Trăsura îşi continua drumul, tot mai departe, escaladând cu zgâlţâituri pantele Apeninilor. Doamna Browning nu-şi mai încăpea în piele de bucurie. Nu se mai putea nicicum desprinde de lângă fereastră. Şi nu îi mai ajungeau cuvintele limbii engleze ca să exprime tot ce simţea. „Priveliştea splendidă, ce-mi părea doar o nălucire, a Apeninilor, minunata bogăţie de forme şi culori, tranziţiile bruşte şi individualitatea vitală a acelor munţi, pădurile de castan aplecate sub propria lor greutate, ca şi cum ar sta să se oră

buşească în prăpăstiile adânci, stâncile despicate şi roase de torenţii plini de viaţă, şi culmile, o culme deasupra altei culmi, îngrămădindu-şi în stive existenţele grandioase, de ca şi cum s-ar fi născut din nimic, preschimbându-şi, în caznele acestei naşteri, culorile" – frumuseţea Apeninilor năştea cuvinte peste cuvinte, în asemenea avalanşă încât ajungeau să se lupte şi să se desfiinţeze unul pe altul.

Însă Flush şi bebeluşul nu simţeau nimic din acest soi de stimul, ori din această insuficienţă a cuvintelor. Ei tăceau. Flush „şi-a retras capul din fereastră şi n-a socotit că ar fi fost ceva demn de văzut...El afişează un

dispreţ suveran când vine vorba de copaci şi culmi şi altele asemenea” – a fost concluzia trasă de doamna Browning.

Trăsura mergea mai departe, huruind. Flush dormea, şi pruncul dormea şi el. Şi în sfârşit apărură luminile şi caii şi bărbaţii şi femeile, şi toţi treceau pe la fereastra trăsurii. Intraseră în sat. Într-o singură clipă simţurile lui Flush se treziră. „Ochii îi ieşiseră din cap, plini de curiozitate; a aruncat o privire spre est, apoi una spre vest, ca unul care îşi ia notiţe sau le compune în cap înainte de a le aşterne pe hârtie”. Pe el peisajul *omului* îl emoţiona, şi nu frumuseţea lucrului neînsufleţit. Frumuseţea, ca să îl tulbure pe Flush, ar fi trebuit să fie cristalizată într-o pulbere verde sau una violetă, şi împroşcată de cine ştie ce seringă celestă care să o sufle în jos pe tunelele cu franjuri care se întindeau în spatele nărilor lui; şi, chiar şi atunci, nu în cuvinte mari ar fi vorbit despre această emoţie, ci într-o tăcere extaziată. Acolo unde doamna Browning vedea, el mirosea; unde ea scria, el adulmeca.

Aici biograful se vede nevoit a-şi trage un pic sufletul. Dacă două sau trei mii de vorbe nu ajung pentru a explica ceea ce *vedem* – şi doamna Browning a trebuit să se recunoască învinsă de Apenini: „sunt lucruri pe care nu le pot transmite în aşa fel încât să

vă faceţi o idee” a admis ea – nu sunt mai mult de două cuvinte şi haide să spunem jumătate ca să definim ce *mirosim*. Nasul omenesc e ca şi cum n-ar exista. Cei mai mari poeţi ai lumii au mirosit fie roze fie bălegar – nimic din nesfârşitul şir de nuanţe dintre ele nu a

fost imortalizat în vreun fel. Dar lumea mirosurilor era cea în care trăia Flush în cea mai mare parte a timpului. Dragostea era în esenţă miros; forma şi culoarea erau miros; muzica şi arhitectura, legea, politica şi ştiinţa erau miros. Religia însăşi era miros. Este peste puterile noastre omeneşti să încercăm a descrie cea mai simplă experienţă a lui, în faţa unui cotlet sau a unui biscuit. Nici chiar domnul Swinburne[18] în persoană n-ar fi putut descrie în ce fel percepea Flush mirosul de pe Wimpole Street într-o după-amiază fierbinte din iunie. Cât despre încercarea de a exprima în cuvinte mirosul unui cocker amestecat cu mireasma din torţe, dafin, cădelniţă, flamuri, lumânări de ceară şi o ghirlandă de frunze de trandafir strivită în picioare de tocul de satin uns cu camfor, poate ar fi făcut-o Shakespeare, dacă s-ar fi oprit puţin din scrisul la Antoniu şi Cleopatra – numai că Shakespeare nu s-a oprit deloc.

---

18 **Aluzie la bogăţia vocabularului folosit, în opera sa literară, de Algernon Charles Swinburne (1837-1909), poet englez care de altfel a şi fost considerat urmaşul lui Alfred Tennyson (1809-1892) şi al lui Robert Browning, fiind şi nominalizat de mai multe ori pentru premiul Nobel.**

Recunoscându-ne aşadar neputinţa, nu putem decât să notăm aici că, pentru Flush, Italia, în aceşti ani, cei mai plini, mai liberi, mai fericiţi ai vieţii lui, a însemnat, mai mult decât orice, o succesiune de mirosuri. Dragostea, suntem nevoiţi să constatăm, începuse încet-încet să-şi piardă însemnătatea. Dar mirosul a rămas.

Acum, că făcuseră din Casa Guidi căminul lor, fiecare avea distracţia lui preferată. Domnul Browning avea programul lui de scris într-o cameră; doamna Browning avea programul ei de scris în altă cameră. Copilul se juca în odaia lui de prunc. Iar Flush cutreiera străzile Florenţei, în căutarea bucuriilor mirositoare. Îşi tăia drum prin mijlocul străzilor principale, al uliţelor dosnice, străbătea pieţe şi alei, călăuzit de miros ca de o hartă. Îşi urma nasul, dintr-un punct mirositor spre următorul; asprul, alunecosul, întunecatul, auriul. Ieşea sau intra, urca sau cobora în locuri în care muzicanţii suflau în alămuri, ori unde brutarii coceau pâine, sau unde femeile şedeau afară periindu-şi părul lung, unde în drum tro

n-au stive de colivii, unde vinul stropea caldarâmul cu pete roşii întunecate, unde mirosea a piele şi harnaşament şi usturoi, unde se băteau rufele, unde se înfoiau cârceii

viţei în vânt, unde oamenii şedeau ca să bea şi să scuipe şi să zvârle cu zarurile – umbla de colo-colo, mereu cu nasul în pământ, inhalându-i esenţele; sau cu nările în aer, vibrând de plăcerea aromelor. Ba moţăia într-o pată fierbinte de soare – o, şi cum mai duhnea piatra sub atingerea arşiţei! – ba se retrăgea într-un petec de umbra – şi ce iz acid avea piatra răcorită! Devora ciorchini întregi de struguri copţi numai pentru mirosul lor purpuriu; mesteca şi apoi scuipa afară orice rest aruncat de la balcoane – bucăţele de carne de capră, tari ca talpa, sau macaroane vechi ce-i prisoseau gospodinei italience – capra şi macaroanele au miros aspru, din cel stacojiu. Se lăsa momit de dulceaţa leşinătoare a aromei de tămâie şi se pomenea ajuns, pe firul ei, în urzeala de labirinturi violete a sumbrelor catedrale; şi, adulmecând, ajunse să lingă ornamentele aurii şi vitraliile cavourilor.

Nici simţul tactil nu era cu mult mai prejos. Cunoştea deja Florenţa în toată netezimea ei marmoreeană şi în ne-cioplirea pavajului ei aspru. Venerabile falduri de tapiserii străvechi, delicate degete şi picioare de piatră fură linse, amuşinate, inspectate de botul fremătător. Primi în pernuţe-le lui şi duse mai departe pecetea mândrelor inscripţii latineşti. Pe scurt, cunoscu Florenţa aşa cum niciun om nu o cunoscuse vreodată;

cum nu reuşise să o cunoască Ruskin[19], şi nici George Eliot[20]. O cunoscu aşa cum numai muţenia cunoaşte. Nici una singură dintre miriadele de senzaţii încercate de el nu se lăsă prinsă în jugul diform al vreunui cuvânt.

Dar, oricât i-ar plăcea biografului să susţină că în a de

un parte a vieţii sale Flush se abandonase cu totul unei vieţi de plăceri ce nu pot fi descrise în cuvinte, să spui că, în vreme ce pruncul învăţa în fiecare zi un cuvânt nou şi astfel se depărta încetişor de lumea simţurilor, Flush era destinat a rămâne pe veci într-un Paradis în care esenţele există în starea lor cea mai pură şi în care sufletul descoperit al lucrurilor atinge ţesutul nervos dezgolit – nu ar fi cinstit. El era departe de a trăi într-un asemenea Paradis. Spiritul liber care zboară din stea în stea, ori pasărea căreia cel mai lung zbor al ei peste zăpezi polare sau păduri tropicale nu îi aduce în raza privirii case de locuit, case ale oamenilor, cu fum care să şerpuiască în sus la gura hornului, ar putea, din câte ştim noi sau putem bănui, să se bucure de o

---

19 John Ruskin (1819-1900) - personalitate enciclopedică a perioadei victoriene; interesat de (şi scriind despre) pictură şi arhitectură, dar şi literatură, geologie, botanică, mitologie etc. Autor al lucrării „Dimineţi în Florenţa".

20 George Eliot (pseudonim al lui Mary Ann Evans, 1819-1880) -romancieră de marcă a perioadei victoriene, renumită pentru fineţea detaliului. Aici Woolf face aluzie la romanul istoric „Romola", un tablou viu şi documentat al Florenţei secolului al XV-lea.

asemenea imunitate, o asemenea integritate a beatitudinii. Numai că Flush şezuse pe genunchii omului şi auzise vocea lui. În carnea şi sângele lui curgeau pasiuni omeneşti; cunoştea toate gradele geloziei, ale mâniei şi ale disperării.

Acum, că venise vara, Flush fusese de pildă invadat de purici.[21] Cu cruda-i ironie, soarele, acelaşi soare care dăduse strugurii în pârg, adusese şi puricii. „Martiriul lui Savonaro-la[22]" în Florenţa nu a fost cu nimic mai prejos decât cel al lui Flush în vremea acelei veri. Puricii s-au trezit la viaţă în toate ungherele caselor florentine; ţopăiau şi scoteau capul din fiece fisură a pietrei vechi; din fiecare fald al vechilor tapiserii; din fiece mantie, pălărie, cuvertură. Se cuibăriseră şi în blana lui Flush. Muşcau în stânga şi-n dreapta, exact acolo unde era blana mai deasă. Flush se scărpina şi rodea. Sănătatea lui avu de suferit; devenise un câine mohorât, slab, atins de febră. Atunci au apelat la domnişoara Mitford. Ce leacuri se mai foloseau în Anglia împotriva puricilor? îi scrise doamna Browning, disperată. Domnişoara Mitford, şi acum

---

21 **Vezi nota autoarei la pagina 147.**

22 **Girolamo Savonarola - reformator politic şi religios italian al secolului al XV-lea, adept al unei rigori morale şi al unui ascetism religios radical. A ars pe rug, în *Piazza della Signoria,* instrumente ale „păcatului": oglinzi, haine elegante, instrumente muzicale, podoabe, obiecte de artă, cărţi „imorale" şi manuscrise. Arestat, judecat de un tribunal al Bisericii romane, torturat şi condamnat la moarte pentru erezie şi false profeţii.**

petrecându-şi zilele în grădina acoperită de la Three Mile Cross, şi acum scriind tragedii, a lăsat condeiul din mână şi s-a pus pe căutat prin vechile reţete – ce îi fusese prescris lui Mayflower şi ce luase Rosebud. Numai că e uşor să lupţi cu puricii de la Reading, care la prima intervenţie a omului mor cât ai zice peşte. Puricii din Florenţa sunt rumeni, sunt virili. Pentru ei, prafurile domnişoarei Browning puteau fi la fel de bine şi tutun de prizat.

În disperare de cauză, doamna şi domnul Browning sau lăsat în genunchi lângă o găleată cu apă şi au făcut tot ce au putut pentru a exorciza demonul cu săpun şi o perie tare. Deşartă le-a fost încercarea. Şi, ca să pună capac, ieşind într-o zi la plimbare cu Flush, domnul Browning se pomeni că oamenii îi arătau cu degetul pe stradă; unul îşi dusese degetul la nas şi mormăia în barbă: *La rogna!* „Scabie!”. „Robert îl iubeşte pe Flush la fel de mult pe cât îl iubesc eu” scria doamna Browning – este de înţeles, aşadar, că domnul Browning găsi intolerabil să îşi vadă astfel stigmatizat prietenul şi tovarăşul de plimbare. „Robert nu mai poate suporta una ca asta”, mai scria soţia sa.

Un singur lucru le mai rămânea de făcut, unul care însă era la fel de drastic ca molima

în sine. Oricât de democrat ar fi ajuns, ori nepăsător faţă de poziţia socială şi însemnele ei, Flush rămăsese, cum îl descrisese cândva Philip Sidney, un gentleman din născare. Îşi purta pedigriul la vedere, pe trup. Haina însemna pentru el ceea ce înseamnă un ceasornic de aur gravat cu blazonul familiei pentru un nobil sărăcit, ale cărui hectare întregi de moşie s-au restrâns la acest mic şi unic cerc. Şi tocmai acel veşmânt nobil voia acum domnul Browning să i-l sacrifice. Îl chemă pe Flush la el şi, „luând o pereche de foarfeci, se puse pe tuns, până ce bietul de el ajunse să semene ca două picături de apă cu un leu”.

Şi, în vreme ce Robert Browning tot reteza, şi blazonul lui de cocker spaniel se risipea pe pardoseli, şi hainele unui alt animal începeau să îi acopere trupul, Flush se simţea tot mai emasculat, împuţinat, acoperit de ruşine. Ce sunt eu acum? se întreba, privindu-se în oglindă. Iar oglinda îi răspundea, cu sinceritatea brutală a oglinzilor: „Eşti un ni

meni”. Era un nimic. În mod sigur cocker spaniel nu mai era. Şi, pe măsură ce se zgâia la el însuşi în oglindă, urechile lui, acum chele, total lipsite de zulufi cum erau, au avut o delicată tresărire. Era ca şi cum spiritul puternic al adevărului şi cel al

parodiei ar fi murmurat ceva în şoaptă. Să nu mai însemni nimic – oare nu era până la urmă cea mai mare împlinire dintre toate? Se privi din nou. Iată şi gulerul. Să maimuţăreşti îngâmfarea celor ce voiesc să arate cu tot dinadinsul că sunt cineva – nu era oare aceasta aproape o carieră în sine? În fine, oricare ar fi fost verdictul său, un lucru era sigur acum – scăpase de purici. Îşi înfoie gulerul. Începu să danseze pe picioruşele lui împuţinate, goale. Şi începu să se simtă mult mai bine. Era întocmai ca o frumoasă care, ridicându-se brusc de pe patul unde a tras să moară, se pomeneşte că are chipul desfigurat pentru vecie, şi atunci se apucă şi face un rug din veşmintele şi din podoabele ei, izbucnind în hohote zglobii de râs, la gândul că nu va mai fi silită niciodată să se privească în vreo oglindă, sau să se teamă de răceala unui iubit, ori de nurii unei rivale. Sau ca un om al bisericii care, strâns, vreme de douăzeci de ani, în carcasa veşmintelor lui scorţoase, îşi azvârle deodată la gunoi gulerul preoţesc şi înşfacă operele lui Voltaire[23] din dulap.

Astfel că Flush ieşi din toată această păţanie în formă ciuntită, formă de leu, dar eliberat de purici. „Flush”, scria doamna Browning surorii sale, „e un câine înţelept”. Se gândea probabil la o zicală grecească, cea

23 **Aluzie la credinţele anticlericale ale lui Voltaire, care, credincios fiind, a renunţat la creştinism.**

care susţine că fericirea nu poate fi atinsă decât prin suferinţă. Adevăratul filozof este acela care şi-a pierdut haina, dar nu mai are purici.

Flush nu avu mult de aşteptat pentru a-şi pune la încercare această nouă filozofie. În vara lui 1852, iarăşi au început să se arate la Casa Guidi semnele unei crize dintre acelea care, crescând în intensitate, mocnit, cu fiece sertar deschis sau capăt de aţă ce atârnă din cutia ei, sunt pentru un câine o ameninţare egală cu aceea a norilor de furtună ce prevestesc, pentru un cioban, apropierea unui fulger, ori cu

a zvonurilor care preced războiul, pentru un om de stat. O nouă schimbare plutea la orizont, o nouă călătorie. Ei bine, de astă dată către ce? Cuferele erau scoase şi înfăşurate-n sfori. Bebeluşul fu scos din casă în braţele doicii. Au apărut şi domnul şi doamna Browning, în straiele lor de călătorie. Un cupeu aştepta la poartă. Flush a aşteptat şi el, cu demnitatea filozofului, în hol. Când ei au fost gata, a fost şi el gata de drum. Când au urcat cu toţii în trăsurică, hop şi Flush, a sărit cu nonşalanţă după ei. Veneţia, Roma, Paris – ce urma oare? Toate ţările erau totuna pentru Flush; toţi oamenii erau fraţii lui. În sfârşit îşi însuşise această lecţie. Dar când, după întunericul drumului, scoase din nou

capul la lumină, avu nevoie de toată filozofia pe care şi-o putea aduna – căci se afla în Londra.

Casele răsăreau, de-a dreapta şi de-a stânga, în alei drepte, pavate cu cărămidă. Caldarâmul era rece şi dur sub picioarele lui. Şi deodată apăru, din spatele unei uşi de mă-hon cu ciocănaş de alamă, o femeie acoperită din cap până-n picioare cu veşminte plutitoare din pluş purpuriu. O cunună stropită cu flori se odihnea în părul ei. Adunându-şi straiele pe lângă corp, cercetă din priviri încărcate de dispreţ strada, uitându-se în toate părţile, în vreme ce valetul se apleca să coboare pragul landoului. Şi Welbeck Street – căci Welbeck Street era – pâlpâia, înfăşurată, pe întreaga ei lungime, într-o splendoare de lumină roşie – o lumină fără limpezimea şi acurateţea şi cruzimea celei italiene, mai degrabă o lumină tăbăcită, tulburată de firele de praf ridicate de o mie şi una de roţi de trăsură, de o mie şi una de lovituri de copită.

Sezonul londonez era în toi. O mantie de glasuri, un roi de zumzete amestecate ce se abătuseră asupra oraşului se înmănuncheau într-un murmur continuu. Pe lângă el trecu, cu pas maiestuos, un ogar scoţian, ţinut în lesă de un paj. Un gardian îşi făcea rondul cu pas cadenţat, bălăbănindu-şi felinarul cu

kerosen. Mirosuri de tocană, mirosuri de vită, mirosuri de untură sfârâind pe carne, mirosuri de varză se ridicau din sute de demisoluri. Un lacheu în livrea strecura o misivă în cutia poştală.

Năucit de măreţia metropolei, Flush se opri o clipă, cu

un picior ridicat pe prispă. Wilson se opri şi ea. Ce neînsemnată părea acum civilizaţia Italiei, curţile ei princiare, revoluţiile ei, marii duci şi gărzile lor personale! Wilson îi mulţumi în gând cerului că nu o lăsase să cadă în greşeala de a se mărita cu signor Righi. Dar, chiar în timp ce gândea ea astfel, din birtul din colţul străzii ieşi un individ cu o figură sinistră. Un altul privea chiorâş spre ei. Dintr-o săritură, Flush era deja la adăpost, în casă.

Trecură câteva săptămâni, în care aproape că nu părăsi sufrageria casei pe care o închiriaseră în Welbeck Street. Această izolare la domiciliu era însă absolut necesară, căci izbucnise holera. E adevărat că epidemia îmbunătăţise simţitor condiţiile de viaţă ale cuiburilor de pungaşi, dar pare-se că nu îndeajuns, căci încă se mai răpeau căţei, şi câinii locatarilor din Wimpole Street erau scoşi tot legaţi cu lanţul. Dar Flush ieşea, bineînţeles, în societate. Se întâlnea cu câini

la cutia de scrisori sau în faţa birtului; şi, când se întorcea, pe acelaşi traseu, era întâmpinat de aceştia cu aceleaşi alese maniere înnăscute. Tot aşa cum un pair englez întors acasă după aproape o viaţă întreagă de trai în Orient, unde şi-a însuşit niscaiva obiceiuri ale localnicilor – şi despre care gurile rele spun că s-a convertit la Islam şi a conceput un fiu cu o spălătoreasă din China – găseşte că vechii prieteni sunt gata să îi treacă cu vederea aceste îndepărtări de la firesc şi se pomeneşte invitat la Chatsworth, deşi pe invitaţia în cauză nici vorbă să fie menţionată şi soţia chinezoaică, şi este aşteptat să se alăture familiei la slujbe – ei bine, şi prepelicarii şi setterii din Wimpole Street îl primiseră pe Flush cu braţele deschise şi se prefăcuseră că nu bagă de seamă în ce hal i se prezenta blana.

Şi totuşi exista un soi de morbiditate, descoperi Flush, în comportarea câinilor Londrei. Ştia toată lumea de pildă cum sărise Nero, câinele doamnei Carlyle, de la fereastra de la etaj[1], cu intenţia vădită, spun gurile rele, de a se sinucide. Stresul vieţii în Cheyne Row fusese pur şi simplu prea greu de suportat pentru acesta. Şi Flush începuse să-l înţeleagă

1 Vezi nota autoarei la pagina 147.

foarte bine, de când locuia în Welbeck Street. Iarăşi stătea închis cu zilele în casă, într-un spaţiu sufocat de obiecte mici şi multe, asaltat de gândaci noaptea şi de muştele de carne ziua, cu mirosul stăruitor de berbecuţ în nări, plictisit de prezenţa veşnicelor banane pe bufet, şi toate acestea, împreună cu o continuă convieţuire cu mai multe femei şi mai mulţi bărbaţi înveşmântaţi în munţi de haine şi niciodată spălaţi pe cât ar fi trebuit, îşi spuseră cuvântul, zdrunci**nându-i nervii**. Zăcea ceasuri întregi într-un loc de sub şifonier. De-aici nu se putea ieşi la aer. Uşa de la intrare era mereu încuiată. Trebuia să aştepte să fie scos afară, la capătul unui lanţ.

Două evenimente mari şi late au reuşit să scuture monotonia acelor săptămâni petrecute la Londra. Într-o zi, domnul şi doamna Browning ieşiră să facă o vizită reverendului Charles Kingsley, la Farnham. În Italia, la ora aceea pământul ar fi fost uscat şi tare ca piatra. Puricii ar fi năpădit totul. Stors de puteri şi cuprins de somnolenţă, te-ai fi ascuns de soare, căutând peste tot umbra, şi ai fi mulţumit cerului fie şi numai pentru un firişor de umbră aşternut pe pământ de braţul ridicat al uneia dintre statuile lui Donatello. La Farnham, în schimb, cât vedeai cu ochii domnea verdele, câmpuri întregi de iarbă proaspătă; şi erau bălţoace

cristaline, cu apă albastră; şi erau codrii care fremătau, şi un gazon atât de fin încât lăbuţele parcă îţi dădeau ghes să dansezi, când îl atingeau.

Doamna şi domnul Browning au petrecut toată ziua împreună cu familia Kingsley. La un moment dat, în urechile lui Flush răsunară iarăşi vechile sunete; se întoarse uitata vrajă de demult – să fi fost iepurele sau vulpea? Flush o rupse la fugă şi în curând gonea peste pârloagele din Surrey cum nu mai gonise niciodată după ce plecase de la Three Mile Cross. Un fazan îi tăie drumul, luându-şi zborul într-o explozie de purpură şi aur. Fu cât pe ce să îl prindă de coadă cu colţii, dar un glas aspru îl ţintui locului. Un bici şfichiui aerul. Reverendul îi amintea pesemne unde-i e locul. Gata cu goana. Codrii de la Farnham erau o rezervaţie bine ocrotită.

N-a trecut mult şi, pe când se plictisea el astfel în sufrageria casei din Welbeck Street, doamna Browning coborî.

În straiele ei de plimbare, şi îi făcu semn să iasă de la locul lui de sub şifonier. Agăţă lanţul de zgarda de la gâtul lui şi, pentru prima oară după septembrie 1846, ieşiră să se plimbe pe Wimpole Street.

Când ajunseră la casa cu numărul

cincizeci, se opriră după vechea obişnuinţă. Şi, tot din obişnuinţă, aşteptară. Şi după vechiul obicei, până şi feciorul apăru târziu la uşă să le deschidă. Într-un târziu intrară. Oare cine stătea încolăcit pe preş? Era cumva Catiline? Bătrânul câine fără dinţi trase un căscat şi se întinse leneş, fără să se sinchisească de prezenţa lui. Sus, se furişară la fel de neauziţi. Pe muteşte, doamna Browning deschidea uşile odăilor, de parcă i-ar fi fost teamă de ce-ar fi putut vedea acolo. Era din ce în ce mai tristă. „Mi se păreau", avea să scrie, „mai mici şi mai întunecate, nu ştiu de ce, iar mobila părea ponosită şi nefolositoare". Iedera şi acum bătea uşor la geamul din spate al dormitorului. Storurile pictate încă mai filtrau lumina. Nimic nu se schimbase. Nimic nu se întâmplase aici, în toţi aceşti ani. Aşa că ea trecea dintr-o încăpere în alta, şi triste amintiri se deşteptau. Dar cu mult timp înainte ca ea să îşi încheie inspecţia, pe Flush îl cuprinsese deja spaima. Dacă se pomeneau faţă în faţă cu domnul Barrett în vreuna dintre încăperi? Şi dacă, cu o singură privire încruntată, cu o singură străfulgerare de furie în ochi, întorcea cheia în broască şi îi închidea aici pentru vecie? Dar doamna Browning văzuse tot ce era de văzut şi coborâră în viteză scările, la fel de silenţios. Da, zise ea, casa asta avea nevoie de o curăţenie generală.

După aceea, Flush nu a mai avut decât o singură dorinţă arzătoare – să plece din Londra, să o lase în urmă pentru totdeauna. Şi nu a mai avut linişte până ce nu s-a văzut pe puntea vaporului, traversând Canalul Mânecii spre Franţa. A fost o traversare agitată, care a durat opt ore. Şi, pe măsură ce vasul se clătina şi scârţâia din toate încheieturile, lui Flush îi năvăliră în minte o mulţime de amintiri – pline de doamne în straie purpurii, bărbaţi zdrenţăroşi cu tolbe; şi revăzu Regent's Park şi o văzu pe regina Victoria, cu călăreţii însoţitori; erau amintiri despre iarba verde a Angliei, despre mirosul rânced al caldarâmului Angliei – toate îi năvă

liră în minte deodată, cum stătea el pe punte. Şi, ridicând privirea, văzu un bărbat înalt şi posac care se apleca peste parapet.

— Domnule Carlyle! exclamă doamna Browning.

În următorul moment – să nu uităm niciun moment cât era marea de agitată – un val de greaţă îl cuprinse pe Flush. Şi mateloţii veniră iute, cu găleţile şi mopurile după ei. „A fost alungat de pe punte, bietul de el" scrise doamna Browning.

Căci puntea aparţinea Angliei; câinii n-au voie să verse pe punţile englezeşti.

Şi acesta a fost salutul de adio al lui Flush către ţărmurile pe care văzuse lumina zilei.

La începutul secolului al nouăsprezecelea, contesa de Bles-sington achiziţionase de la un magician un glob de cristal. (Flush, pagina 131)

(Marguerite era o mare frumuseţe a Anglei. „Toată Londra este înnebunită după ea”, scria Byron, a cărui proprie metresă, contesa de Guiccioli, a făcut o criză de gelozie, când a văzut-o...)

Ilustraţie pagina 129: Piazza Garibaldi, Ranconezzo

Capitolul 6

Sfârşitul

Flush îmbătrânea de-acum. Călătoria înapoi în Anglia şi amintirile pe care aceasta le deşteptase în el îl istoviseră. Putea fi observat tot mai des căutând umbra şi nu soarele, după întoarcerea în Italia; umbra Florenţei era mai fierbinte decât soarele din Wimpole Street. Întins leneş la picioarele vreunei statui, ori ghemuit sub ghizdul unei fântâni, numai şi numai de dragul celor câţiva stropi rătăciţi de apă ce îi răcoreau din când în când blăniţa, mai toată vremea

picotea.

Câinii cei tineri făceau roată în jurul lui şi atunci el le povestea aventurile lui în Whitechapel şi Wimpole Street; şi nu se mai oprea din povestitul mirosului de trifoi şi al mirosului străzii Oxford; îşi exersa memoria, făcând o repetiţie generală a amintirilor lui despre vreo revoluţie sau alta – şi le istorisea despre mari duci, care aşa cum vin aşa şi pleacă; toţi, le povestea el, toţi s-au dus, în afară de cockeriţa cu pete din fundul aleii, pe stânga – ea n-a plecat niciodată.

Şi uneori trecea pe lângă el grăbitul şi aprigul domn Landor[24], care îşi agita pumnii spre el, prefăcându-se că-i fu

rios; gingaşa domnişoară Isa Blagden[25] se oprea şi ea, ca să scoată din poşetă un biscuit tras în zahăr. Precupeţele din piaţă îi meşteriseră un pat de frunze, aşternut la umbra coşurilor lor pline şi, din când în când, îi aruncau câte un ciorchine de struguri.

---

24 Walter Savage Landor (1775-1864) - prozator şi poet englez sclipitor, model literar pentru marii poeţi ai secolului al XX-lea, precum irlandezul William Butler Yeats şi americanul Ezra Pound. Poetul (pomenit şi în capitolul anterior ca un obişnuit al casei) era recunoscut pentru temperamentul vulcanic şi viaţa lui stranie, plină de conflicte, teribilisme,
ghinioane, dar şi numărul mare de prieteni, conversaţiile inteligente, replicile acide, sufletul său bun, dragostea pentru copii, animale şi flori.

25 Isa Blagden, scriitoare născută în India, prietenă a soţilor Browning, menţionată şi în capitolul anterior (ca Miss Blagden). După moartea lui Elizabeth, o lungă şi înduioşătoare prietenie va continua între Robert şi Isa, ceea ce va duce, după moartea lor, la apariţia unui volum de corespondenţă, numit „Draga mea Isa".

Era cunoscut, era îndrăgit de întreaga Florenţă – de gentilomi şi de oameni simpli, de oameni şi de câini. Dar îmbătrânea de-acum, şi tânjea tot mai mult să stea întins, şi nici măcar la umbra fântânii nu mai era atât de bine, căci pavajul era acolo pietruit şi dalele erau prea dure pentru oasele lui bătrâne – aşa că prefera dormitorul doamnei Browning, unde stema familiei Guidi lăsa un loc neted de scagliola pe podea, sau sub masa din salon.

Într-o zi, nu mult după întoarcerea din Anglia, zăcea în umbra mesei, dormind dus. Somnul adânc şi fără vise al bătrâneţii îl cuprinsese în braţe. În acea zi, somnul îi era mai profund decât oricând şi, pe măsură ce se afunda mai tare în somn, întunericul din jurul lui se îndesea tot mai mult. Când începu să viseze, era visul acela în care se făcea că doarme în inima unei păduri virgine, atât de deasă încât nu pătrundeau în ea nici lumina soarelui şi nici glasurile omeneşti, deşi uneori, aşa cufundat în somn cum era, visa că aude un gângu-rit somnoros, al unei păsări care şi ea visa la rându-i, ori, când vântul scutura crengile, glasul înfundat al unei maimuţe melancolice. Deodată, însă, desişul pădurii se despărţi în două; lumina inundă jungla – oriunde te uitai pătrundeau filamente orbitoare de soare. Maimuţele

începură să boscorodească; păsările şi-au luat zborul, ţipând speriate.

Flush sări în picioare, trezit de tot. În jurul lui se dezlănţuise iadul. Adormise între picioarele golaşe ale unei mese obişnuite din salon. Şi se trezea înconjurat din toate părţi

le de o mare de fuste şi pantaloni. Masa se legăna violent încoace şi încolo. Nu ştia pe unde să-şi ia tălpăşiţa mai repede. Ce Dumnezeu se întâmplase? Şi masa – ce-o apucase să se clatine aşa? Şi slobozi toate aceste întrebări în felul lui, cu un urlet prelung. Dar la întrebările puse atunci de Flush nu există niciun răspuns satisfăcător. Câteva fapte date, şi dintre cele mai îndrăzneţe, e tot ce putem furniza. Ei bine, pe scurt, o să spunem că la începutul secolului al nouăsprezecelea contesa de Blessington[26] se pare că achiziţionase de la un magician un glob de cristal. Serenissima doamnă „n-a reuşit niciodată să înţeleagă cum se foloseşte”; şi n-a văzut nimic în globul ei de cristal, în afară, bineînţeles, de cristal. După moartea ei însă efectele sale au fost vândute şi globul a încăput pe mâna altor persoane, care au ştiut să vadă „mai adânc, sau cu ochi mai puri” şi au reuşit să vadă şi alte lucruri în el, în afară de cristal. Dacă Lordul

---

26 **Marguerite Blessington (1789-1849) - romancieră engleză; şi-a publicat corespondenţa cu Lord Byron.** **Vezi pagina 129.**

Stanhope[27] a fost cumpărătorul de atunci, dacă despre el este vorba când se menţionează privitul cu „ochi mai puri”, nu scrie nicăieri. Dar cu certitudine se poate spune în schimb că, în 1852, în posesia Lordului Stanhope exista un bol de cristal şi Lordul Stanhope nu avea decât să privească în el ca să vadă, printre altele asemenea, şi „spiritele soarelui”. E cât se poate de clar că vederea lor nu era un lucru pe care un nobil om de lume l-ar fi putut ţine numai pentru sine, aşa că Lordul Stanhope căpătase obiceiul să îşi expună globul la recepţii şi chiar să invite prietenii să vadă şi ei spiritele soarelui.

Spectacolul acesta avea pentru mulţi o frumuseţe stranie – firește că nu şi pentru domnul Chorley[28]; globurile de cristal deveniseră ultima modă; din fericire, un optician londonez a descoperit că, în pofida faptului că nu era nici egip

tean şi nici vrăjitor, putea să facă aceste globuri chiar el, deşi preţul cristalului englezesc era, firește, ridicat. Şi aşa se face că multă lume se dădea în vânt în anii ’50 după globurile de cristal, deşi, cum bine zicea

---

27 **Philip Henry Stanhope (1805-1875) - istoric şi om politic englez, promotor al artelor.**

28 **Henry Chorley (1808 - 1872) - editor şi critic de artă şi muzică, cunoscut ca un oponent al inovaţiilor de orice fel; a cultivat o prietenie destul de strânsă cu Elizabeth, frecventându-i seratele, la care se spune că obişnuia să bea din greu.**

Lordul Stanhope, „nu mulţi dintre cei ce-l folosesc au curajul să o şi recunoască”. Răspândirea spiritelor în Londra era atât de mare, încât unii au tras un semnal de alarmă; până acolo că Lordul Stanhope îi sugeră lui Sir Edward Lytton „ca guvernul să numească un comitet care să investigheze aprofundat problema”. Din pricină că zvonurile despre o apropiată investigaţie guvernamentală au iscat panică printre spirite, ori poate fiindcă spiritele, precum corpurile, tind să se multiplice când sunt închise în spaţii mici, cert este că spiritele noastre au început să dea semne de mare neliniște şi au fugit care încotro, refugiindu-se în picioarele meselor, unde şi-au făcut sălaş.

Oricare ar fi fost explicaţia, metoda a dat roade din plin. Globurile de cristal erau scumpe; dar o masă avea practic oricine. Astfel că, atunci când s-a întors în Italia, în iarna lui 1852, doamna Browning a aflat că spiritele i-au luat-o înainte; mesele din Florenţa fuseseră şi ele infestate, toate până la una. „De la Legaţie până la farmaciştii englezi”, scrise ea, „peste tot oamenii îşi *pun mesele la treabă*. Şi nu ca să joace whist se adună toţi în jurul lor”. Nu, ci oamenii se adunau pentru a descifra mesajele tăinuite de picioarele meselor Florenţei. Întrebată ce vârstă are un copil, masa „se manifestă inteligent, lovind cu piciorul de câteva ori,

lovituri ce corespund literelor alfabetului”. Şi, dacă o masă era capabilă să ştie, despre propriul tău copil, că are patru ani, cât de departe putea ajunge ştiinţa ei?

Prăvăliile scoseseră la vânzare mesele vorbitoare. Pereţii lor erau înţesaţi cu reclame care înfăţişau aceste minuni „descoperite la Livorno”. Până în 1854, mişcarea se răspândise într-atâta încât „patru sute de mii de familii americane îşi aşternuseră numele pe lista celor cuceriţi de acest exerciţiu spiritual”. Iar din Anglia sosi ştirea că Sir Edward Bulwer-Lytton importase „câteva dintre turbulentele spirite americane”, aducându-le cu el la Knebworth, ceea ce a dus la un rezultat fericit – şi lucrul îi fu explicat pe îndelete micuţu

lui Arthur Russell, când s-a pomenit că se zgâieşte la el, pe când îşi lua micul dejun, „un gentleman în etate, cu înfăţişare stranie, înveşmântat într-un halat ponosit de casă” – Sir Edward Bulwer-Lytton ajunsese să se creadă invizibil[29].

Când doamna Browning a aruncat prima ei privire în globul de cristal al lordului Stanhope, la un dejun simandicos unde era invitată, nu a desluşit nimic înăuntru – în afara faptului evident că era un semn

29 **Vezi nota autoarei la pagina 148.**

excepţional al timpurilor pe care le trăia. Spiritul soarelui o anunţă că urma să meargă la Roma; însă, cum nu avea deloc de gând să facă vreun drum la Roma, îl contrazise pe spirit. „Şi totuşi”, adăugă ea, „ador supranaturalul”. Aventura era în sângele ei. Riscându-şi viaţa, se dusese pe Manning Street. Descoperise o lume care nici în visele ei cele mai urâte nu bănuise că există, şi asta la numai o jumătate de ceas de mers cu trăsura de Wimpole Street. De ce nu ar fi fost atunci posibil să mai fi existat o lume, la depărtare de o bătaie de aripă de Florenţa – o lume mai bună, mai frumoasă, unde morţii sunt încă în viaţă, şi de unde au speranţa deşartă că ne pot contacta? Oricum, ea avea să rişte. Aşa că s-a aşezat şi ea la masă. Iar domnul Lytton, strălucitul fiu al unui tată invizibil, a venit şi el; a venit şi domnul Frederick Tennyson, şi domnul Powers şi domnul Villari[30] – toţi s-au aşezat în jurul mesei şi după aceea, când masa a terminat de dat din picioare, au stat mai departe să-şi bea ceaiul şi au mâncat căpşune cu frişcă, şi au vorbit, cât au mai vorbit, în vreme ce „Florenţa îşi risipea culorile în depărtări, în dealurile violacee, iar stelele priveau în jos”: „vai, şi ce poveşti am depănat, şi ce miracole am jurat că am văzut cu ochii noştri! Vai, Isa dragă, toţi suntem aici credincioşi, în afară

30 **Frederick Tennyson (fratele poetului Alfred Tennyson), Hiram Powers (sculptor american stabilit în Florenţa, unde preda la Academie), Pasquale Villari (om de stat, istoric şi economist italian).**

de Robert...” Apoi a intrat în vorbă domnul Kirkup[31] cel surd şi cu mohorâtă barbă căruntă. Doar ca să exclame:

— Există o lume a spiritelor. Există o viaţă de apoi! Mărturisesc că sunt convins, în sfârşit!

Dacă domnul Kirkup, despre care ştia toată lumea că este practic ateu, fusese convertit doar fiindcă auzise, în ciuda surzeniei sale, „trei lovituri, atât de tari, încât l-au făcut să sară din loc”, cum ar fi putut doamna Browning să stea departe de masă? „Ştii că îmi place să privesc în viitor şi am pornirea de a bate la toate uşile posibile ale lumii prezente, în speranţa că aş putea ieşi undeva”[32], a scris. Aşa că i-a convocat pe cei cu credinţă la Casa Guidi; şi acolo s-au aşezat cu toţii la masa din salon, cu mâinile pe ea, încercând *să iasă*.

Flush a tresărit puternic, cuprins de cele mai negre presimţiri. Marea de fuste şi pantaloni tălăzuiau în jur; masa stătea într-un picior. Dar, dacă domnii şi doamnele adunaţi la masă auzeau sau vedeau ceva, el

---

31 Seymour Stocker Kirkup - pictor englez; pentru o perioadă, consulul britanic în Florenţa; foarte interesat, în a doua parte a vieţii, de spiritism. S-a căsătorit de-abia la vârsta de 87 de ani.

32 Virginia Woolf scrisese un lucru asemănător în jurnalul ei, semn că, dincolo de diferenţele dictate de biografiile lor, cele două autoare au semănat mai mult decât pare la prima vedere: „ Se ascunde în mine un căutător care nu are odihnă. Cum se face că nu există descoperiri într-o viaţă? Ceva pe care să pui mâna şi să spui: Am găsit." (Virgina Woolf, 27 februarie 1926, înainte de a citi rândurile scrise de EBB)

nu auzi şi nu văzu absolut nimic. O fi stat ea masa într-un picior, asta era sigur, dar nu mai puţin sigur este că aşa stă orice masă dacă te laşi tare pe o margine a ei. El însuşi stricase echilibrul câtorva mese şi fusese certat pentru asta. Dar iat-o pe doamna Browning, cu ochii ei mari, cum se uita în gol, de parcă ar fi văzut ceva minunat afară. Flush o zbughi spre balcon şi se uită în jos. O fi venit un alt duce cu alaiul lui, şi gloata o să agite flamuri şi torţe? Nu văzu nimic – doar o cerşetoare ghemuită la colţul străzii, peste coşul ei cu pepeni. Şi totuşi, era limpede, doamna Browning vedea ceva; în mod clar, vedea ceva care trebuie să fi fost minunat.

În zilele de odinioară, în Wimpole Street, o văzuse o dată plângând, fără ca el să poată înţelege pricina; altă dată izbucnise în râs, ţinând în mâini o hârtie plină de pete şi mâzgălituri. Dar acum era altceva. Acum ceva în privirea ei îl înspăimânta. Exista ceva în încăpere, sau în masă, ori în jupe şi pantaloni, cu totul respingător pentru el.

Săptămânile au trecut şi doamna Browning era tot mai pasionată de noua ei îndeletnicire cu cele invizibile. Putea fi cea mai minunată zi dintre toate, şi ea, în loc să urmărească şopârlele cum ies de sub pietre şi cum se vâră la loc, nu făcea decât să stea la masă; putea fi o noapte întunecată spuzită cu

stele, iar ea, în loc să citească din cartea ei, ca de obicei, sau să îşi plimbe mâna peste o hârtie, o chema, dacă domnul Browning era ieşit, pe Wilson, şi Wilson îşi făcea apariţia cu un căscat. Apoi se aşezau amândouă la masă, până ce biata piesă de mobilier, a cărei principală funcţiune era furnizarea de umbră, dădea şuturi în podea, iar doamna Browning exclama, susţinând că masa voia astfel să le spună că Wilson va cădea bolnavă. La care replica lui Wilson era că deocamdată cade de somn. Şi totuşi, curând, chiar şi Wilson – implacabila, dreapta, britanica Wilson – ajunse să tragă un ţipăt şi să leşine, iar doamna Browning trebui dea fuga după sticluţa cu „oţet medicinal”. Acesta era, în ochii lui Flush, un mod extrem de neplăcut de a-ţi petrece o seară. De o mie de ori mai bine să lâncezeşti citind dintr-o carte.

Fără îndoială că agitaţia, mirosul intangibil şi dezagreabil, şuturile mesei şi ţipetele şi oţetul, toate şi-au pus amprenta pe starea precară a nervilor lui Flush. Era cât se poate de firesc faptul că Pentru, băieţelul, se ruga ca „blana lui Flush să crească”; era o aspiraţie rezonabilă, pe care Flush o putea înţelege perfect. Dar acest nou soi de rugăciune, care cerea prezenţa unor bărbaţi care puţeau, cu feţe bolnave, şi grotescul dans şi maimuţăreala unei piese de mobilier de mahon ce păruse zdravănă până atunci, îl

umpleau de furie, şi la fel de mult îl mâniau pe acel bărbat sănătos, înţelept, îmbrăcat mereu frumos – stăpânul lui. Dar, pentru Flush, mai rău decât orice duhoare din lume, mai rău decât toate scălâmbăielile şi grotescul acela era să vadă ochii doamnei Browning aţintiţi în gol, de parcă ar fi existat acolo, afară, un lucru minunat de văzut, când de fapt nimic nu era. Flush se aşeza în faţa ei, dar ea se uita prin el, de parcă el n-ar fi existat. Era privirea cea mai crudă pe care o primise vreodată de la ea. Era mai rea decât mânia ei rece atunci când el îl muşcase de picior pe domnul Browning; mai rea decât râse

tul ei sarcastic din Regent's Park, când portiera trăsurii îi prinsese lăbuţa. Erau momente când regreta casa din Wim-pole Street, cu mesele ei. Niciodată nu se aplecaseră mesele de la numărul 50 într-un picior. Măsuţa cu inel împrejur care găzduia preţioasele ei podoabe nu se clintise niciodată de la locul ei, unde părea ţintuită în cuie. În acele zile demult apuse, el nu trebuia decât să sară pe divan lângă ea şi domnişoara Barrett se deştepta imediat şi îl privea în ochi. A încercat şi acum să facă la fel. Dar ea nici că a băgat de seamă. Scria ceva. Nici nu s-a uitat la el. A continuat să scrie – „de asemenea, la cererea mediumului, mâinile spiritului au ridicat de pe masă o ghirlandă şi

au aşezat-o pe creştetul meu. Mâna respectivă semăna cu o mână omenească, dar era foarte mare, şi era albă ca neaua, şi foarte frumoasă. Şi era atât de aproape de mine, ca şi propria mea mână, cea cu care scriu acum, şi o vedeam cu aceeaşi claritate".

Flush o atinse cu lăbuţa, zgâriind-o încet. Ea se uită prin el, de parcă ar fi fost invizibil.

Dintr-o săritură, coborî de pe divan şi o luă la goană în jos pe scări, apoi o zbughi în stradă. Era o după-amiază toridă. Bătrâna cerşetoare de la colţ moţăia peste pepenii ei. Soarele atârna trândav pe cer. Ţinându-se pe partea umbrită a străzii, înaintă, cu paşi mărunţi şi repezi, pe drumurile lui arhicunoscute, până ce ajunse la piaţă. Locul îţi lua ochii, înţesat cu tende, tarabe şi umbrele strălucitoare. Precupeţele şedeau lângă coşurile lor cu fructe; porumbei se zburătăceau, răsunau bătăi puternice de clopot şi lovituri de biciuşcă. Maidanezii multicolori ai Florenţei alergau ca bezmeticii peste tot, adulmecând şi pipăind. Piaţa era animată ca un stup de albine şi fierbinte ca un cuptor.

Flush căută un petec de umbră. Se trânti la umbra pe care o aşternea pe pământ coşul cel mare al Catterinei, prietena lui. Alături se

întindea o altă umbră, de la o glastră plină cu flori roşii şi galbene. Şi, deasupra lor, mai era o statuie, cu braţul drept întins, care intensifica umbra, dându-i o nuanţă violetă. Flush se întinse mai bine, profitând de răcoare şi privind câinii cei tineri preocupaţi de treburile lor. Mârâiau, muşcau aerul, se întindeau leneşi sau făceau tumbe, dă

ruindu-se cu totul minunatei bucurii a tinereţii. Se alergau, în linie dreaptă, ori în cercuri, aşa cum o alergase şi el odinioară pe cockeriţa pătată de pe strada din faţa casei. Gândurile îi zburară spre Reading, preţ de o clipă – spre cockeriţa domnului Partridge, prima lui dragoste, spre extazul şi inocenţa tinereţii. Ei bine, trăise ceva! Nu îi invidia pe cei mai tineri pentru vigoarea lor. Lumea era un loc minunat în care să-ţi petreci viaţa. Nu avea nimic să-i reproşeze. Precupeaţa îl scărpină după ureche. De multe ori, în trecut, îl altoise după ce el îi şterpelise strugurii, sau pentru cine ştie ce altă năzbâtie; dar acum era bătrân; şi ea era bătrână. El îi păzea pepenii şi ea îl scărpina după ureche. Ea se puse pe croşetat şi el aţipi. Muştele bâzâiau deasupra pepenelui uriaş care fusese tăiat în două şi expus, pentru a i se vedea miezul.

Soarele arzător strecura o căldură delicioasă printre frunzele de crin, prin umbrela albă, cu nuanţe de verde. Statuia de

marmură tempera arşiţa, aducând-o la starea proaspătă a unei şampanii. Flush stătea mai departe tolănit acolo, şi lăsă căldura să îi ardă blana şi să îi cuprindă mai departe corpul, până la piele. Şi, când consideră că se prăjise destul pe o parte, se întoarse pe partea cealaltă, lăsând-o la prăjit. În tot acest timp, oamenii din piaţă flecăreau şi se tocmeau; femeile se fâţâiau de colo-colo; se opreau ca să pipăie o legumă sau un fruct. Era un murmur necontenit, un zumzet de voci, pe care atâta îi plăcea să le asculte.

După o vreme aţipi iarăşi, la umbra crinilor. Dormea cu somnul acela al câinilor care visează. Lăbuţele începură să tresară – oare visa că vânează iepuri în Spania? Poate că se aventurase sus pe costişa arsă de soare a unui deal şi ţâşneau din tufişuri iepuri, iar oamenii cei măslinii ţipau: *Span! Span!* O vreme, tot corpul i se relaxă. Apoi se puse pe scheunat, cu sunete înfundate, scurte, iar şi iar. Probabil că acum o auzea pe Miss Mitford ţipând la el – „Câine rău ce eşti! Câine rău ce eşti!” – căci el tocmai se întorsese la ea plin de căinţă, şi ea îl aştepta în câmpul de rapiţă, fluturându-şi umbrela. După aceea începu să sforăie, învăluit în somnul profund al bătrâneţii fericite.

Deodată tot corpul i se încordă şi se deşteptă brusc, tre’

sărind violent. Unde credea că se află? În Whitechapel, în mâinile borfaşilor? Avea oare cuţitul la gât? Orice ar fi fost, visul îl aruncase în ghearele unei spaime groaznice. O rupse la fugă, fugea spre siguranţă, fugea să afle un bârlog.

Precupeţele izbucniră în râs şi îl bombardară cu strugurii lor stricaţi, strigând după el, să vină înapoi. Dar el nu le mai auzi. Când sări în mijlocul străzii, aproape că fu strivit sub roţile trăsurilor – vizitiii, ridicaţi în picioare de pe capră, sloboziră câteva înjurături şi îl altoiră cu şfichiul cravaşei. Când trecu pe lângă ei ca fulgerul, puradeii în pielea goală aruncară cu pietricele în el, ţipând în urma lui: *Matto! Matto!* Mamele lor alergau speriate în stradă şi îi împingeau înapoi în casă. Înnebunise aşadar? îl bătuse soarele în cap? auzise iarăşi chemarea lui Venus? Ori poate era posedat de unul dintre spiritele acelea neliniştite venite din America, care locuiesc în picioarele meselor? Orice ar fi fost, Flush goni pe o stradă, fără să vadă nimic în jur, apoi pe o alta, şi nu se opri din gonit până ce nu se văzu ajuns în faţa intrării de la Casa Guidi. De-acolo pătrunse înăuntru, urcă glonţ scările şi intră glonţ în sufragerie.

Întinsă pe divan, doamna Browning citea. Când îl auzi intrând, tresări şi ridică

privirea din carte. Nu erau spiritele. Era doar Flush. Râse. Şi când el sări lângă ea pe divan, şi îşi lipi obrazul de al ei, îi răsăriră în minte versurile propriului poem:

Acesta-i câinele, priviţi-l dar. Era doar ieri

Aiurea când visam, uitând că lângă mine-i el

Şi stropii mulţi din ochii mei curgeau în jos cu zel.

Perna udând, când deodat-un chip ţepos, cu peri.

Un chip de Faun mi se proţăpea fălos pe cer

Şi de obraz mi se lipea – imenşi şi fără ţel.

Mă tulburau doi ochi de aur pur şi caramel.

Două urechi în evantai zvântau plânsu-mi stingher!

Şi tresării ca nimfa din Arcadia, cea din lunci.

Ce-n crâng îşi vede zeul ţap, bărbos, pe la amurg;

Năluca cea bărboasă se apropia, şi-atunci

Eu am ştiut că-i Flush al meu şi nu un demiurg.

Zeule Pan, cu necuvântătoare, nişte prunci

mi-ai arătat pe muntele iubirii cum s-ajung.

Scrisese poemul cu mulţi ani în urmă, pe când era în Wimpole Street, într-o zi în care se simţea foarte nefericită. Anii trecuseră. Acum era fericită. Îmbătrânea. Şi Flush îmbătrânea. Se aplecă spre el pentru o clipă. Trăsăturile ei – gura largă, ochii mari şi buclele grele – încă mai purtau o asemănare stranie cu ale lui. Odinioară plămădiţi ca două bucăţi ale aceluiaşi lut, fuseseră despărţiţi, azvârliţi departe – poate că, pe drum, fiecare trezise la viaţă în celălalt jumătatea adormită.

Dar ea era om; el era câine.

Doamna Browning continuă să citească. Apoi îl privi din nou pe Flush.

Dar el nu o privi pe ea. O schimbare extraordinară se petrecuse în el.

— Flush! ţipă ea.

Dar el tăcea. Până atunci, trăise. Acum murise.[1] Atâta

tot.

Picioarele mesei din sufragerie, în chip cu totul straniu, nici nu s-au clintit din loc.

1 Vezi nota autoarei la pagina 148.

M-am bazat pe câteva autorităţi când am scris această biografie. Cititorul care vrea să aprofundeze subiectul poate merge direct la surse[33]:

To Flush, My Dog, and *Flush, or Faunus*. Poems by Elizabeth Barrett Browning. (Lui Flush, câinele meu, Poeme de Elizabeth Barrett Browning);

The Letters of Robert Browning and Elizabeth Barrett Browning (Scrisorile lui Robert Browning şi Elizabeth Barrett Browning), 2 vol.

The Letters of Elizabeth Barrett Browning (Scrisorile lui Elizabeth Barrett Browning), editate de Frederick Kenyon, 2 vol;

33 Flush apare foarte des în corespondenţa poetei, în care a făcut şi mici desene care îl reprezentau.

The Letters of Elizabeth Barrett Browning addressed to Richard Hengist Horne **(Scrisorile lui Elizabeth Barrett Browning către Richard Hengist Horne), editate de S.R. Townshend Mayer. 2 vol.**

Elizabeth Barrett Browning: letters to her sister 1846 – 1859 **(Scrisorile lui Elizabeth Barrett Browning către sora sa, 1846 – 1859) editate de Leonard Huxley, LL.D.**

Elizabeth Barrett Browning în her Letters **(Elizabeth Barrett Browning în scrisorile ei) de Percy Lubbock;**

Referirile la Flush se găsesc în scrisorile lui Mary Russell Mitford, editate de H. Chorley. 2 vol;

Pentru un tablou al „cuiburilor de ciori" din Londra, vezi *The Rookeries of London*, de Thomas Beames, 1850.

NOTELE AUTOAREI

1. Domnişoara Barrett scrie: „Am cerut ca fereastra mea deschisă să aibă storuri transparente". Apoi adaugă: „Tata mă jigneşte comparând-o cu fereastra din dos a unei cofetării, dar totuşi îl încântă atunci când castelul pictat e luminat de razele soarelui". Unii susţin că acel castel era pictat pe un suport metalic foarte fin; alţii că era un stor din muselină bogat brodat. Se pare că nu vom putea niciodată stabili cu certitudine care e adevărul. *(Pag. 49)*

2. Domnul Kenyon „morfolea cuvintele pentru că îi lipseau doi dinţi din faţă" Aici avem

de-a face cu unele exagerări şi presupuneri. Domnişoara Mitford este cea care a avansat aceste informaţii. Se povesteşte că, în cursul unei discuţii cu domnul Horne, ar fi spus: „Draga noastră prietenă, cum bine ştii, nu are contact decât cu membrii familiei ei şi cu u-na-două persoane din afară. Dat fiind că apreciază talentul la citit şi bunul gust al domnului –, îl solicită să îi citească cu voce tare noile ei poezii. Aşa se face că domnul – stă în picioare pe carpeta de lângă şemineu, cu manuscrisul în mână, şi recită, în timp ce draga noastră prietenă, înfofolită în şaluri indiene, stă culcată pe divan, concentrată, cu capul aplecat şi buclele ei lungi şi negre căzându-i peste chip. Problema e că domnul – şi-a pierdut de curând un dinte din faţă – ei, nu chiar cel din faţă, ci unul mai lateral, iar aceasta îl face să pronunţe cuvintele cu un anumit defect – un fel de voalare plăcută, o vagă înmuiere a silabelor ce se topesc una într-alta, aşa încât *linişte* şi*inişte* sună cam la fel…” Fără îndoială, domnul – este nimeni altul decât domnul Kenyon. Spaţiul gol lăsat în dreptul numelui sugerează caracterul delicat al oricărei aluzii la dinţi în epoca victoriană. Dar aici e vorba de lucruri şi mai importante pentru literatura engleză. S-a spus de multe ori că domnişoara Barrett nu avea un auz bun. Domnişoara Mitford susţine că mai degrabă domnul Kenyon nu avea dinţi. Pe de altă parte, însăşi domnişoara Barrett subliniază că rimele ei nu au nimic de-a face nici cu lipsa dinţilor, nici a auzului. „Am dat multă atenţie”, scria ea, „subiectului rimelor – prea multă faţă de cât ar fi fost necesar pentru găsirea

unor rime potrivite – şi m-am aventurat cu îndrăzneală în nişte experimente”. Astfel a alcătuit fără să clipească perechi de rime cum ar fi „îngeri” şi „lumânări”[34], „demiurg” şi „urc”, „linişte” şi „creşte”. Aici somităţile academice vor fi cele care vor trebui să decidă; dar oricine i-a studiat doamnei Browning caracterul şi faptele va fi mai degrabă înclinat să aleagă varianta că încălcarea cu elan a regulilor, atât în artă cât şi în dragoste, era în cazul ei o chestiune de alegere făcută cu bună ştiinţă, deci e firesc s-o considerăm vinovată de a fi fost părtaşă la dezvoltarea poeziei moderne. *(Pag. 62)*

3. „Mănuşi galbene”. În „Viaţa lui Browning”, cartea doamnei Õrr, se menţionează că acesta purta mănuşi de culoarea lămâii. După ce l-a întâlnit, prin 1835 – 36, domnul Bridell-Fox povesteşte: „Era pe atunci zvelt, brunet, foarte frumos şi, dacă îmi pot permite precizarea, cu un uşor aer de dandy, îndrăgostit de mănuşile de piele fină de culoarea lămâii şi alte asemenea lucruri”. *(Pag. 71)*

4. „Fusese răpit”. De fapt Flush a fost răpit de trei ori, dar, pentru echilibrul povestirii, cele trei răpiri vor fi condensate într-una singură. Suma totală de bani plătită de domnişoara Barrett, drept răscumpărare, hoţilor de câini a fost de 20 de lire sterline. *(Pag. 82)*

---

34 **În orig, „angels" şi „candles" (Christ hath sent us down the angels... Are illumed by altar-candles, *The Dead Pan),* „„heaven" şi „unbelie-ving" (Go to! say the children - up in Heaven... Do not mock us; grief has made us unbelieving, *The Cry of the Children),* „islands" şi „silence" (Can ye listen in your silence?... Can your mystic voices tell us Where ye hide? In floating islands..., *The Dead Pan).***

5. „Chipurile acelor bărbaţi. Aveau să-i apară din nou în faţa ochilor, câţiva ani mai târziu, în timp ce stătea pe un balcon însorit, în Italia”. Cititorii poemului „Aurora Leigh” – dar, de vreme ce aceştia nu există, trebuie să explic că doamna Browning a scris un poem cu acest titlu, iar unul dintre cele mai sclipitoare pasaje din el (deşi marcat de viziunea deformată a unei artiste care priveşte lucrul o singură dată, dintr-o trăsură şi cu Wilson trăgând de ea să nu coboare) este descrierea unei mahalale londoneze. E limpede că doamna Browning avea o mare doză de curiozitate pentru viaţa oamenilor, iar aceasta nu putea fi nicidecum satisfăcută de busturile lui Homer şi Chaucer aflate deasupra la-vaboului ei din dormitor. *(Pag. 96)*

6. „Lily Wilson s-a îndrăgostit de Signor Righi, din corpul de gardă”. Viaţa lui Lily Wilson este o mare necunoscută şi tare bine i-ar prinde serviciile unui biograf. Nicio altă figură din corespondenţa celor doi Browning, în afară de cei doi eroi principali, nu ne trezeşte mai mult curiozitatea şi dorinţa de a şti mai multe. Numele ei de botez era Lily, numele de familie Wilson. Este tot ce ştim despre naşterea şi familia ei. Dacă a fost fiica vreunui fermier din ţinuturile ce se învecinează cu Hope End – iar bucătăreasa familiei Barrett a auzit atâtea lucruri bune despre decenţa şi modestia ei, sau despre curăţenia impecabilă a şorţului, încât, atunci când fata a venit la conac pentru a îndeplini vreun comision, doamna Barrett a găsit un pretext oarecare să intre tocmai atunci în odaie şi a plăcut-o foarte

mult, tocmind-o ca servitoare a lui Elizabeth –, sau dacă era o cockney, ori dacă s-o fi născut în Scoţia, asta nimeni nu poate şti cu siguranţă. În orice caz, a intrat în serviciul domnişoarei Barrett în anul 1846. Era o „slujnică scumpă” – salariul ei ridicându-se la 16 lire pe an. Cum vorbea cam tot atât de rar precum Flush, trăsăturile definitorii ale caracterului său ne sunt foarte puţin cunoscute; şi, cum domnişoara Barrett na scris niciodată un poem despre ea, fizicul ei ne este încă şi mai puţin cunoscut decât al lui. Cu toate acestea găsim în scrisori câteva indicii că la început era una dintre acele timide fete în casă britanice aproape neomenesc de corecte care dădeau fala şi temelia societăţii engleze. Este limpede că Wilson era întruchiparea seriozităţii şi a formalismului. Wilson venera, fără îndoială, „salonul”. Wilson era prima care insista cu vehemenţă că servitorii minori trebuie să îşi mănânce pudingul într-un loc, cei importanţi în altul. Toate acestea se înţeleg din remarca pe care a făcut-o când i-a tras lui Flush o palmă, pentru că „era datoria ei”. Un asemenea respect pentru normele convenţionale de comportament, nu mai e nevoie s-o spunem, naşte şi o oroare extremă în faţa celei mai mici încălcări a lor – astfel că, atunci când Wilson s-a confruntat cu borfaşii din Manning Street, s-a arătat mult mai speriată şi mult mai încredinţată decât domnişoara Barrett că răpitorii de câini erau nişte ucigaşi. În acelaşi timp, eroismul de care a dat dovadă când, învingându-şi spaima, a întovărăşit-o pe domnişoara Barrett în trăsură, arată cât de adânc i se impregnase în caracter cealaltă datorie,

şi anume loialitatea ce o nutrea pentru stăpâna ei. Acolo unde mergea domnişoara Barrett, mergea în mod obligatoriu şi Wilson. Principiul a fost demonstrat într-un mod strălucit atunci când s-a pus problema fugii în Italia. Domnişoara Barrett se îndoise înainte de curajul fetei; dar îndoielile ei se dovediră nefondate. „Wilson”, scria ea – şi acestea au fost ultimele cuvinte pe care le-a scris domnului Browning în postura de domnişoară Barrett, „s-a comportat exemplar. Şi eu, care spuneam că e timidă şi mă temeam de timiditatea ei! Încep să cred că nimeni nu este mai cutezător decât cei timizi, când sunt stârniţi în mod serios”. Extrema precaritate a vieţii unui slujitor merită o privire mai mult decât fugară, aşa că o să stăruim puţin asupra ei. Dacă Wilson n-ar fi urmat-o pe domnişoara Barrett, ar fi ajuns, şi domnişoara Barrett ştia prea bine acest lucru, „în stradă înainte de apusul soarelui”, cu doar câţiva şilingi în buzunar, economisiţi din cele şaisprezece lire primite pe an. Şi care ar fi fost soarta ei atunci? Întrucât ficţiunea engleză a anilor patruzeci nu prea se ocupă de viaţa fetelor în casă, iar biografiile pe atunci nu îşi scoborau atenţia spre lumea claselor inferioare, întrebarea aceasta va rămâne doar o întrebare. Căci Wilson a făcut-o – s-a aruncat în gol. A spus sus şi tare că „va merge, de-o fi, unde-o vedea cu ochii” pentru domnişoara Barrett. S-a despărţit de odăiţa ei, de salon, de lumea casei din Wimpole Street, care pentru ea însemna însăşi civilizaţia universului, de toată credinţa ei în respectabilitate, de trăirea decentă, pentru sălbatica depravare şi necredinţa unui

ţinut străin. Şi este cu totul curios să urmărim apoi conflictul ei interior, când s-a văzut astfel împărţită între cuminţenia ei şi pasiunile fireşti. A bagatelizat Curtea Italiană; au şocat-o picturile italieneşti. Şi totuşi, deşi a fost „indignată de indecenţa zeiţei Venus”, se pare că Wilson a cugetat mai bine, ajungând la concluzia – şi acest lucru îi face cinste – că femeile sunt totuşi dezbrăcate când îşi scot de pe ele hainele. Chiar şi eu, trebuie să fi gândit ea, sunt dezbrăcată, preţ de două-trei secunde în fiecare zi. Aşa că „a zis c-o să încerce din nou, şi s-ar putea ca sfiala asta păcătoasă a ei să scadă în intensitate, cine ştie?”. Că a scăzut, şi asta repede, e limpede. În curând nu numai că era de acord cu Italia; se îndrăgostise de Signor Righi din corpul de gardă al Marelui Duce – „toţi, bărbaţi dintr-o bucată, foarte respectabili, de un metru optzeci” – şi purta un inel de logodnă; refuza un pretendent din Londra; şi se apucase să înveţe italiana. Atunci au apărut însă norii de furtună – şi când s-au ridicat, o găsim pe Wilson părăsită. „Neseriosul de Righi s-a răzgândit în privinţa căsătoriei cu Wilson”. Principalul suspect de a-şi fi băgat coada în această chestiune a fost fratele lui, negustor de mărunţişuri în Prato. Când Righi s-a retras din corpul de gărzi, a preluat şi el, la sfatul fratelui, această îndeletnicire, devenind negustor de mărunţişuri în Prato. Poate că noua lui poziţie necesita ca şi viitoarea soţie să aibă cunoştinţe despre acest negoţ, poate că vreo fată din Prato îndeplinea cerinţa despre care vorbim, cert e că nu îi scria lui Wilson atât de des pe cât ar fi fost

firesc să o facă. Dar ce trebuie să fi făcut acest bărbat dintr-o bucată şi foarte respectabil, pentru ca doamna Browning să exclame, în 1850: „[Lui Wilson] i-a trecut de tot, ceea ce demonstrează cât bun simţ are şi ce tărie de caracter. Cum să continui să iubeşti un asemenea om?” – de ce se descalificase Righi şi ajunsese „un asemenea om” într-un timp atât de scurt nimeni nu poate şti. Părăsită de Righi, Wilson a devenit tot mai apropiată de familia Browning. Nu numai că se achita de îndatoririle ei de fată în casă, dar începuse chiar să coacă prăjituri, să croiască rochii, şi se dovedi o doică devotată pentru Pentru, bebeluşul familiei. Într-atât încât cu timpul ei fu acela care o ridică la rangul de membru al familiei – pe care îl merita din plin – şi refuză şi pace să i se adreseze altfel decât cu numele Lily. În 1855, Wilson s-a căsătorit cu Romagnoli, slujitorul casei Browning, „un bărbat bun ca pâinea caldă”; şi o vreme cei doi au avut grijă împreună de gospodăria familiei Browning. Dar în 1859 Robert Browning deveni tutorele lui Lan-dor, o poziţie sensibilă şi dificilă, pentru că Landor avea obiceiuri greu de suportat; „de abţinut, nu se abţine niciodată de la nimic”, a scris doamna Browning, „dar suspiciune are cu carul”. În aceste circumstanţe, Wilson a fost numită „ducnna” acestuia, pe un salariu de douăzeci şi două lire pe an, „pe lângă ceea ce rămâne din alimente”. Mai târziu salariul ei a crescut, ajungând la treizeci de lire, căci postul de „ducnna” la un „leu bătrân”, cu „instincte de tigru” care îşi aruncă farfuria plină pe fereastră sau o trânteşte pe jos pentru că nu îi

place ce s-a gătit la cină, şi care suspectează pe toţi servitorii că i-ar umbla prin sertarele biroului, comporta, cum bine observa doamna Browning, „anumite riscuri, cu care eu, de pildă, nu mi-ar plăcea deloc să mă confrunt”. Dar pentru Wilson, care trăise în aceeaşi casă cu domnul Barrett şi cu spiritele, câteva farfurii zburătoare în plus sau în minus, fie ele aruncate pe geam fie trântite pe jos, erau un mizilic – mici riscuri ale meseriei, chestiuni ale cotidianului. Dacă totul a început pentru ea sau nu în vreun sătuc englezesc uitat de lume, ştim unde să sfârşit – în Veneţia, în Palazzo Rezzonico. Acolo cel puţin ştim că era încă în viaţă în anul 1897, o văduvă locuind în casa băieţaşului pe care îl îngrijise cu atâta dragoste – domnul Barrett Browning. Ce zi stranie am avut, se poate să fi cugetat ea în ziua aceea, în vreme ce stătea în asfinţitul veneţian, ca femeie bătrână, visând cu ochii deschişi. Prietenele ei, căsătorite cu lucrători la câmp, încă mai mergeau împleticit pe străzile englezeşti, ca să ia o pintă de bere. Dar ea fugise cu domnişoara Barrett în Italia. Văzuse multe lucruri ciudate la viaţa ei – revoluţii, gărzi, spirite, şi-l văzuse pe domnul Landor aruncând farfuria pe fereastră. Apoi doamna Browning murise – mai mult ca sigur că în capul lui Wilson erau destule subiecte la care să se gândească, şi la multe dintre ele s-o fi gândit în acea zi, pe când stătea pe terasa de la Palazzo Rezzonico, în asfinţit. Dar ar fi o dovadă de mare aroganţă din partea noastră dacă am pretinde că putem şti care erau acestea, căci ea provenea din rândurile marii armate a slujitorilor de acel soi – soiul impenetrabil, tăcut,

invizibil, al fetelor în casă ale istoriei. „O inimă mai sinceră, mai dreaptă şi mai iubitoare ca a lui Wilson nu poate fi găsită” – sunt cele mai potrivite vorbe, vorbele stăpânei ei, care-i pot servi drept epitaf. ***(Pag. 108)***

7. „Flush fusese invadat de purici”. Se pare că, la mijlocul secolului al XIX-lea, Italia era faimoasă pentru puricii ei. De fapt, ei au fost un mijloc bun de demontare a barierele convenţionale care păruseră imposibil de trecut. De exemplu, când Nathaniel Hawthorne s-a dus să ia ceaiul cu Miss Bre-mer în Roma (1858), „am vorbit despre purici – care, în Roma, se insinuează în casa tuturor şi înfloresc, şi sunt atât de obişnuiţi şi de inevitabili încât nimeni nu este împiedicat de pudoare să abordeze subiectul lor, sau al suferinţelor provocate de ei. Biata Miss Bremer era chinuită de unul chiar în timp ce ne turna ceaiul…” *(Pag. 120)*

8. „Nero sărise de la fereastra de la etaj”. Nero (aprox. 1849 – 1860) [35]era, conform lui Carlyle, „un sturlubatic mic cu o claie de păr aproape în întregime alb, originar din Cuba (sau Malta? – oricum, o corcitură), un căţel foarte iubitor şi plin de viaţă, altfel fără cine ştie ce mari merite, şi aproape deloc dresat”. Material despre viaţa lui s-ar găsi din abundenţă, dar nu e locul aici să profităm de acest lucru. Ajunge să amintim că a fost răpit; şi că i-a adus lui Carlyle un cec cu care puteai cumpăra un cal, agăţat la gât. Sau că

35 **Este vorba de Jane Welsh Carlyle, soţia istoricului şi eseistului scoţian Thomas Carlyle. Cei doi au avut o căsătorie plină de suişuri şi co-borâşuri, în timpul căreia şi-au scris peste 9000 de scrisori, unele chiar semnate cu numele câinelui lor.**

„de două sau trei ori l-am aruncat în mare [la Aberdour] şi că nu i-a plăcut deloc”. Că în 1850 a sărit de la geamul bibliotecii şi, răzând totul în jur, a căzut „fleaşcă” pe caldarâm. „Era după micul-dejun” spune doamna Carlyle, „şi stătea la geam, urmărind păsările… eu eram în pat, când deodată am auzit-o pe Elizabeth ţipând *O, Doamne! O, Nero!* şi coborând valvârtej în stradă… apoi am sărit după ea, în halat de casă… Domnul C. a coborât şi el din dormitorul lui, cu bărbia plină de săpun, şi a întrebat: *Ce-i cu Nero, a păţit ceva? Vai, domnule, cred că şi-a rupt picioarele, a căzut de la fereastra dumneavoastră! Doamne fereşte!* a zis domnul C., şi s-a întors la bărbieritul lui”. Şi totuşi niciun os n-a fost rupt, şi câinele a supravieţuit, numai pentru a pieri pe 1 februarie

1860, la câteva zile după ce a fost călcat de căruţa unui măcelar, din pricina rănilor grave provocate de accident. Este îngropat în grădina din Cheyne Row, sub o lespede mică de piatră. Dacă a vrut să se sinucidă sau, aşa cum a lăsat să se înţeleagă doamna Carlyle, s-a aruncat după păsări, acest lucru ar putea constitui un subiect extrem de interesant pentru un tratat de psihologie canină. Câinele lui Byron, susţin unii, a înnebunit din solidaritate cu stăpânul lui; alţii spun că Nero a fost împins la disperare de traiul alături de domnul Carlyle. Toată această chestiune a câinilor şi a legăturii lor cu spiritul epocii, dacă e posibil să vorbim de câini victorieni, câini elisabetani, câini augustani, ca şi chestiunea influenţei exercitate asupra câinilor de către poezia şi filozofia stăpânilor lor, ele merită o

discuţie mai amplă, care nu are loc în spaţiul restrâns rezervat aici. Deocamdată motivele lui Nero rămân necunoscute. *(Pag 124)*

9. „Sir Edward Bulwer-Lytton ajunsese să se creadă invizibil”. Doamna Huth Jackson spune, în „O copilărie victoriană”: „Lord Arthur Russell mi-a povestit, mulţi ani mai târziu, că, pe când era copil, mama lui l-a luat cu ea într-o vizită la Knebworth. A doua zi se aflau în salonul cel mare şi luau micul-dejun, când un gentleman foarte ciudat, într-un halat ca vai de el, a intrat şi s-a apropiat tacticos de masă, zgâindu-se la fiecare oaspete în parte. Maică-sa i-a şoptit copilului la ureche: *Fă-te că nu-l vezi – se crede invizibil”.* Era vorba chiar de lordul Lytton*. Pagina 133)*

10. „Acum murise”. Ştim sigur că Flush a murit. Însă data şi felul în care a făcut-o rămân necunoscute. Singura informaţie este cuprinsă în afirmaţia că „Flush a trăit până la o minunată vârstă venerabilă şi este înmormântat în cavoul de la Casa Guidi”. Doamna Browning a fost înmormântată în Cimitirul Englez din Florenţa, iar Robert Browning la Westminster Abbey. Flush încă mai zace, aşadar, sub casa în care, odată ca niciodată, au trăit cei doi poeţi. *(Pag. 139)*

Ilustraţie pagina 149: The Illustrated London Reading Book, 1851

Partea a III-a

POEME

Lui Flush, câinele meu

de Elizabeth Barrett Browning

Epitaful unui câine

de George Gordon Byron

Două mari şi legendare iubiri ale lui Byron: Mary Chaworth (prima fată pe care a iubit-o, fără speranţă, poetul) şi Boatswain; aici, privind în zare spre câmpurile din Nottinghamshire, de pe Diadem Hill, unde copacii formau o diademă. Fratele bunicului lui Byron îl ucisese în duel pe străbunicul fetei. Cum se vede şi din pictura aceasta („Visul lui Byron"), a prerafaelitului Ford Madox Brown, fata nu avea ochi pentru el; de fapt Byron a şi auzit o conversaţie în care Mary s-a referit la el ca la „şcolarul acela

şchiop”. Fata s-a căsătorit cu altul, împotriva voinţei familiei, fiind însă înşelată de soţ în repetate rânduri. Byron nu a uitat-o niciodată, chiar dacă a refuzat să o mai vadă când el era deja faimos. De-abia după moartea lui, Mary a putut citi poemele adresate ei...

Lui Flush, câinele meu
de Elizabeth Barrett Browning

(Fragmente)
(...)

Vor spune despre tine mai întâi: E câinele ce-a stat la căpătâi

Bolnavei, zi şi noapte, neclintit, Păzind odaia-n umbre grele, Cu soarele ucis între perdele, De strajă la patul celui istovit.

Rozele adunate în buchet. Se ofileau şi se stingeau încet, Iar vântul şi razele de soare Au plecat. Dar câinele – el a rămas. Ştia că-n beznă, după storul tras, Iubirea stă în loc de lumânare.

Alţii ca el prin rouă şi prin iarbă

Prind urma, iepurii-i aleargă, Pe pajişti însorite-n câmp deschis.

Doar el mi s-a târât şi s-a lipit De-obrazul supt, livid şi adormit şi-n umbra casei a trăit închis.

Căţeii credincioşi sunt mulţi pe lume.

Ce fac orice de fluierul le-o spune. Ei urcă dealul şi-n goană codru-l trec. Ci doar acesta ascultat-a de-un oftat, De-o vorbă stinsă dinspre

pat, De-un ţipăt suspinat şi vechi.

Şi când cădea o lacrimă ori două Pe urechiuşa strălucind ca nouă şi-al meu suspin se înteţea, fricos, Sărea, dădea din coadă, gâfâia şi gudurat întreg se oferea îngrijorându-se duios.

(…)

Şi-acest căţel, de-l cheamă ca să vină Un glas prieten, farfuria plină, Afară din odaia sumbră, O, *vino, hai!* de-l cheamă-n libertate.

El temător va face-un pas în spate Lipindu-se mai bine de-a mea umbră.

Iată de ce eu voi a-mi înălţa Duios şi fără ironie oda mea Acestui câine drag ce-l cânt! Fii binecuvântat – spun şi m-aplec. Eu creştetu-i ating şi mă întrec în a-l cuprinde veşnic în cuvânt.

Pentru că atâta mă iubeşte el, Mai mult decât iubeşte alt căţel Al său stăpân – de-i doamnă ori e domn – Voi a-i înapoia şi eu iubirea mea, Mai mult decât primeşte-un câine altundeva, Unde-l iubeşte doar un simplu om.

Epitaful unui câine

de George Gordon Byron

Când un slăvit Fiu de Bărbat se-ntoarce în pământ, Ce Glorie n-a avut, ci doar vreun nobil nume strâmt, Cioplită-i piatra, irosită-n ritual măreţ, şi urnele ne spun poveşti din viaţa-i fără preţ. Şi jos când zace, deasupra scrie cum a vieţuit, Nu cum a fost de fapt, ci-aşa cum ar fi trebuit.

Când moare bietul câine, prieten bun de-o viaţă, O pavăză şi-un frate ce-n poartă-ţi iese-n

faţă, El, cel ce-o inimă doar are, la Stăpân în piept, şi lui doar i-a trudit şi respirat, el pe nedrept. Se duce de pe lume de nimenea jelit, şi pământescu-i suflet din cer e izgonit.

Pe când omul, nedemnă gâză! vrea mântuire şi-şi cere locul său în Rai şi-n nemurire.

O, Bărbate! Tu, chiriaş nedemn al unui ceas, Puternic, putred, setos de a-nrobi şi laş

Cine te ştie amănunţit te lasă, plin de greaţă

O, tu, scârbavnic vraf de praf suflat cu viaţă!

Iubirea ta-i desfrâu; prietenia-nşelăciune, Cu gura minţi; în suflet ai numai goliciune. Doar numele ţi-e nobil; născuta ta cruzime Mai mare-i decât a fiarei – te face de ruşine.

De-această urnă simplă când dai din întâmplare Treci mai departe – nu-i mort de plâns la-nmormântare. Sub lespezi zace un prieten – deasupra eu le-am pus; Doar unul am avut – e-acolo jos iar eu sunt sus.

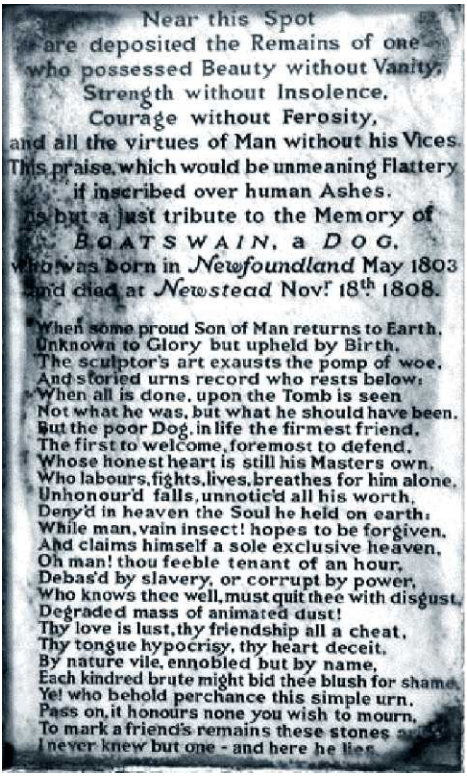
Near this Spot
are deposited the Remains of one
who possessed Beauty without Vanity,
Strength without Insolence,
Courage without Ferosity,
and all the virtues of Man without his Vices.
This praise, which would be unmeaning Flattery
if inscribed over human Ashes,
is but a just tribute to the Memory of
BOATSWAIN, a DOG,
who was born in Newfoundland May 1803
and died at Newstead Nov.r 18.th 1808.

When some proud Son of Man returns to Earth,
Unknown to Glory but upheld by Birth,
The sculptor's art exausts the pomp of woe,
And storied urns record who rests below:
When all is done, upon the Tomb is seen
Not what he was, but what he should have been.
But the poor Dog, in life the firmest friend,
The first to welcome, foremost to defend,
Whose honest heart is still his Masters own,
Who labours, fights, lives, breathes for him alone,
Unhonour'd falls, unnotic'd all his worth,
Deny'd in heaven the Soul he held on earth:
While man, vain insect! hopes to be forgiven,
And claims himself a sole exclusive heaven.
Oh man! thou feeble tenant of an hour,
Debas'd by slavery, or corrupt by power,
Who knows thee well, must quit thee with disgust,
Degraded mass of animated dust!
Thy love is lust, thy friendship all a cheat,
Thy tongue hypocrisy, thy heart deceit,
By nature vile, ennobled but by name,
Each kindred brute might bid thee blush for shame.
Ye! who behold perchance this simple urn,
Pass on, it honours none you wish to mourn,
To mark a friend's remains these stones
I never knew but one - and here he lies

Mormântul lui Boatswain şi epitaful scris pentru el.

Pe pagina următoare, o sculptură turnată în bronz, a mâinilor lui Robert şi Elizabeth Barrett Browning, strânse una în alta, realizată de Harriet Hosmer. Ea apare şi în roman, la pagina 114: „Flush studia chipul fiecărui nou-venit, lady ori gentleman, din cap până-n picioare. Şi erau mulţi – Miss Blagden, Mr. Landor, Hattie Hosmer, Mr. Lytton...”

XLII.

How do I love thee? Let me count the ways.
I love thee to the depth and breadth and height
My soul can reach, when feeling out of sight
For the ends of being and ideal Grace.
I love thee to the level of everyday's
Most quiet need, by sun and candlelight.

Partea a IV-a

DOSAR FOTO

Robert Browning şi Elizabeth Barrett Browning

Anne Thackeray (fiica romancierului William Makepeace Thackeray, prietenă a familiei Browning, dar şi mătuşă a Virginiei Woolf, soră a primei soţii a tatălui său) – aici fotografiată de Julia Margaret Cameron, sora

bunicii Virginiei după mamă...

„Domnul Kenyon, un gentleman în vârstă, robust şi elegant, radiind bunătate, întotdeauna prevăzut cu o carte...” (John Kenyon, a cărui viaţă a fost trăită pentru a-i face pe alţii fericiţi, cum se vede şi în acest roman.)

Pictură de Edward Burne-Jones ilustrând poemul „Dragoste printre ruine” de Robert Browning.

Bustul lui Robert Browning, realizat de fiul său.

Caricatură semnată de Edward Linley

Sambourne, înfăţişându-l pe Robert Browning în celebra revistă Punch.

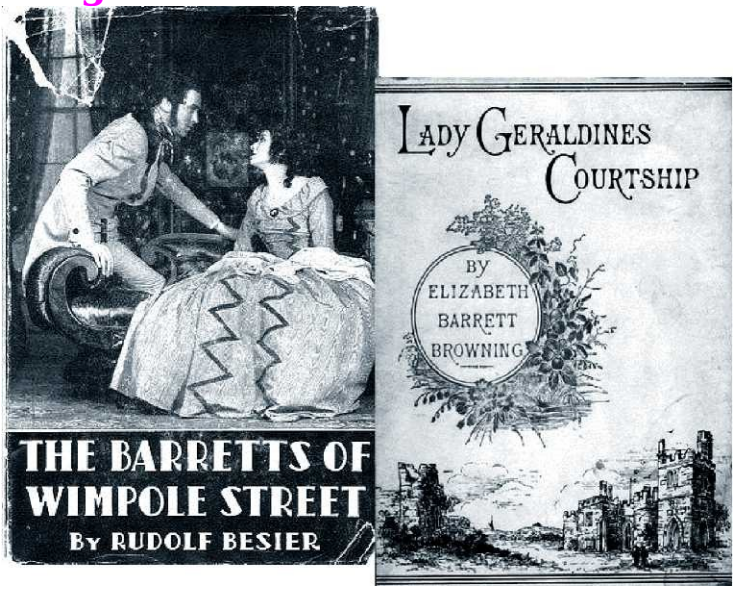

Piesa de teatru a lui Besier, poemul care l-a făcut pe Robert Browning să-şi ia inima în dinţi şi să-i scrie lui Elizabeth, o carte de versuri ale poetului şi una în traducere românească, cu ilustraţii semnate de... Iurie Darie.

„În această biserică s-a oficiat căsătoria lui Robert Browning cu Elizabeth Barrett pe 12 septembrie 1846”. (Inscripţie aflată la St. Marylebone Parish Church, biserica unde s-au căsătorit pe ascuns poeţii, înainte de a fugi în Italia.)

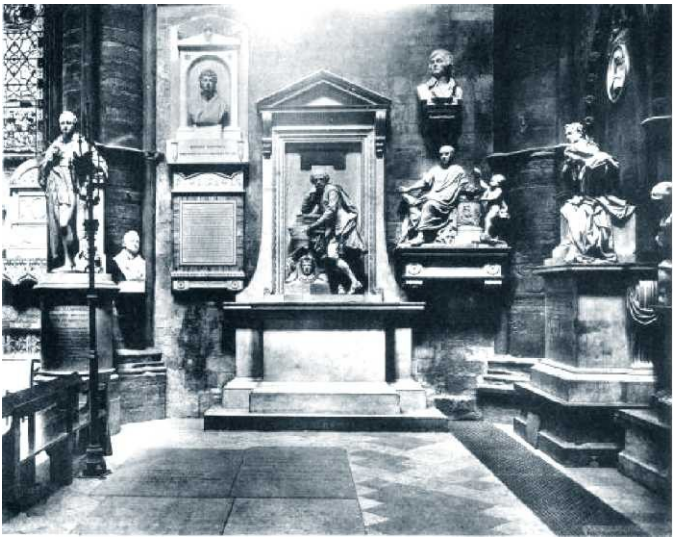

Robert Browning ceruse să fie înmormântat alături de Elizabeth, dar cimitirul englez din Florenţa fusese închis. Trupul lui, acoperit de pereţii a trei sicrie, două de lemn, unul de metal, a fost dus la Londra şi înmormântat la Westminster Abbey, în Colţul Poeţilor (în *imagine*). Pentru, fiul poeţilor, pictor şi sculptor, a murit la 63 de ani, la scurt timp după ce a participat la comemorarea centenarului tatălui său.